

Stedsidentitet i sammenslåtte kommuner

En kvalitativ casestudie av Indre Fosen og Inderøy

Tora Voll Dombu

**UNIVERSITETET
I OSLO**

Masteroppgave i Human Geography

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitetet i Oslo

60 studiepoeng, 49709 ord

Mai 2021

© Tora Voll Dombu

2021

Stedsidentitet i sammenslåtte kommuner. En kvalitativ casestudie av Indre Fosen og Inderøy

<http://www.duo.uio.no>

Sammendrag

I løpet av åtte år med borgerlig regjering har det norske kommunekartet gjennomgått de største endringene på over 50 år. Kommunalpolitikk engasjerer, og når kommunestrukturen står overfor endring blir det debatt. I debatter om sammenslåing har det gått ei tydelig konfliktlinje mellom fornuftsbaserte argumenter om økonomi og rasjonalitet på den ene sida, og følelsesbaserte spørsmål om tilhørighet og identitet på den andre. Denne oppgaven bidrar til å skape ny kunnskap om hva som skjer etter at sammenslåingsvedtakene er gjort, og gamle grenser og kommunenavn ikke lenger synes på kartet. Studien tar tak i følelsesbaserte argumenter i kommunesammenslåingsprosesser, og vil finne ut hva som kjennetegner innbyggers stedsidentitet i kommuner som nylig har blitt slått sammen.

Opgaven er en kvalitativ casestudie av Inderøy og Indre Fosen kommuner, hvor stedsidentiteten til et utvalg innbyggere mellom 16 og 45 år undersøkes ved hjelp av dybdeintervjuer. Kommunens egen kunnskap om og håndtering av identitet i sammenslåingsprosessen blir også undersøkt.

Studien viser at informantenes identifisering med sted primært er til sosiale og kulturelle forhold, og at det er til det lokale nivået de føler sterkest tilhørighet. Den lokale skolen har en viktig rolle som identitetsfyrtårn. Oppgaven har avdekket at identifiseringa med hjembygda blir forsterket når kommunen slås sammen med en annen. Dette påvirker kommunenes forutsetning for å gjennomføre ei sammenslåing uten konflikter, og deres mulighet til å bygge en felles identitet i den sammenslåtte kommunen. Den lokale identiteten innbyggerne har, konkurrerer med den nye kommunale identiteten. Kommunene vektlegger ikke identitet tungt når de tar beslutning om hvilke kommuner som skal slås sammen, men det er en del av den totale argumentasjonsrekka.

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på masterstudiet i Human Geography ved Universitetet i Oslo.

Først vil jeg takke alle informantene for at dere tok dere tid til *enda et nettmøte*, og for at dere delte så åpent fra livene deres. Det har vært en glede å få bli kjent med dere og hjemlassene deres.

Takk til veileder Bjørnar Sæther for gode råd og engasjement for prosjektet. Takk til Telemarksforskning for stipend, og til seniorforsker Nanna Løkka for nyttige innspill underveis.

Takk også til gjengen på lesesalen i Harriet Holters hus for godt samhold gjennom et studieløp hvor smittevern og pressekonferanser flere ganger har fått mer oppmerksomhet enn studiene.

Oslo, mai 2021.

Tora Voll Dombu

Innhold

Sammendrag	III
Forord	IV
1 Innledning.....	1
Fornuft og følelser: Nytt kommunekart	1
Problemstillinger	2
Oppgavens innhold og struktur.....	3
Språklige valg.....	4
2 Teoretisk rammeverk	5
Stedsteori	5
Sted – historisk blikk på teorien	5
Et relasjonelt stedsbegrep.....	6
Sted som hjemsted.....	8
Stedsidentitet	9
Identitet med sted.....	10
Stedets identitet.....	13
Identitet og skala	15
Kommunesammenslåing og identitet	15
3 Historisk gjennomgang: Kommunesammenslåing og identitet	20
Kommunal organisering og kommunereformer i Norge.....	20
Erfaringer fra andre land	23
4 Metode	25
Forskerrollen	25
Kvalitativ casestudie	26
Valg av caser	27
Datainnsamling.....	29
Semistrukturert intervju.....	29
Dokumentanalyse.....	35
Bearbeiding og analyse	35
Transkribering.....	35
Koding og analyse.....	35
Ethiske refleksjoner	36
Konfidensialitet og informert samtykke.....	36
Reliabilitet, validitet og overførbarhet.....	37

Kvalitativ forskning i en pandemi	38
5 Beskrivelse av casekommunene: Indre Fosen og Inderøy	41
Indre Fosen kommune	41
Endringer i kommunestruktur	43
Inderøy kommune	45
Endringer i kommunestruktur	47
6 Stedsidentitet på kommunenivå	49
En interkommunal identitet?	49
Geografi og topografi	49
Funksjonell interaksjon.....	50
Kommunale utredninger om innbyggeridentifisering.....	52
Innbyggernes holdning til kommunesammenslåingene	54
Identitetsbygging i de nye kommunene.....	56
Kommunegrensa – territoriell og symbolsk	56
Navnevalg	57
Kommunevåpen	62
Kulturbyggende tiltak	63
Visjon	65
Regiontilhørighet.....	66
«Livskraftig og attraktiv»	69
Bøker	71
Oppsummering og diskusjon.....	72
7 Kommunesammenslåingas påvirkning på innbyggernes stedsidentifisering	75
Hvetebrødsdagene – Stille før stormen?	75
Omkamp og drakamp.....	77
Endring i stedsidentifisering	79
8 Innbyggernes stedsidentifisering	82
Flyttehistorier	82
Bygda som hjemsted – identifisering med det lokale	85
Identifisering med naturen og landskapet	85
Tilhørighet til det bygde miljøet og fysiske omgivelser.....	88
Tilhørighet til sosiale og kulturelle forhold	91
Skole og lokalsamfunn.....	98
Identifisering med regionnivået	104

Flerstedstilhørighet	105
En rotfestet tilhørighet til det lokale	105
9 Konklusjon	107
Oppgavens funn	107
Overførbarhet.....	110
Referanser	112
Vedlegg.....	126
Eksempel på intervjuguider.....	126
Utvalg 1.....	126
Utvalg 2.....	127

1 Innledning

Fornuft og følelser: Nytt kommunekart

I løpet av åtte år med borgerlig regjering har det norske kommunekartet gjennomgått sin største vårrengjøring på over 50 år. 428 kommuner i 2014 har blitt til 356 i 2021, og det er varsla om at antallet skal ytterligere ned (Regjeringen 2019). Kommunalpolitikk engasjerer, og når kommunen, denne tilsynelatende uforanderlige konstanten i våre liv, plutselig er gjenstand for endring, blir det bråk.

Til tross for at regjeringas kommunereform i hovedsak har lagt seg på frivillighetslinja, og at reduksjonen i antall kommuner ikke har blitt så stor som først forespeila, er dette politisk sprengstoff. Opposisjonen på Stortinget, lokalpolitikere fra alle parti og innbyggere har hevet stemmen og argumentert med både fornuft og følelser, for og mot endring av grensene.

Reformen er i hovedsak begrunnet med *nærhetsprinsippet*, som sier at tjenester og beslutninger skal ligge så nært dem det angår som mulig. Makt og myndighet skal overføres til «robuste kommuner» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a, 7). Dette er et typisk fornuftsargument. Det finnes fornuftsargument også imot kommunesammenslåinger, men minst like synlig i debattene har de mer følelsesstyrte argumentene vært. Svært ofte har de handla om *identitet*. Innbyggere og politikere er redde for at lokalkunnskap og identitet forsvinner (Stavanger Aftenblad 2014), at grenda blir rasert og den minste blir taperen (Aglén 2014), eller at identitetsfølelse avgjør holdning til sammenslåing mer enn noe annet (NRK 2016).

Identitet og tilhørighet er vanskelig å måle i kroner, men er ikke uviktig av den grunn. Tvert imot peker Erik Henningsen og Guri Mette Vestby (2012) på at forståelse for disse fenomenene er sentrale for å forstå utviklingsprosesser, og at de er viktige drivere i lokal og regional stedsutvikling. Denne oppgaven vil forsøke å finne ut hvordan stedsidentitet påvirker kommunesammenslåing, og hvordan kommunesammenslåing påvirker stedsidentitet.

Det er lenge siden forrige store endring av norske kommunegrenser. Etter arbeidet til Schei-komiteen etter andre verdenskrig ble antall kommuner redusert med omtrent 40 % (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a). Endringene den gang var større, og den enkelte kommunes påvirkningsmulighet på det endelige utfallet var begrenset. Erfaringene fra 1960-tallet er nyttige, men norske kommuner trenger lærdom også fra siste

reform. Samfunnet er et annet i dag enn for femti år siden – rammebetingelsene er drastisk endra. Kommunene har fått overført mange oppgaver, er svært sentrale aktører i samfunnsutviklinga, og har mye makt over menneskers liv. Befolkningas mobilitet er større, og vi lever mer grenseløse liv i en globalisert verden.

Denne oppgaven er en kvalitativ casestudie av Inderøy og Indre Fosen kommuner. Inderøy og Indre Fosen oppsto etter sammenslåing av henholdsvis Mosvik og Inderøy i 2012, og Rissa og Leksvik i 2018. Studien bidrar til å skape ny kunnskap om hva som skjer etter at sammenslåingsvedtak er gjort og gamle grenser og navn ikke lenger synes på kartet. Når debatten stilner – blir den nye kommunen akseptert, eller lever de gamle grensene videre?

Problemstillinger

Hovedproblemstillinga for oppgaven favner bredt om temaet. For å avgrense oppgaven er aldersspennet for informanter satt til 16-45 år. Dette er gjort fordi denne aldersgruppa er i svært varierende livssituasjoner, og det er denne gruppa som skal leve lengst med tiltakene kommuner setter i gang. Utvikling og planlegging i kommunene er avhengig av innsikt fra denne gruppa, og det er denne aldersgruppa, unge i etableringsfasen, som kommuner ser på som mest attraktive tilflyttere (Grimsrud og Aure 2013). Hovedproblemstillinga for oppgaven lyder slik:

Hva slags stedsidentitet har et utvalg innbyggere mellom 16 og 45 i Indre Fosen og Inderøy kommuner?

For å bidra til å svare på hovedproblemstillinga har jeg formulert tre underproblemstillinger. Siden de følelsesmessige aspektene ofte brukes som argument mot (eller en sjelden gang for) kommunesammenslåinger ønsker jeg med første underproblemstilling å undersøke hvordan kommuneorganisasjonen direkte og indirekte jobber med stedsidentitet i sammenslåingsprosesser:

Hvordan vektlegges identitet ved kommunesammenslåinger, og hvordan jobber kommuneorganisasjonen med stedsidentitet i sammenslåingsprosessen?

Denne problemstillinga kan også bidra til å gi ny kunnskap om mekanismer i kommunesammenslåinger som er frivillige, men initiert av sentralmyndighetene.

For å fange opp mulige endringer i stedsidentifiseringa til innbyggerne som et resultat av kommunesammenslåinga, og for å finne ut hvilket rom kommunen som institusjon har for å påvirke innbyggernes identifisering, har jeg formulert følgende andre underproblemstilling:

Hvilken betydning har kommunesammenslåing for voksne mellom 16 og 45 år sin stedsidentifisering?

Denne problemstillinga gir rom for å undersøke hvilken betydning *kommunen* har i innbyggernes stedsidentifisering. Kommunen er i denne studien forstått som både den juridiske enheten med alle dens tjenester, ansatte og politikk, og som den territorielle enheten med sine faste grenser i rommet.

Siste underproblemstilling går inn i debatten om globalisering og betydningen av det lokale:

Hvilken skala knytter voksne mellom 16 og 45 år sin primære stedsidentitet til?

Skala forstås her som både et horisontalt og et vertikalt hierarki, fra lite til stort og fra lavt til høyt. Problemstillinga vil gi svar på om det nære og lille er viktigst for utvalgets identitetskonstruksjon, eller om deres livsverden er så nært koblet til alle andre steder, både gjennom funksjonell integrasjon, mobilitet og digital samhandling, at andre nivåer i hierarkiet av steder gjør seg mer gjeldende.

Disse problemstillingene vil til sammen gi bred kunnskap om stedsidentitet i sammenslåtte kommuner, som er et område som er lite forska på i norsk kontekst.

Oppgavens innhold og struktur

Kapittel to inneholder oppgavens teoretiske rammeverk, med teori om sted og stedsidentitet, og om kommunesammenslåinger. Kapittel tre gir en oversikt over historiske endringer i kommunestruktur i Norge, og hvordan identitet har blitt behandla når kommuner har fått nye grenser. Her er også eksempler på erfaringer fra andre nordiske land. Kapittel fire er en beskrivelse av oppgavens metodiske ståsted, og valgene som er tatt i planlegging og gjennomføring diskuteres. Her viser jeg utfordringer ved metoden, og diskuterer etiske spørsmål i forskningsprosessen, samt vurderer oppgavens kvalitet. Kapittel fem presenterer de to casekommunene Indre Fosen og Inderøy, med en oversikt over historiske endringer i kommunestrukturen. Sjette, sjuende og åttende kapittel er analysekapitler. Kapittel seks vurderer hvorvidt kommunene hadde en felles identitet forut for sammenslåinga, og hvordan kommunene har jobba med å styrke felles identitet. Kapittel sju viser hvordan

kommunesammenslåinga har påvirka innbyggernes stedsidentitet. I kapittel åtte presenteres innbyggernes identifisering med sted, hvor identifisering med *det lokale* er vektlagt. I kapittel ni kommer en oppsummering av oppgavens funn og konklusjoner, og noen avsluttende bemerkninger.

Språklige valg

Siden dette er en kvalitativ casestudie kan ikke funnene uten videre generaliseres til populasjonen. Likevel er det i oppgaven referert til «innbyggere» i ulike sammenhenger. Med dette menes informanter i oppgaven eller innbyggere som disse henviser til i sine fortellinger.

I oppgaven brukes «sted» og «plass» (med ulike prefiks) som synonymmer. Dette er gjort for å ligge tett opp til min egen og de fleste informantenes dialekt, hvor plass brukes som synonym for sted, for eksempel i «hjemplass». Fordi stedsbegrepet er så sentralt i geografifaget, er «sted» brukt gjennomgående i teorikapittelet.

Flere steder i analysen forekommer begrepene grend, bygd og lokalsamfunn. Disse brukes litt om hverandre og med flytende grenser. Begrepene brukes som betegnelse på både en geografisk og en sosial enhet, hvor mennesker i et avgrenset område jevnlig samhandler med hverandre, for å løse felles utfordringer eller stadfeste et fellesskap de er bevisste på at finnes (Hjelseth 2016). Både grender og bygder er lokalsamfunn, men grenda er i denne oppgaven brukt om en mindre enhet enn bygda.

2 Teoretisk rammeverk

Teorikapitlet starter med en teorigjennomgang av stedsbegrepet. Videre følger teori om stedsidentitet. Ved hjelp av (den nye) regionalgeografien belyses forholdet mellom endring i kommunestruktur og stedsidentitet.

Stedsteori

Både i geografifaget, i andre fagretninger og i dagliglivet, brukes stedsbegrepet på forskjellige måter. Det er et komplekst begrep, som til tross for sin daglige bruk (og tilsynelatende enkle mening) må defineres når det brukes i en akademisk kontekst. I geografifaget er sted et helt sentralt begrep, og det er det også i denne studien.

Sted – historisk blikk på teorien

Sted er et nøkkelbegrep i geografifaget som har gjennomgått sterk utvikling det siste halve århundret. Teoretisering av stedsbegrepet begynte i hovedsak på 1970-tallet, av humanistiske geografer. Fram til da hadde «sted» blitt brukt som synonym med rom, lokalisering eller region. De humanistiske geografene og tenkinga som vokste fram med dem, mente at sted er en helt grunnleggende bestanddel i å være menneske (Seamon og Sowers 2008), og de ønsket å gjeninnføre de menneskelige egenskapene i geografifaget, som en reaksjon på den rådende kvantitative geografien (Stokke 2017). Med pionerer som Edward Relph (1976) og Yi-Fu Tuan (1977) ble det *opplevde* og *subjektive* ved sted vektlagt. Disse forholdene kan ikke reduseres til kvantifiserbare størrelser, og skillet mellom sted og rom vi kjenner i dagens geografifag vokste fram (Berg og Dale 2004; Cresswell 2015). Nå ble stedsbegrepet assosiert med subjektivitet og mening, i kontrast til den «harde» logikken som fantes i kvantitativ geografi og den ensidige vektlegginga på regioner, og forskjeller mellom dem, i regionalgeografien (Cresswell 2015). Tim Cresswell (2008, 53) oppsummerer den humanistiske vendinga i geografifaget med at forfattere ble opptatt av det dialektiske forholdet mellom hvordan «people create a meaningful world and meaningful lives in the world». Stedet som *idé* eller *konsept* ble da viktig, ikke bare sted forstått som et punkt på kloden.

Sentralt i teorier om sted er John A. Agnews (2015 [1987]) oppsummering av stedsbegrepet, hvor han gjør en komplementær tredeling av sted som «location», «sense of place» og «locale». Disse tre dimensjonene ved sted er fortsatt relevante i geografifaget, til tross for at det har kommet til flere (under-)dimensjoner til (Aure mfl. 2015).

Sted som lokalisering (*location*) er det mest grunnleggende trekket ved alle steder. De har bestemte koordinater på jorda, og man kan peke på dem på et kart (Cresswell 2015). Lokalisering viser til at stedet er ramma for sosial og økonomisk aktivitet, og kan ses på som det «tradisjonelle stedsbegrepet» (Berg og Dale 2004, 41). Denne forståelsen tar opp i seg stedets materialitet i form av for eksempel topografi, klima, naturressurser og geologi (Ibid.).

Sted forstått som sosial kontekst (*locale*) bygger videre på det tradisjonelle stedsbegrepet, og vektlegger at stedet må forstås som en møteplass, hvor aktiviteter og mennesker møtes i tid og (fysisk) rom (Berg og Dale 2004; Cresswell 2015). Stedet er den materielle konteksten for livet, den faktiske formen som rommer menneskelig aktivitet. Steder har gater, bygninger, landskap og klima, som omgir menneskelig interaksjon.

Stedsfølelse (*sense of place*) vokste, som nevnt over, fram som tilnærming med ønske om å bringe det menneskelige inn i geografien. Stedsfølelse viser til den opplevde og følelsesmessige dimensjonen ved sted (Berg og Dale 2004). Den positivistiske geografien og regionalforskninga bygger delvis på antakelser om at mennesker er rasjonelle økonomiske vesener, noe humanistiske geografer mener ikke er tilstrekkelig for å forstå steder. Denne forståelsen tar derfor opp i seg både hvordan stedet oppleves, og hvilke følelser mennesker knytter til stedet. I sin enkleste form kan det hevdes at *rom* blir til *sted* når det tillegges mening (Cresswell 2015; Berg og Dale 2004). Denne måten å se på sted på knytter sted og mennesker tett sammen, hvor de gjensidig gir hverandre identitet. Relph (1976, 37) oppsummerer med at «[p]eople are their places and place is its people”.

Et relasjonelt stedsbegrep

Teoretisering av stedsbegrepet har blitt videreutvikla som en konsekvens av at verden blir mer globalisert, og kobles tettere sammen i både tid og rom. I denne sammenhengen har Doreen Massey (1991; 1992) og hennes teoretisering av det relasjonelle stedsbegrepet fått mye oppmerksomhet. Massey bringer globaliseringa inn i stedsbegrepet, og beskriver steder som møtepunkt eller noder i nettverk som strekker seg over store distanser. Slike relasjoner, det være seg økonomiske, materielle, sosiale eller kulturelle, strekker seg rundt jorda og kobles sammen på steder. Sted blir altså forstått som *møtested*. Steder har i Masseys forståelse ikke klare grenser, og er ikke definert (kun) av sin egen interne historie, men av lag på lag med møter, relasjoner og nettverk koblet til mange andre steder over tid (Massey 1991).

Steder er ifølge Massey ikke statiske, siden relasjonene og nettverkene som bindes sammen på steder også er i evig forandring: «places are processes» (Massey 1991, 29). Dermed blir sted noe man «gjør» til fordel for noe som «er». Et sted vil oppstå (og eksistere) ved at det skapes fortellinger om det (Aure, Nygaard, og Wiborg 2015). Sted er ikke definert i kontrast til det som er på utsida, men av sjølvve forbindelsene til det som ligger utenfor, og uten at det trengs grenser for å kunne konseptualisere det. Massey oppsummerer sin forståelse av sted slik: «Instead of thinking of places as areas with boundaries around, they can be imagined as articulated moments in networks of social relations» (Massey 1991, 29). Massey argumenterer for steders «sammenkastethet», og mener man må se på et sted som en hendelse, en begivenhet eller et øyeblikk hvor ting er kastet sammen. Dette bryter med forestillingen om at steder er unike og egne (Cresswell 2015).

Jørn Cruickshank forsøker å bygge bro mellom det relasjonelle perspektivet på steder som i stadig endring, og den folkelige oppfatninga av steder som statiske, som *er* eller *var* på en bestemt måte. Han tar i bruk «mer-enn-representasjonsteori» for å forklare at steder er *trege*, altså at de tilsynelatende ikke alltid er i endring, eller endrer seg så raskt som den relasjonelle stedsforståelsen skulle tilsi. Han bringer inn betydningen av andre faktorer enn «det som oppstår i samspillet mellom det lokale og det globale, i relasjoner eller i det diskursive» (Cruickshank 2015, 89), og beskriver hvordan endring av steder er sti-avhengig. Faktorene han peker på som betydningsfulle for å forstå at steder er trege, er *vaner*, *materialitet*, *minner* og *forventninger*. Vaner gjør steder trege fordi de er relativt permanente aktiviteter vi gjør over tid, og som er kroppsliggjorte handlinger som ikke er intensjonelle. Materialitet gir motstand til endring ved å ikke la seg endre raskt, og ved å ha mening tillagt seg som mennesker ikke uten videre står fritt til eller er i stand til å endre. Minner påvirker hvordan vi interagerer og tenker om sted. Cruickshank sier at «vi ikke kan unnsnippe fortiden», og at minner både gjør handling mulig, og at de begrenser handling (Cruickshank 2015, 90). Forventninger om framtida gjør at handlinger vi gjør i dag, er påvirket av det vi tror eller er redd for kommer til å skje senere. Dermed blir framtida gjort om til nåtid, og vi prøver å komme i forkjøpet av, forberede oss på eller avverge en situasjon. Handlinger skjer da på grunn av framtida, ikke på grunn av utstrakte relasjoner i handlingsøyeblikket.

I denne studien er det en sosialkonstruktivistisk og relasjonell stedsforståelse som er lagt til grunn. Steder forstås som skapt av menneskelig aktivitet, og oppgaven befinner seg dermed i

den poststrukturelle relasjonelle geografien, hvor teoretikere som Cresswell og Massey har vært viktige bidragsytere. Ved å se på kommuner som steder vil den konstruktivistiske forståelsen av sted gjøre at *endring*, og hvordan kommunen oppstår, forhandles om og tillegges mening av innbyggerne, være viktig i analysen.

Sted som hjemsted

Få steder kan vel sies å ha mer mening tillagt seg enn nettopp hjemsted. Menneskers tilknytning til steder er mer tydelige på hjemstedet enn noe annet sted, og *hjemme* er et sted hvor mennesker føler seg rotfestet (Cresswell 2015). Hjem-begrepet er særlig relevant i denne oppgaven, da jeg er interessert i å finne ut hva slags stedsidentitet innbyggerne i de to casekommunene har. Da er det sentralt å undersøke hvor og på hvilken måte de *føler seg hjemme*. Å føle seg hjemme er noe mer enn å fysisk befinne seg på et sted, det handler om følelsesmessig tilknytning på et djupere nivå (Holloway og Hubbard 2001). Hjem, forstått som hjemsted, kan defineres som eller knyttes til ulike geografiske nivå, og hvilken skala man velger kan være situasjonsavhengig. Et værelse, et hus, en by, bygd, region eller nasjon kan alle være *hjem*, og vi kan også oppleve å være hjemme flere steder. Det behøver heller ikke være et bestemt sted som utgjør det essensielle ved ens hjemfølelse, men det kan være en type steder (Brun og Setten 2013; Dale og Tholstrup 2013). Et hjemsted er i likhet med andre steder sosialt konstruert, i et samspill mellom de materielle, emosjonelle og immaterielle kvalitetene. Hjemstedet kan spille en viktig rolle i vår identitetskonstruksjon, ved at vi identifiserer oss med (trekk ved) hjemstedet som matcher den vi vil være (Dale og Tholstrup 2013).

På same måte som ved stedsteorien ellers, har også teorier om hjemsted utviklet seg over tid. Hos de første humanistiske geografene var hjem sett på som noe fast, ensartet og stabilt. Den essensialistiske forståelsen av hjem som noe trygt og stabilt har måttet tåle mye kritikk, kanskje særlig fra feministiske geografer som med rette påpeker at hjemmet ikke er en trygg sone for alle (Holloway og Hubbard 2001).

Doreen Masseys relasjonelle stedsforståelse preger også utvikling av hjem-begrepet. Globalisering fører ifølge henne ikke til at identitet og tilhørighet til (hjem)steder forsvinner. Dette begrunner hun med at hjem alltid har vært konstituert ved hjelp av bevegelse, kobling og kommunikasjon med andre steder (Massey 1992). Hjemstedets egenart kan kun forstås ved å se hjemstedet i relasjon til andre steder (Berg 2009).

Stedsidentitet

Hvem man er og hva man står for, er en enkel definisjon av identitet (Antonsen 2011). Hvem *jeg* er skiller fra hvem *de andre* er. I likhet med at steder skapes i en uendelig prosess, er også identitet noe som *gjøres* heller enn noe som *er*. Å være fra et sted er for mange en essensiell del av livet. Å knytte seg til steder er en naturlig handling, og stedene vi forholder oss til er viktige bidrag til forminga av vår identitet (Nyseth og Pløger 2015; Holloway og Hubbard 2001).

Med de humanistiske geografene kom også teoretisering om stedsidentitet. Edward Relph (1976) skiller mellom identitet *med* sted og identiteten *til* sted («identity with place», «identity of place»). Identitet *med* sted beskriver hvordan menneskers fortelling om seg sjøl knyttes til steder vi omgås, altså stedets rolle i vår egen identitetskonstruksjon. Marit Ekne Ruud (2015) foreslår at dette også kunne blitt kalt *identifisering* med sted. Identiteten *til* et sted er det som *gjør* stedet mulig å skille fra andre steder, og kjennetegnes ifølge Relph av tre komponenter: Stedets fysiske elementer, dets aktiviteter og hendelser, og meningsinnholdet som er skapt av personer og grupper sin interaksjon med stedet (Relph 1976; Seamon og Sowers 2008). De to perspektivene på stedsidentitet (*with* og *of*) henger tett sammen. Dette kan beskrives som å «identifiseres seg med stedets identitet» (Seamon 2014 i Aure, Nygaard, og Wiborg 2015, 196).

De humanistiske geografene mente at stedsidentitet, på samme måte som stedsfølelse, kunne avdekkes og oppdages. Med en relasjonell stedsforståelse derimot, som beskrevet over, og som denne oppgaven legger til grunn, vil identiteter skapes i en evig prosess, som foregår mellom omgivelser og mennesker, og mellom mennesker. Identiteter skapes, forhandles og forandres, i en søken etter mening og fellesskap (Fosso 2004). *Stedsidentitet* blir da betegnelsen på hvordan menneskers identiteter forholder seg til det romlige, og vice versa, hvordan steders identiteter formes av mennesker (Dale og Berg 2013).

Sted og identitet bindes sammen i en gjensidig konstituerende prosess. Som beskrevet over er et sted et rom med mening, og Shields (1991 og 1999, referert i Fosso 2004) viderefører dette til at stedet alltid er til *for noe og noen*. Når stedet er for noen, vil det også naturligvis *ikke* være for andre. Dette speiler Tim Cresswells (2015) kjente todeling mellom å være *in place* eller *out of place*. Noen hører til, mens andre er på «feil» sted. Også Relph bruker begrepene inne og ute for å beskrive folks identifisering med steder. Han skriver at å være «inside a place is to belong to it and identify with it» (Relph 1976, 49), og at sjølve essensen

ved et sted er å erfare en «innsida» som er forskjellig fra en «utsida». Jo mer på «innsida» man er, desto sterkere er ens tilknytning til stedet.

Denne oppdelinga mellom de som er innafor og de som er utafor kan man også forstå som ei slags homogenisering av ulike grupper. Interne forskjeller viskes ut og virkeligheten forenkles. «Vi» blir et fellesskap, mens «de andre» tillegges andre egenskaper (Antonsen 2011). Ved å skille mellom «jeg» eller «oss», og «dem», konstrueres identitet i en refleksiv prosess. Det finnes intet «oss» hvis man ikke samtidig kan peke på «dem». Identitet kan også uttrykkes ved å peke på trekk ved «de andre», og trekk ved dem som man sjøl *ikke* er, heller enn å henvise til sine egne egenskaper (Fosso 2004). Motsetninger mellom steder og mennesker dyrkes, og kvalitetene ved et sted som passer overens med den man ønsker å være, blir vektlagt. Identitetskonstruksjon er en selektiv prosess, hvor man toner ned kvaliteter som ikke matcher, og man identifiserer seg med (den ønskelige delen av) et steds identitet.

Relph sin todeling av stedsidentitet (*with* og *of*) er nyttig for å både kunne se på innbyggeres bruk av stedet og dets særtrekk i deres fortelling om seg sjøl, og for å belyse kommunen (og andres) strategiske arbeid for å knytte karakteristika til stedet og skape stedsmyter. Relph hadde et essensialistisk syn på identitet, som noe fast som kunne avdekkes. Dette bryter med den relasjonelle forståelsen som oppgaven ellers bygger på. Denne oppdelinga er likevel nyttig å bruke, først og fremst analytisk. Todelinga er ikke like tydelig «på bakken». Som nevnt over vil innbyggere typisk *identifisere seg med et steds identitet*, og dette gjør at skillet mellom de to er uklart. Dette er ikke absolutt, det kan også skje at det en person identifiserer seg med på et sted er noe annet enn vedkommende ville brukt som forklaring på hva som kjennetegner stedet. Dale og Berg (2013) eksemplifiserer dette, ved at man kan føle tilhørighet til sosiale og kulturelle forhold ved stedet, men heller bruke naturforhold til å beskrive stedet for andre. Dermed tar mennesker i bruk både et desentrert «utenfra-perspektiv» og et sentrert «innenfra-perspektiv» i sitt forhold til steder (Entrikin 1991 i Dale og Berg 2013, 24). I analysen vil identitet med sted og til sted brukes både hver for seg og i samband. Under blir de to dimensjonene presentert hver for seg, før det følger noen betraktninger om stedsidentifisering med ulike skalaer.

Identitet med sted

Guri Mette Vestby (2015, 167) forklarer identitet med sted ved hjelp av tre ulike elementer vi kan identifisere oss med. Det første er identifisering med natur og landskap, det andre er

fysiske omgivelser og det bygde miljø, og det siste er kulturelle og sosiale forhold. Disse dimensjonene, med ulikt styrkeforhold, bestemmer menneskers stedsidentitet. Denne tredelinga bruker jeg når jeg i analysen undersøker innbyggernes stedsidentitet. De samme elementene utgjør ifølge Vestby (Ibid.) også bestanddelene i steders identitet (*identity of*), se under.

Gillian Rose beskriver tre måter steder påvirker identitet på: *Identity with place, against place*, og *not identifying* (Rose 1995). Å identifisere seg *med sted* kan for eksempel være å føle seg hjemme der, og føle at man hører til på stedet. Denne identifiseringa kan være til ulike skaler, fra det helt nære, som et rom i et hus, til det nasjonale og overnasjonale (Rose 1995). Man kan identifisere seg med et spesifikt sted, for eksempel huset man vokste opp i, eller til typer av steder, som for eksempel til små bygder eller storbyer. Sett i sammenheng med Vestby (2015) sin tredeling, kan man identifisere seg med for eksempel naturen på stedet, eller med sosial praksis.

For å forklare hva hun mener med å identifisere seg *mot sted* bruker Rose Edward Saids bok «Orientalism» fra 1978. Her beskriver Said hvordan eurosentrisk myter om Østen brukes til å forstå hva ens eget hjemsted er. I kontrast til Østen, som ble tilkjent negative karakteristikk og som man identifiserte seg mot, skapt en forestilling av hva Vesten er. Når steder sees på som relasjonelle, som konstituerte av sine forbindelser til andre steder, er det enklere å forstå identifisering *mot* sted. Bare i relasjon til et annet sted, forstår vi vårt eget sted. I denne studien kan dette for eksempel brukes til å belyse hvordan folk forstår sitt eget hjemsted som forskjellig fra andre steder, det være seg nabobygda, kommunesenteret, nærmeste storby eller hovedstaden. Innbyggere kan da konstruere sin egen identitet ved hjelp av steder de *ikke* bor på eller identifiserer seg med, og de kan ta i bruk forskjeller i naturgitte forhold, fysiske omgivelser eller sosiale og kulturelle forhold i prosessen.

Å *ikke identifisere seg med sted* indikerer en slags likegyldighet. Dette kan være fordi andre steder står veldig sterkt i ens identitetskonstruksjon, for eksempel et sted man har flyttet fra, eller at andre skalaer har sterkere betydning for ens stedsidentifisering. Andre eksempler kan være at hjemstedsidentiteten er sterkere enn identifiseringa med studiestedet, eller at man ikke identifiserer seg med kommunen man bor i fordi identiteten til bydelen, nabolaget eller tettstedet er sterkere. Hvilken identitet som er sterkest er kan være situasjonsbetinget. Man kan i visse situasjoner identifisere seg med steder man ellers er likegyldig til. Å ikke identifisere

seg med sted kan også bunne i eksklusjonsmekanismer, for eksempel når en tilflytter til et sted opplever å bli utestengt eller ikke innlemmes i fellesskapet på stedet (Vestby 2015).

Stedstilknytning trenger ikke være til spesifikke steder, men kan også være til *typer* av steder. For eksempel kan mennesker se på seg sjøl som en «bygdejente» eller «bygutt». En slik stedsidentitet kan komme til uttrykk ved at man flytter «hjem» til et sted man ikke har bodd tidligere, men som har trekk ved seg som *føles som* hjemme. En slik identifisering med typer av steder kan også komme til uttrykk med negativt fortegn, at man identifiserer seg *mot* en type steder.

Tilknytning til steder kan være av både funksjonell og emosjonell karakter. En funksjonell tilknytning vil si at stedet representerer (den beste) muligheten til å møte behov for for eksempel bolig, fritidsaktiviteter, jobb eller rekreasjon. Brown (1987, i Vestby 2015) kaller dette «place dependence». Den emosjonelle tilknytninga handler om følelser og affekt for sted, hvor man *føler* at man hører til eller passer inn.

Stephanie Taylor (2010) beskriver det hun kaller «the born and bred narrative», født og oppvokst-narrativet, som beskriver en type stedsidentitet som er rotfestet, historisk fundert i familie og tradisjon og hvor ens eget (eller familiens) hjemsted er et viktig element i identitetskonstruksjonen. Denne typen stedsidentitet blir gjerne idealisert som den «ekte» måten å høre til på, hvor slekt skal følge slekters gang, og sted og mennesker hører sammen (Taylor 2010). Her spiller historia en viktig rolle i fortellinga om stedet, og dermed også i fortellinga om innbyggerne (Nilsen 2003).

Dale og Berg (2013) refererer til Maria Lewicka (2011), som fra sitt ståsted i miljøpsykologien gir en oversikt over de siste førti års forskning på stedstilknytning (*place attachment*). I miljøpsykologien bruker de fleste forskningsprosjektene en kvantitativ tilnærming, og forsøker å finne ut *hvor sterk* tilknytning folk har til et sted, ved å for eksempel gradere fra det grunnere *tilknytning*, via *tilhørighet*, til det sterkere *identifisering*. Her er det oftest ett sted som er i fokus, og informanter blir gjerne spurt om å oppgi langs en skala hvor tett knyttet de er til det gitte stedet. I denne studien er det derimot mer relevant å se på hvordan stedsidentitet oppstår, forhandles om og endres, og den har ikke ett sted som utgangspunkt. Graderingen av stedsidentitet blir da ikke like nyttig å bruke. Begrepene tilknytning, tilhørighet og identitet blir derfor brukt litt om hverandre i oppgaven.

Stedets identitet

I språket er steder gitt egennavn. Dette indikerer en egenart, en forståelse av at steder er unike (Thuen 2003). Denne egenarten er det lett å se på et kart: Et sted har sin egen lokasjon. Men, som Agnew (2015 [1987]) har beskrevet, er et sted ikke bare et punkt på kloden eller en arena for menneskelig aktivitet. Et sted er unikt også fordi det er fylt med mening. Meningene kan tilskrives de topografiske omgivelsene, klimaet og arkitekturen, men kan også knyttes til de menneskelige og mellommenneskelige kvalitetene.

De humanistiske geografene på 1970-tallet hadde en oppfatning av at et steds identitet (*identity of*) var «sann, autentisk og uforanderlig», og at denne kunne «avdekkes og videreformidles» (Berg og Dale 2004, 50). I dag har samfunnsgeografer helst gått bort fra den essensialistiske forståelsen av steders identitet, og ser heller på steders identiteter som mangfoldige, og gjenstand for forhandling, endring og maktkamp (Dale og Berg 2013). Massey trekker fram steders mange ulike identiteter i sin artikkel «A Global Sense of Place» (1991). Fordi steder er definert av sine forbindelser og relasjoner vil det foreligge en konflikt om hva steder er, har vært, og skal bli. Stedets identiteter er derfor ikke enhetlige og uforanderlige. Stedets identitet blir, på samme måte som stedet, et øyeblikksbilde, og viser hvordan identiteten på et gitt tidspunkt er konstituert av sine forbindelser og forhandlinger. Denne prosessuelle identiteten til stedet reflekterer igjen tilbake til menneskers identifisering med stedet. Når det finnes ulike fortellinger om hva et sted er, vil det også være ulike måter å identifisere seg med stedet på (Massey 1991). Ei bygd vil for noen representere et samfunn med samhold, mens det for andre vil være et kjedelig og «trangt» miljø. Noen vil identifisere seg med det gode livet på landet, mens andre vil kunne føle utenforskap.

Guri Mette Vestby (2015) beskriver tre grunnleggende dimensjoner ved stedsidentitet, og deler begrepet i landskap og natur, fysiske omgivelser og bygd miljø, og kulturelle og sosiale forhold. De naturgitte og menneskeskapt fysiske omgivelsene på stedet er med på å særprege det, og å gi det identitet. Denne identiteten er ikke fast, men kan endres ved at bygninger oppføres, rives eller gis nytt innhold, eller ved klimaendringer eller naturkatastrofer. Et mye brukt eksempel på en bygnings påvirkning på et steds identitet (og image) er Guggenheim-museet i Bilbao, som bidro til at Bilbaos identitet endret seg fra å være en sliten industriby til å bli en internasjonalt anerkjent kultur- og turistby (Plaza og Haarich 2015; Dale og Berg 2013). I Norge er Drammen et godt eksempel å bruke, som gjennom både

fysisk opprustning og strategisk omdømmebygging har gått fra å være oppfatta som en «harry» by, til å bli attraktiv for både tilflyttere og næringslivsaktører.

For å skape og opprettholde lojalitet til et sted, uansett hvor på stedshierarkiet det ligger, er *stedsmyster* et sentralt fenomen. En stedsmyte kan forstås som «mytiske sett av ideer» om et sted og stedets identitet (Holloway og Hubbard 2001, 100, min oversettelse), og er diskursive forenklinger av virkeligheten. Mytene blir «kollektive meningsfellesskap» (Fosso 2004, 123), og slike myter kan inneholde fortellinger om helter, historie, landskap, tradisjoner og betydningsfulle hendelser eller steder. Stedsmyster skapes blant annet ved hjelp av språklige dikotomier, som sentral/perifer, rik/fattig, nord/sør og lignende (Fosso 2004). Stedsmyster blir da også relasjonelle, de forklarer et sted ved hjelp av et annet (Holloway og Hubbard 2001). Rik gir ingen mening hvis det ikke kan kontrasteres fra fattig, og lignende. Slike stedsmyster kan kritiseres for å være ekskluderende og forenklete bilder på virkeligheten, og det ligger mye makt bak definisjonen av slike myter.

Som en følge av økt globalisering, med en verden som knyttes tettere sammen over tid og rom, er steder i stadig større grad i konkurranse med hverandre, om innbyggere, kapital og investeringer. *Stedsmarkedsføring* blir brukt som et nyliberalt virkemiddel i denne globale konkurransen mellom steder, som ikke bare gjelder byer. Mange steder forsøker å «finne opp seg sjøl på nytt», for eksempel gamle industristeder som etter at industribedriftene er lagt ned eller flyttet, selger seg sjøl som kreative og historiske kultursteder med høy livskvalitet (Holloway og Hubbard 2001). *Stedsmarkedsføring* og *place branding* er fyndord i en slik nyliberal diskurs, hvor steder konkurrerer seg imellom (Dale og Berg 2013; Nyseth 2009). Det er ikke lenger nok at man kan leve et godt liv der, stedet må også være interessant og underholdende (Nyseth 2009). Attraktivitet, både overfor potensielle innbyggere og finansielle investeringer, framstår som det ultimate målet for politikere og planleggere. I denne konkurransen mellom steder, og i konstruksjonen av (ny) identitet kan det oppstå diskrepans mellom identiteten som er forsøkt styrt ovenfra av politikere, planleggere og næringslivsaktører, og mer «folkelige» oppfatninger av et steds identitet(er). Dette kan igjen gi grobunn for konflikt (Dale og Berg 2013). Til en viss grad kan dette skillet forklares ved hjelp av *identitet* og *image*. Identiteten er intern og djup (men ikke uforanderlig), mens et image er mer overfladisk og eksternt, og gjerne bygd på stereotyper og forenklinger. Identitet skapes

og endres ubevisst over lang tid, mens image er et resultat av en bevisst og villet prosess hvor utvalgte historier får representere et sted (Dale og Berg 2013; Nyseth 2009).

Identitet og skala

Det er ifølge Maria Lewicka (2011; 2010) mest vanlig å fokusere på én skala når forholdet mellom menneske og sted utforskes i miljøpsykologien. Aller vanligst er det å velge *nabolag* som undersøkelsesnivå. Ett av forskningsspørsmålene i denne oppgaven vil søke å belyse nettopp betydningen av skala i stedstilhørighet, men uten å undersøke én bestemt skala. Poenget er å finne ut *til hvilken skala innbyggerne føler sterkest tilhørighet*.

Skala har både en vertikal og en horisontal dimensjon, fra lavt til høyt og fra lite til stort (Jordhus-Lier og Stokke 2017). Siden skala både er horisontal og vertikal vil våre ulike identiteter ligge lag på lag, delvis overlappende. Identifisering med det lokale, kommunale, regionale, nasjonale eller internasjonale gjør seg gjeldende i ulik grad i ulike sammenhenger.

Når en identitet blir truet, for eksempel ved at «oss» og «dem» skal bli til «vi», som i ei kommunesammenslåing, er det vanlig at den truede identiteten oppleves som viktigere, og at man går i kollektivt forsvar av den gamle identiteten. Dette beskriver Sigrun Marie Moss i et notat om identitet og kommunesammenslåing utarbeidet på oppdrag for Distriktssenteret (Moss 2014). En slik *rekatégorisering* av identitet kan oppleves som en trussel, særlig hvis den fører til en helt eller delvis «nedleggelse» av en meningsfull bestående identitet (Moss 2014, 4).

Kommunesammenslåing og identitet

Det er ikke gjort omfattende studier av stedsidentitet i sammenslåtte kommuner i Norge. Det finnes derimot flere studier av ivaretagelse av innbyggeres identitet forut for beslutning om sammenslåing (for eksempel Voldseth 2015; Tveit 2017). Denne oppgaven bidrar til å tette kunnskapshullet.

På oppdrag for Distriktssenteret skrev Svein Frisvoll og Reidar Almås (2014) en rapport som undersøkte identitetens rolle i kommunesammenslåingsprosesser. Dette var helt i startgropa av regjeringa Solbergs kommunereform. Arbeidet bygger på en rapport fra 2004, hvor de samme forfatterne på oppdrag for KS (Kommunesektorens organisasjon) undersøkte hvilken betydning tilhørighetsfølelse og identitet har i frivillige kommunesammenslåingsprosesser (Almås og Frisvoll 2004). De fant at alle vellykkede sammenslåingsprosesser har en

interkommunal identitet i bunnen. Vellykkethet er her forstått som at prosessen faktisk fører til ei sammenslåing.

Den interkommunale identiteten gjør at innbyggere på begge (eller alle) sider av kommunegrensa opplever at de er «i samme båt» (Almås og Frisvoll 2004, 3). Videre kan den interkommunale identiteten styrkes gjennom målretta arbeid. Den interkommunale identiteten konkurrerer med identifisering med andre skalaer, som kan være til den gamle kommunen eller til mindre steder. I denne oppgaven er det relevant både å undersøke om en slik interkommunal identitet eksisterte *forut* for sammenslåingene, og om de samme mekanismene *i ettertid* kan ha bidratt til å skape en sterkere felles kommunal identitet i den sammenslåtte kommunen.

Med begreper hentet fra regionaliseringsteori, stiller Almås og Frisvoll (2004) opp «identitetens tre i-er» som sentrale for å forstå lokal identitet og tilknytning i samband med kommunesammenslåing: *Interaksjon, identifikasjon og institusjonalisering*. De ser på kommunesammenslåing som en form for allmenn regionaliseringsprosess, og ser på kommunen som region, siden den er en sosialt produsert kategori med avgrensede «sosiale, polititiske [sic], økonomiske og kulturelle prosesser» (Almås og Frisvoll 2004, 5). Regionsdefinisjonen er inspirert av den finske regionalgeografen Anssi Paasi, som ikke ser på region som et nivå i skalahierarkiet, eller som et sted, men som en egen «kollektiv representasjon av institusjonelle praksiser» (Frisvoll og Rye 2009, 178, min oversettelse). For Paasi er «sted» et uttrykk for individuelle praksiser, mens «region» er et uttrykk for kollektive praksiser. I analysen vil «region» brukes som et nivå i stedshierarkiet.

Interaksjon er forstått som samhandling mellom folk som krever mobilitet. Når folk arbeider, handler og har sosial omgang på tvers av kommunegrenser vil det geografiske området man identifiserer seg med, og som er viktig i ens egen identitetsdannelse, være større enn om all interaksjon skjer innafor kommunens grenser. Et eksempel på en slik større funksjonell region definert av interaksjon er bolig- og arbeidsmarkedsregionene (BA-regioner), som defineres som «en region med felles markeder for arbeidskraft og arbeidsplasser, der innbyggerne ikke trenger å flytte eller bruke vesentlig tid på å reise for å arbeide» (Gundersen, Holmen, og Hansen 2019). Andre eksempler kan være en sykehusregion eller kretsen til en videregående skole. Samhandling over et område over tid fører til tilhørighet, og med økt mobilitet i befolkninga vil også samhandlingsområdet bli større. Et viktig moment her er at

mobilitetsmønsteret har endra seg i løpet av de siste hundre årene – vi er mer mobile, reiser mer, raskere og lenger, og landbasert kommunikasjon har i stor grad tatt over for sjøen som ferdselsåre. Henningsen og Vestby (2012) ser en tendens til at innbyggere i Norge i større grad enn tidligere innehar en regional identitet, og begrunner dette med at folk har en aksjonsradius som er større enn det lokale. Aksjonsradiusen skal favne arbeid, kulturliv, friluftsliv og handel, og denne er større enn tidligere på grunn av gode kommunikasjonsmuligheter. De bruker Hallingdal og Sunnfjord som eksempler på slike regionale identiteter, og spør om disse «naturlige enhetene» kanskje kan bli framtidens lokale forvaltningsenheter (Henningsen og Vestby 2012, 108).

Identifikasjon er i bunn og grunn hva som skiller «oss» fra «de andre», og viser til elementer som gjør at vi kjenner oss igjen, og som skaper enhet, samhold og tilknytning. Almås og Frisvoll (2004) mener identifikasjon skapes ved hjelp av to faktorer: interaksjon og tid. De elementene som identifikasjonen er knyttet til blir av Almås og Frisvoll kalt *identifikasjonsfyrtårn*. Dette kan være faktiske materielle objekter, topografi, organisasjoner, personer, skikker eller symbol. Det er et viktig poeng at disse identifikasjonsfyrtårnene og identiteten kan skapes, og de kan aktiviseres eller mobiliseres for eksempel ved konflikt. Tidsdimensjonen ved identifikasjon deles opp i to deler: Den første viser til gamle, eller tilsynelatende gamle, symboler og fortellinger som vitner om at identiteten henger sammen med noe som er eldre og større enn vi sjøl er. Den andre viser til at identiteten til en kommune (eller et annet sted) sementeres over tid og oppleves som «naturlig» Denne naturligheten til en eksisterende kommune er åpenbart falsk all den tid kommunen er en sosial konstruksjon, men dens alder gjør at en ny konstruksjon oppleves som et angrep på et «faktum» (Almås og Frisvoll 2004).

Institusjonalisering er et sentralt begrep Almås og Frisvoll henter fra Anssi Paasi (2002). Institusjonalisering vil i en kommunesammenslåingskontekst innebære det samme som Sigrun Marie Moss (2014) kaller «rekategorisering» av identitet. Paasi framhever fire prosesser som alle bidrar til å institusjonalisere en kommune og bidra til at befolkninga oppfatter den som én enhet. Institusjonaliseringa bidrar til at kommunen får egenart – en egen identitet. Institusjonaliseringsbegrepet vil bli brukt til å belyse kommunenes egne tiltak, både målretta tiltak og mer indirekte jobbing med stedsidentitet. Disse tiltaka er i stor grad styrt ovenfra, og resultat av politiske valg. Analysen vil vise hvordan innbyggerne reagerer på de ulike tiltakene, og i hvilken grad de bidrar til å bygge en felles identitet for den sammenslåtte kommunen.

Rekkefølgen på de fire stadiene Paasi lanserer vil variere, også variasjon i intensitet mellom dem. Jo tydeligere og mer til stede de fire stadiene er, desto nærmere vil kommunen være å bli oppfattet som en konsolidert enhet (Frisvoll og Rye 2009). De fire prosessene Paasi refererer til er, for det første opprettelsen av en *territoriell form*. Her blir topografi og sosial praksis definert som enten innafor eller utafor. «Vårt» territorium skiller fra «deres» territorium. For det andre opprettes en *symbolsk form*, som ved hjelp av språk, begrepsbruk og symbolbruk gir innhold til fortellingen om kommunens identitet. Dette er for eksempel kommunens navn, kommunevåpen, en visjon og andre symbol, og er tett forbundet med Almås og Frisvolls «identitetsfyrtårn». Arrangement som bidrar til å gi enheten innhold er også eksempel på slike symbol (Frisvoll og Rye 2009). Tredje stadium er *etablering av institusjoner* som er nødvendig for å opprettholde både den territorielle og symbolske forma til kommunen. Dette er for eksempel politiske institusjoner som kommunestyret, eldreomsorgen og skolevesenet, men kan også være idrettslag, lokalavis og andre organisasjoner med (den nye) kommunen som nedslagsfelt. Dette trinnet inkluderer også anerkjennelse fra institusjoner utafor kommunen, statlig eller (over-)regionalt, samt den uformelle institusjonaliseringen som foregår i folks bevissthet, om kommunen som en vesentlig enhet. Fjerde og siste stadium er *oppnådd sosio-romlig bevissthet i samfunnet om den nye kommunen*. Både innbyggere i kommunen og befolkninga ellers blir bevisst på den nye kommunens egenart, med en særpreget identitet som skiller den fra andre. Både innbyggers identifikasjon med kommunen og kommunens egen identitet etableres i dette stadiet. Også her spiller identitetsfyrtårn og representasjoner en viktig rolle.

Som hinder for framvekst av en interkommunal identitet trekker Frisvoll og Almås (2014) fram flere forhold. *Sterke stedsnavn og jevnstore steder* er to av disse hindrene for framvekst av interkommunal identitet. Stedsnavnene blir merkevarer med en tilhørende identitet som ikke går over ens med naboens, og når senterstedene er jevnstore blir plassering av tjenester og tilbud en patriotisk kamp om å få vokse på bekostning av det andre stedet. Almås og Frisvoll (2004) finner dette særlig relevant i undersøkelsen av Ørsta og Volda, hvor de to jevnstore tettstedene og innbyggernavnet er sentrale for innbyggernes identifikasjon med stedet.

Almås og Frisvoll (Ibid.) peker også på *bygdelister* som et hinder for utvikling av interkommunal identitet. Når innbyggerne i en kommune ikke en gang innad klarer å være

forlikte i politiske spørsmål, men ser behovet for mer lokale politiske lister, er dette et tegn på at å bygge et fellesskap med nabokommunen kan bli svært vanskelig.

Fravær av felles institusjoner og fravær av vellykkede interkommunale samarbeid er også hindre for framvekst av interkommunal identitet. Skoler, frivillige organisasjoner, aviser eller lignende er eksempler på slike institusjoner. Hvis hver kommune har sine egne, vil mangelen på interaksjon kunne underbygge følelsen av å være forskjellige. Interkommunale samarbeid som er kjent for å være lite produktive kan inngå i innbyggernes identifikasjon, og forsterke fordommer ved å være stigmatiserende.

Til sist nevner Almås og Frisvoll (2004) *geografisk avstand og topografiske barrierer* som hindre for utvikling av interkommunal identitet. Dette kan avgjøre hvilke kommuner som er aktuelle for sammenslåing. Disse hindringene kan gjøres mindre ved å bygge ny infrastruktur, for eksempel tunnel eller bru.

Det er ikke uproblematisk å bruke Almås og Frisvolls bidrag fra 2004 og 2014 som verktøy for å svare på denne studiens problemstillinger. Deres bidrag er fra ei tid hvor de frivillige sammenslåingene hadde vært toneangivende lenge, og med mekanismer som ikke nødvendigvis er gjeldende lenger. Siden arbeidet til Almås og Frisvoll er fra før kommunereformen til regjeringa Solberg er det nyttig med et kritisk blikk på hva en «vellykket» sammenslåingsprosess er. Alle eksemplene i rapporten fra 2004 er prosesser hvor kommunene på eget initiativ har utredet sammenslåing, og vellykkethet er målt ved om kommunene ble slått sammen eller ikke. Etter at kommunereformen nå har vart en stund er det tydelig at dette er en veldig begrensa måte å måle vellykkethet på. Flere kommuner har blitt slått sammen med tvang, flere etter sammenslåingsvedtak gjort av kommunestyrene til tross for sterk motstand i befolkninga, og andre kommuner ble ikke slått sammen med noen, men opplever likevel at utfallet av prosessen må betegnes som vellykket. Med omkamper gående, med misnøye i sammenslåtte kommuner og med krevende kommuneøkonomi er det ikke gitt at ei sammenslåing er vellykket sjøl om den har blitt gjennomført. Almås og Frisvolls kobling mellom «vellykket» og «gjennomført» vil måtte nyanseres.

3 Historisk gjennomgang: Kommunesammenslåing og identitet

Dette bakgrunnskapitlet gir oversikt over store endringer i kommunestruktur i Norge, og hvilken rolle identitet og tilhørighet har hatt i spørsmål om kommunal organisering. Etter at historia fra Norge er beskrevet, følger erfaringer fra andre nordiske land.

Kommunal organisering og kommunereformer i Norge

Den kommunale organiseringa i Norge, i den forma vi kjenner den i dag, stammer fra innføringa av formannskapslovene i 1837. Da ble Norge delt inn i 392 herredskommuner. Inndelinga fulgte i stor grad de samme grensene som prestegjeldene, og var igjen delt opp i mindre sognekommuner. Sognekommunene fulgte i all hovedsak grensene til kirkesognene (kirkelig geografisk enhet som er mindre enn prestegjeldet) (Wale 2015). Det var med andre ord en funksjonell, sosial og kulturell inndeling som lå til grunn for de første kommunegrensene. Innbyggerne havna, grovt sett, i samme kommune som resten av menigheten. På denne tida hadde kommunene få oppgaver og spilte en beskjeden rolle i folks hverdag.

Fram til omtrent 1930 ble mange av herredskommunene delt opp, og ofte etter sognegrensene. Delingene ble initiert nedenfra, og det var ingen overordnet vedtatt politikk som styrte prosessen. Den funksjonelle enheten kirkesognet, ble i mange tilfeller synonymt med det kommunale sjølstyret. I 1930 nådde antall kommuner toppen, med 747 stykker. De mange lokale delingene, mangelen på overordnet styring av prosessen med kommunedelningene og mer enn 100 år uten «noen helhetlig kritisk vurdering» av det lokale administrative nivået, banet vei for etterkrigstidas store kommunereform (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a, 130). Allerede før andre verdenskrig ble det postulert at kampen om den nye kommuneinndelinga kom til å stå mellom det rasjonelle «samfunnssynet» og det følelsesbaserte «småsynet» (Flo 2015), noe man kan kjenne igjen også i siste kommunereform.

Under ledelse av tidligere fylkesmann i Sogn og Fjordane, Nikolai Schei, ble den store reformen skissert. Schei-komiteens arbeid starta i 1946, og førte til at antallet kommuner ble redusert fra 744 i 1957, til 454 i 1967. I tillegg ble de gjenværende underliggende sognekommunene avskaffet, da de ble ansett å ha utspilt sin rolle (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a; Wale 2015). Schei-komiteens arbeid førte til at mange kommuner som hadde blitt delt

opp tidligere nå ble samla igjen, men det var også mange kommuner som ble slått sammen med andre enn dem de tidligere hadde «gått fra». Lokal tilhørighet og identitet var ofte tema for debatten. Motstandere mot reformen argumenterte med at dette var et overgrep mot historie, tilhørighet, identitet, kultur og tradisjon (Flo 2015). Sjøl om svært mange kommuner ble berørt av reformen, led ikke motstandere totalt nederlag. Samhørighet og identitet ble anerkjent som relevant i avgjørelser om hvilke kommuner som skulle slås sammen, og det ble sett på som en fordel for funksjonsevnen og lokaldemokratiet til den nye kommunen at det ikke var strid mellom partene. Motstandere av reformen så likevel annerledes på identitet enn Schei-komiteen, som mente identiteter var i stadig endring, særlig på grunn av endrede kommunikasjonsmønstre (Ibid.). Motstanderne så derimot på identitet som kulturelt og tradisjonelt betinga, og som noe etablert og eksisterende. Dette er i tråd med de humanistiske geografenes syn på identitet som fast og ekte.

Det er tydelig at nettopp nye kommunikasjonsmønstre hadde mye å si for hvilke kommuner som ble slått sammen. Fra å ha vært hovedferdselsåre og kommunikasjonsmiddel framfor noe, ble ferdsl på fjorden og sjøen utover 1900-tallet i større og større grad erstatta av landbasert kommunikasjon. Dette førte til at fjordene, litt forenkla, gikk fra å være midtpunkt i kommunene til nå å bli grenser. Der man tidligere rodde over fjorden for å komme seg til kirka (og kommunehuset), ble fjorden nå i mange tilfeller grensa mot nabokommunen, og ferdsl til kommunehuset gikk over land, på vei og med jernbane (Flo 2015).

Etter at Schei-komiteens arbeid var ferdig og de nye grensene fastsatt, lå norske kommunegrenser i hovedsak i ro i seksti år. Et unntak er på andre halvdel av 1970-tallet, da noen kommuner ble delt, som en slags feilretting av Schei-komiteens arbeid. Her ble det vist til at «folkeviljen, dvs. viljen til å akseptere den nye enheten og solidarisere seg med innbyggerne i hele kommunen, ofte synes å være avgjørende for om den nye enheten vil bli god eller mindre vellykket» (NOU 1974:14 sitert i Flo 2015, 333). Dette stemmer overens med Almås og Frisvolls beskrivelse av interkommunal identitet som forutsetning for vellykkede sammenslåinger, sjøl om de definerer vellykkethet på en annen måte (Almås og Frisvoll 2004).

I perioden etter Schei-komiteen ble også flere bykommuner utvidet. Christiansen-utvalget utarbeidet på starten av 1990-tallet et sett med prinsipielle og generelle retningslinjer for kommune- og fylkesinndeling, men dette var ingen gjennomgripende reform (NOU 1992:15 1992). I 1994 var det 435 kommuner i Norge. I et stortingsvedtak i 1995 slås frivillighetslinja

fast, konkretisert ved at kommuner hvor kommunestyret eller befolkninga ved folkeavstemming har sagt nei, ikke skal rammes av framtidige endringer i kommunestrukturen.

I kommuneproposisjonen for 2015 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a) lanserte regjeringa Solberg sin kommunereform. På dette tidspunktet hadde Norge 428 kommuner. Reformen ble lova allerede i regjeringserklæringa inngått mellom Høyre og Fremskrittspartiet fra 2013 (Regjeringen 2013). Med det lokale folkestyret som grunnlag, var målet å gi «robuste kommuner flere oppgaver» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a, 9). Frivillighetslinja fra 1995 ble langt på vei lagt til grunn, men regjeringa forbeholdt seg retten til å gripe inn og foreslå sammenslåinger for Stortinget som gikk på tvers av lokale vedtak, dersom disse blokkerte for endringer som er «ønsket og hensiktsmessige ut fra regionale og nasjonale hensyn» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a, 51). Høsten 2014 fikk statsforvalterne (den gang fylkesmennene) i oppdrag å tilrettelegge prosessene hvor kommunene skulle undersøke hvilke naboer det var aktuelt å slå seg sammen med.

Regjeringa satte i januar 2014 ned et ekspertutvalg, ledet av professor Signy Irene Vabo, som skulle presentere «et forslag til kriterier som har betydning for oppgaveløsningen i kommunene» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014b, 7). Utvalget kom i første delrapport med 10 kriterier rettet mot kommunene som samlet skal ivareta kommunens rolle som tjenesteyter, myndighetsutøver, samfunnsutvikler og demokratisk arena. For å ivareta sin rolle som demokratisk arena, fremmet utvalget som den ene av tre kriterier «lokal identitet». De andre er høy politisk deltakelse og lokal politisk styring. Utvalget mente at en lokal identitetsfølelse (som de riktignok anerkjenner at i liten grad knytter seg til kommunen som skala) «kan fungere som et vilkår for villighet blant innbyggerne til å gjøre en "ekstra" innsats for sitt lokalsamfunn» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014b, 122). Utvalget mener at det særlig er to dimensjoner som er relevante for kommunereformen: Identitet som tilknytning til et lokalsamfunn (innbyggers stedsidentitet) og felles identitet med andre områder (kommunens/stedets identitet er felles eller ligner på et eller flere andre kommuners/steders identitet) (Ibid.). Utvalget forutser at (tap av) lokal identitet vil bli brukt som argument mot sammenslåing særlig i de tilfeller hvor det er stort samsvar mellom det stedet innbyggerne føler tilknytning til (bygd eller by) og kommunens grenser. Kriteriet er fulgt

opp i kommuneproposisjonen for 2015. Her pekes det på at ei sammenslåing vil være enklere å gjennomføre om den skjer mellom kommuner som opplever å ha en interkommunal identitet, i tråd med Almås og Frisvolls (2004) funn (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014a).

På oppdrag fra kommunal- og moderniseringsdepartementet skrev Telemarksforskning sammen med Deloitte et notat som samlet erfaringer fra kommunesammenslåinger gjennomført under «frivillighetslinja» (Brandtzæg mfl. 2016). I notatet er felles identitet og kultur beskrevet som viktig for å «realisere gevinster» i ei sammenslåing. Dette må forstås som noe mer enn bare økonomisk gevinst, men som at kommunen er et «fellesskap som man ønsker å utvikle sammen» (Brandtzæg mfl. 2016, 76). I mange tilfeller har arbeidet med å skape felles kultur og identitet vært tett forbundet med kommunikasjons- og/eller medvirkningsarbeid. Erfaringene fra sammenslåingsprosessene i notatet viser at sosiale arrangementer kan være viktige for å skape felles identitet. Prosessen hvor Mosvik og Inderøy ble til Inderøy trekkes fram som et eksempel på godt arbeid, og hvor bygging av felles identitet og kultur bidro til å gjøre sammenslåinga til en suksess. Det påpekes i en evalueringsrapport av sammenslåinga mellom Sandefjord, Andebu og Stokke (i 2017) at «[s]ymboler og seremonier har betydning for etableringen av en «vi – følelse»» (Brandtzæg mfl. 2017, 76).

Erfaringer fra andre land

Danmark gjennomførte sin *kommunalreform* i 2007, da 271 kommuner ble slått sammen til 98 nye (Houlberg 2015). Kommunene skulle slås sammen til nye enheter med nye oppgaver, helst med over 30 000 innbyggere (Bhatti og Hansen 2011). I praksis var det kommunene sjøl som avgjorde hvem de ville slå seg sammen med, så lenge de nådde «målet» om innbyggertall og ikke ble svært rare konstellasjoner rent geografisk, for eksempel ved at en kommune delte en annen i to (Ibid.). I arbeidet til Strukturkommissionen, som forut for kommunalreformen utarbeidet kunnskapsgrunnlaget, antas det at innbyggernes geografiske tilknytning henger sammen med hvor godt demokratiet fungerer (Hansen 2007). Evalueringer fra Danmark tilsier at «societal connectedness» (målt ved pendlingstall, men implisitt også et mål på en felles identitet siden kommunene var naturlig sammenkoblet) var en viktig forklaringsvariabel for hvilke kommuner som endte opp med å slå seg sammen (Bhatti og Hansen 2011).

Med erfaringer fra Finland beskriver Kaj Zimmerbauer og Anssi Paasi (2013) en tendens til at kommunesammenslåing, eller deinstitutionisering av regioner, kan føre til motstand og

mobilisering med identitet som bakteppe. Med den finske kommunen Nurmo som case kartlegger Zimmerbauer og Paasi framvekst av en regional *motstandsidentitet*, som våkner til live når kommunen trues med sammenslåing. Den nye og større kommunen blir spesielt vanskelig å akseptere når begrunnelsen for sammenslåinga ikke er en eksplisitt trussel utenfra, men er begrunnet i vage argument om konkurransekraft, jamfør stedsmarkedsføring fra teorikapitlet. Når de nye enhetene ikke oppleves som meningsfulle, nødvendige og logiske, stiller de også spørsmål ved hvor aktive og engasjerte innbyggerne vil være på den lokaldemokratiske arenaen. Institusjonalisering krever tid, som nevnt over, og Zimmerbauer og Paasi viser at omstrukturering av kommuner ofte skjer fortere enn den tilhørende identiteten klarer å henge med. Som et nikk til globaliseringsprosesser viser de også til at lokale identiteter ikke eksisterer og opprettholdes på tross av, men på grunn av presset «utenfra».

Etter at kommunene ble slått sammen, forsvant den sterke motstandsidentiteten i Nurmo, og den sosiale bevegelsen som jobba mot sammenslåinga døde ut. Den sterke lokale identiteten og tilknytninga til Nurmo levde dog videre.

4 Metode

I metodekapitlet redegjør jeg for de metodiske valgene som er tatt før og under arbeidet med studien. Først presenteres min egen posisjon overfor temaet. Så blir oppgavens kvalitative metodologi og forskningsdesign presentert. Videre følger etiske refleksjoner rundt samtykke og konfidensialitet, oppgavens kvalitet, og noen tanker rundt å drive samfunnsforskning under en pandemi.

Forskerrollen

Forhåndskunnskap om det aktuelle emnet er en forutsetning for å vite om den informasjonen man finner i en undersøkelse faktisk representerer ny kunnskap. Hvis man ser på vitenskap som «systematisk produksjon av ny kunnskap» (Kvale og Brinkmann 2009, 123), må forskeren ha en viss oversikt over fagfeltet. Den ønskede naiviteten Kvale og Brinkmann framhever som en viktig del av forskningsintervjuet må altså ikke være total. Egne forutsetninger, kunnskaper og hypoteser trengs for å stille de riktige spørsmålene.

Valg av tema for masteroppgaven er gjort delvis på grunn av min interesse (både personlig og akademisk), for temaene stedsidentitet, lokalsamfunn og kommunestruktur. Denne interessen har formet mine forventninger og holdninger til emnet, og det krever en *kritisk refleksivitet* fra meg som forsker.

Kritisk refleksivitet i forskning kan ifølge Robyn Dowling (2016) for eksempel sikres ved at forskeren skriver en slags logg eller dagbok underveis i forskningsprosessen. Da kan forskeren innta et kritisk blikk på seg sjøl og egen prosess, og se tilbake på hvilke avveininger, spørsmål og valgmuligheter som har dukket opp. På denne måten studeres egen oppførsel og valg som om det i seg sjøl var en studieenhet. Dette har vært en nyttig øvelse, og en fin måte å få oversikt over eget arbeid på. Det har også vært fint å se tilbake på tidligere bekymringer og problem, og finne løsninger på dem.

Min kjennskap til regionen casekommunene ligger i ser jeg på som en fordel, men som jeg som forsker må forholde meg til på en gjennomtenkt og reflektert måte. Jeg er oppvokst i et bygdesamfunn i samme fylke som Indre Fosen og Inderøy, og som på mange måter ligner på casekommunene. Jeg kjenner derfor til sjargong, språk, kultur og politikk. Dette gjør at faren for misforståelser minker, og at jeg enklere kan stille gode oppfølgingsspørsmål. Dette er også bakgrunnskunnskap som gjør at jeg kan se koblinger mellom ulike fenomen i datamaterialet.

Siden alle intervju måtte gjennomføres digitalt opplevde jeg også at det var en fordel å «snakke samme språk» som informantene, da dette minsket risikoen for misforståelser som følge av dårlig lyd kvalitet og begrenset mulighet til å tolke nonverbale signal. Kjennskap til forskningsobjektet kan gjøre at man trekker forhastede slutninger, blir preget av nostalgi, unnlater å stille kritiske spørsmål eller stoler for mye på egne vurderinger. Dette må man være på vakt mot. For å unngå dette, har jeg forsøkt å innta en naiv holdning til temaet og til dataene jeg har samla inn, og latt dem snakke for seg sjøl heller enn å la mine egne trønder- og bygdebriller farge dem.

Det har vært en fordel å snakke samme dialekt som de fleste informantene når tale har blitt transkribert til tekst. Kjennskap til talemåte, tonefall og dialektuttrykk har gjort det enklere for meg som forsker å være trygg på at jeg har tolket informantene riktig.

Kvalitativ casestudie

Denne studien av innbyggernes stedsidentitet i Indre Fosen og Inderøy er en kvalitativ casestudie. Studien søker å gå i dybden, og undersøker et fenomen som fram til nå har vært lite forska på i norsk sammenheng. Dette gjør en kvalitativ tilnærming hensiktsmessig (Baxter 2016). I tillegg er det opprettelse, forhandling og endring i stedsidentitet uten ett bestemt sted som utgangspunkt som undersøkes, ikke styrken i menneskenes tilknytning til ett bestemt sted, noe som taler for en kvalitativ heller enn kvantitativ tilnærming (Dale og Berg 2013).

Studien er teoriinformert, men fordi temaet for oppgaven er lite utforsket har jeg forsøkt å ha en åpen tilnærming til dataene, uten å forsøke å «presse» dem inn i en forhåndsgitt teoretisk ramme. Prosessen har fått gå fram og tilbake, mellom teori og empiri.

Siden feltet er lite forsket på i norsk sammenheng er en casestudie nyttig å gjennomføre. Den vil kunne gi kunnskap som er både bred og djup, ved at «alle» sider ved fenomenet er under lupen. Kvalitative casestudier gir mye informasjon om et lite utvalg. Dette kan bidra til å reise nye spørsmål som senere kan lede til videre studier. En slik casestudie kan både teste eksisterende teori og bidra til teoriutvikling. Denne studien ønsker å gjøre litt av begge deler: Kan forskning om tilstøtende felt «brukes» på temaet, og er det trekk ved casene som kan bidra til å utvikle konsepter som er nyttige for andre kommuner i samme situasjon? Funnene kan ikke generaliseres til alle kommunesammenslåinger eller alle innbyggere, men kan likevel bidra til å belyse lignende hendelser og mekanismer.

Det er nyttig for å belyse ulike sider ved temaet at det er to caser med, og studien er en komparativ casestudie. I komparativ stedsforskning bygges studier gjerne opp for å finne både fellestrekk og ulikheter mellom caser, noe som kan gi innblikk i at like utfall kan ha ulik årsak (Nyseth og Aarsæther 2013). Sjøl om norske kommuner er generalistkommuner som skal tilby sine innbyggere de samme tjenestene, er det store forskjeller og frihet til å gjøre dette på den måten kommunestyret finner formålstjenlig. Med et komparativt design kan dette undersøkes på en systematisk måte, og det er et godt verktøy i jakten på mer generelle konsepter på tvers av kontekster og caser (Yin 1993 i Nyseth og Aarsæther 2013). Når caser sammenlignes i kvalitativ forskning må de undersøkes som *hele* enheter og deler av systemer, ikke ved å trekke ut enkeltvariabler.

Valg av caser

Undersøkelsesenheten i studien er kommuner som har blitt slått sammen. Som kapittel 3 viste, har norske kommuner blitt slått sammen og justert på mange ulike måter de siste 100 årene, og i flere omganger. Siden informantene i studien er unge voksne (se begrunnelse for utvalg under) har jeg valgt to kommuner som har blitt slått sammen i løpet av de siste ti årene. Dette sikrer at informantene kan huske tilbake til tida før siste sammenslåing og til sjølve sammenslåingsprosessen, gitt at de bodde i samme kommune før sammenslåinga. Dette bidrar til å belyse om endring i kommunegrenser også fører til endring i stedsidentifisering, og svarer på underproblemstillinga om kommunesammenslåingas betydning for stedsidentitet.

Som casekommuner for studien har jeg valgt Indre Fosen og Inderøy kommuner. Nærmere beskrivelse av casekommunene finnes i kapittel 5. To kommuner er valgt fordi de da kan bidra til å belyse hverandre – og sånn sett forstås bedre (Nyseth og Aarsæther 2013).

Som prinsipp for valg av caser har jeg kombinert flere teknikker. Jeg har forsøkt å velge caser som er typiske, og også å finne to like caser.

Inderøy er en tilsynelatende *typisk* case, representativ for kommuner som på frivillig basis slo seg sammen i perioden mellom de to store reformene (Schei-komiteens arbeid etter andre verdenskrig og regjeringen Solbergs kommunereform fra i 2013). For Inderøy sin del, kom initiativet fra kommunene sjøl, det var to landlige kommuner som slo seg sammen, og sammenslåinga ble vedtatt ved kongelig resolusjon. At en case er typisk er ikke det samme som at resultatene vil være representative på tvers av populasjonen (kommuner som slo seg

sammen i mellomperioden), men at det er en høyere sjanse for at resultatene er representative (Gerring 2007).

Indre Fosen er ikke en like typisk case som Inderøy. En mer typisk casekommune som slo seg sammen som følge av siste kommunereform ville vært en kommune som slo seg sammen 1. 1. 2020, ikke 1. 1. 2018, som Indre Fosen gjorde. I tillegg ville en mer typisk case vært ei sammenslåing av to kommuner som i utgangspunktet lå i samme fylke. Argumentene for å velge Indre Fosen er likevel til stede, og er et valg som er både «practical and appropriate» (Stratford og Bradshaw 2016, 121). For å reelt kunne sammenligne den typiske casen fra mellomperioden med frivillige kommunesammenslåinger med en sammenslått kommune fra siste kommunereform, er det fruktbart å velge en kommune hvor det har gått ei viss tid siden sammenslåinga ble gjennomført. Kommunene som var først ute med å slå seg sammen som følge av kommunereformen var fire kommuner i Vestfold, og Indre Fosen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020a). De fire nye Vestfold-kommunene er Sandefjord (slått sammen 2017), Larvik, Holmestrand og Færder (alle slått sammen 2018). Disse kommunene har betydelig flere innbyggere enn Indre Fosen, og er mer urbane. Et annet argument for å velge Indre Fosen i tillegg til Inderøy, er at de ligger i samme del av landet, noe som gjør sammenligning enklere (Nyseth og Aarsæther 2013), og i utgangspunktet ville gjort det enklere å gjennomføre en intervjuundersøkelse.

Å velge Indre Fosen og Inderøy er inspirert av den komparative utvelgelsesteknikken *most-similar*, eller det John Stuart Mill kalte *method of difference*, altså ulikhetsmetoden (George og Bennett 2005; Nyseth og Aarsæther 2013). Prinsippet bak teknikken er å velge caser som er like, bortsett fra når det gjelder verdi på variabelen man er ute etter å undersøke. Denne studien er riktignok ikke en streng systematisk komparativ studie, og er interessert i å finne både fellestrekk og ulikheter ved casene.

Kommunene er tilsynelatende ganske like. De er begge resultater av at to og to relativt små og rurale kommuner sjøl har valgt å slå seg sammen. Begge har flere grender og småsentra, men ingen veldig store tettsteder, og begge ligger i pendleravstand til større byer. De er kystnære, og har rik historie med både fiske og landbruk. Begge ligger i Trøndelag, og de er attpåtil nabokommuner. Både Indre Fosen og Inderøy har en lang historie med endringer i kommunestruktur, og har siden formannskapslovene ble innført opplevd grenseendringer både i form av delinger og sammenslåinger.

Det er likevel flere trekk som skiller kommunene, og som kan ha virkning på stedsidentiteten. De er nabokommuner, men sokner til hver sin region; Indre Fosen vest og utover til Fosenhalvøya, og Inderøy øst og innover til Innherred. Indre Fosen har Trondheim som «sin» by, mens Inderøy ligger nært både Steinkjer og Levanger. Inderøy er et resultat av at den minste gamle kommunen, Mosvik, henvendte seg til den større Inderøy med ønske om å slå sammen. Dette skjedde uten statlig innblanding eller initiativ, og mens frivillighetslinja rådet i kommuneinndelingspolitikken. Indre Fosen er også ei frivillig sammenslåing, men samtidig et barn av Solberg-regjeringas kommunereform, hvor alle kommuner eksplisitt ble bedt om å ta kontakt med naboene sine for å undersøke mulige sammenslåinger. Inderøy oppsto ved sammenslåing 1. 1. 2012, mens Indre Fosen så dagens lys seks år senere, 1. 1. 2018. Størrelsen på de opprinnelige kommunene er også ulik. To jevnstore kommuner slo seg sammen til Indre Fosen, mens én liten og en relativt større kommune ble til Inderøy.

Denne kombinasjonen av fellestrekk og ulikheter hos casekommunene skaper et spennende utgangspunkt for analysen, hvor det vil vise seg om de ulike forutsetningene har ført til forskjellige utslag i stedsidentiteter.

[Datainnsamling](#)

Datainnsamlinga er gjort på to måter: Gjennom dybdeintervju med innbyggere, og ved hjelp av dokumentanalyse.

[Semistrukturert intervju](#)

Primærdata er samlet inn gjennom dybdeintervju med innbyggere, ansatte og politikere i kommunene. Dybdeintervju gir tilgang til personlige narrativ om temaet for oppgaven. Semistrukturerte intervju ble valgt som design siden problemstillingene peker til personlige erfaringer og oppfatninger, og fordi det kan brukes for å kartlegge personlig motivasjon og prioriteringer (Dunn 2016). Åpne spørsmål gir rom for refleksjon, og gir både intervjuer og informant mulighet til å gå djupere ned i temaet som undersøkes, mens en viss struktur sikrer at det er det forhåndsbestemte temaet som blir mest grundig behandla i intervjuet (Ibid.).

Ett av intervjuene ble gjennomført som et gruppeintervju, med to deltagere. Dette var de to yngste deltakerne i studien, begge 16 år gamle. De to kjenner hverandre godt, og ble rekruttert via samme nøkkelinformant. Å velge gruppeintervju ble gjort på initiativ fra meg, for å skape trygghet hos informantene i det jeg antok å være en ukjent situasjon for dem. Samme

intervjuguide som ved de andre intervjuene ble brukt, men intervjuet fikk mer form av en samtale.

Utvalg

Data er samlet inn fra informanter i to utvalg. Utvalg 1 er «vanlige» innbyggere i de to kommunene, med øvre aldersgrense på 45 år. Øvre aldersgrense er satt til 45 for å utelukke de eldste innbyggerne, på bakgrunn av en mistanke om at disse vil være mer tilbakeskuende, og ha mer sementerte holdninger til hjemsted og (gamle) grenser. I tillegg ønsket jeg at intervjuene skulle handle mest om *siste* kommunesammenslåing, ikke de som foregikk på 1960-tallet. I løpet av perioden med datainnsamling ble utvalget utvidet fra å ha nedre aldersgrense på 18 år, til å også ta med 16- og 17-åringer. Dette ble gjort for å inkludere flere informanter i den yngste delen av aldersspennet. Det er en kjensgjerning at mange ungdommer flytter fra små bygdesamfunn etter å ha fullført videregående opplæring. Ved å inkludere også 16- og 17-åringer i utvalget favner det flere som fortsatt bor i kommunen. Avgrensinga i alder begrenser populasjonen utvalget befinner seg i, og det er færre innbyggere i denne aldersgruppa enn blant de som er eldre.

Utvalg 2 er nøkkelpersoner i kommuneadministrasjonen og/eller politikken i kommunene. Her er nåværende og tidligere ansatte og politikere med, for å få også deres perspektiv på temaet. I disse intervjuene er egen fortelling om stedsidentitet mindre viktig, mens kommunens rolle i kollektiv identitetsdanning er vektlagt tyngre. Ved å inkludere de ledende personene i sammenslåingsprosessene vil det også kunne avdekkes om det er ulike oppfatninger om temaet mellom folk flest og deres valgte representanter.

Rekruttering av informanter

For utvalg 1 startet rekrutteringa av informanter ved at jeg søkte i mitt eget nettverk. Personer jeg kjente fra før og som er (eller har vært) bosatt i de aktuelle kommunene fikk spørsmål om de kunne tipse meg om aktuelle personer for intervju, eller om de sjøl kunne være aktuelle. Jeg har forsøkt å holde antall informanter jeg kjenner fra før til et minimum, siden det kan være utfordrende å stille med et åpent forskersinn overfor sine bekjente. Til slutt endte jeg opp med å intervju to personer jeg har møtt tidligere, resten av utvalget er folk jeg aldri har møtt før. Bekjentskapene er såpass perifere at jeg vurderer det til å ikke være et problem for intervjuenes pålitelighet, men heller en fordel for de aktuelle informantene som var trygge på meg som forsker allerede før intervjuet ble gjennomført.

Lokalavisene er viktige arenaer for demokratisk virksomhet i kommuner, og i lokalavisene Inderøyningen, Trønder-Avisa og Fosna-Folket fant jeg flere aktuelle informanter. I søk i avisene lette jeg både i nyere oppslag, og oppslag fra tida før kommunene ble slått sammen.

I begge kommunene er det svært aktive frivillige lag og foreninger. På kommunenes hjemmesider ligger oversikt over tillitsvalgte ledere i organisasjonene, og flere av disse ble kontakta, etter litt bakgrunnsjekk. Dette viste seg å være en nyttig måte å spre informantene geografisk på, siden de frivillige organisasjonene svært ofte har et geografisk virkeområde som er mindre enn hele kommunen.

I begge casekommunene finnes Facebook-grupper hvor innbyggere deler minner og bilder, informasjon om ulike arrangement, og hvor politiske saker diskuteres. I noen av disse la jeg ut en post med min kontaktinformasjon og informasjon om prosjektet, og at de som ville være med kunne kontakte meg. I tillegg la jeg ved et meme i Facebook-posten, for oppmerksomhet og ufarliggjøring, og for å forsøke å tiltrekke meg informanter i målgruppa (under 45 år). To informanter ble rekruttert på denne måten. Det er uvisst om det var memet eller teksten som inspirerte dem til å bli med. Dette er folk jeg ikke ellers ville kommet i kontakt med, men som ga ulike og nyttige innspill.

I tillegg til mine egne undersøkelser ba jeg alle informanter, etter at opptaket var skrudd av, om de hadde forslag til folk som de mente kunne passe som informanter. Dette kalles snøballmetoden (Tjora 2012), og ga flere nye informanter i studien. En fare ved å bruke snøballmetoden er at folk tipser om sine egne venner og likesinnede, og at man kan risikere å havne i én «krets» av informanter. Dette forsøkte jeg å unngå ved å gjøre enkle googlesøk av personene jeg fikk tips om, og gå videre med dem som lot til å ha interessante bidrag til studien. Jeg presiserte også da jeg spurte om tips, at de ikke behøvde være politisk engasjerte eller ha noen spesielle kjennetegn annet enn å bo på «riktig» sted og være i riktig aldersgruppe.

Til tross for bred inngang til rekrutteringa er det mange som har takka nei, eller som ikke har svart på henvendelsene mine. Sjøl om utvalget til slutt ble relativt stort, med 11 informanter, må det betegnes som et tilgjengelighetsutvalg. Det kan være skjulte systematiske forskjeller mellom innbyggere som har tilbøyelighet til å delta i forskning og innbyggere som ikke har det. Dette har det ikke vært mulig å avdekke. Det har vært et poeng å rekruttere informanter som har noe på hjertet og derfor kan bidra til forskninga, men også å balansere dette slik at det

ikke bare er de som bryr seg mest eller har en egen agenda som velges ut. Også den helt jevne innbyggers forhold til hjemsted og kommune er viktig.

I rekrutteringa av informanter har det vært et sentralt poeng at alle de «gamle» kommunene er representert, for å finne ut om det er forskjeller å spore internt i de sammenslåtte kommunene. Det har også vært viktig at flere kjønn, aldre og livssituasjoner er med. I alt 10 intervjuer er gjennomført fra utvalg 1, med 11 informanter, fordelt på fem i Indre Fosen og seks i Inderøy. Av de 11 er ni kvinner og to menn. Det viste seg å være vanskeligere å rekruttere menn enn kvinner. Årsaken til dette er ukjent, men det kan bunne både i skjevhet fra meg som forsker og trekk ved populasjonen. Det er vanskelig å si om denne skjevheten mellom kjønnene har betydning for resultatene. Yngste informant er 16 år, mens eldste er 45 år. Aldersspredning var enklere å oppnå enn kjønnsfordeling. I alt ble det fire informanter under 20 år, tre i 20-åra, to i 30-åra og to mellom 40 og 45 år. Informantene er i ulike livssituasjoner. Noen er etablerte med familie, noen er enslige, andre er skoleelever og bor hjemme hos foreldrene sine. Noen informanter har bodd hele livet på samme sted, noen har flytta flere ganger både innad i og mellom kommuner, noen er vokst opp i casekommunene, andre er innflyttere. Å ha slik variasjon har vært et poeng i utvelgelsen av informanter, for å få flere perspektiver.

Utvalg 2 er et strategisk utvalg, hvor jeg tok direkte kontakt med de nøkkelpersonene jeg mente ville være nyttige å snakke med. Alle ble kontakta på epost, hvor jeg presenterte prosjektet og forespurte deltakelse i intervju. Også disse informantene fikk spørsmål om å komme med innspill på mulige informanter til begge utvalgene fra sin kommune. Til slutt endte jeg opp med å intervjuer to personer i Inderøy, (ordfører og opposisjonspolitiker), og tre personer i Indre Fosen (ordfører, kultursjef og tidligere kommunedirektør). Av informantene er det tre kvinner og to menn, og alle de fire «gamle» kommunene er representerte. Aldersspredning er ikke vurdert som viktig i utvalg 2, så det er mer tilfeldig enn strategisk at det spenner fra midt i 30-åra til like over 60.

Liste over informanter

Navn	Kommune	Gammel kommune	Aldersgruppe	Beskrivelse
Sigrid*	Inderøy	Inderøy	20-24	Pendler til jobb i annen kommune, bor sammen med foreldrene sine.
Bodil*	Inderøy	Inderøy	40-45	Flyttet med familie tilbake til Inderøy i voksen alder, jobber i Inderøy.
Kari*	Inderøy	Inderøy	40-45	Flyttet med familie tilbake til hjemgården i voksen alder, pendler til jobb i annen kommune.
Eli*	Indre Fosen	Rissa	20-24	Alltid bodd i kommunen, samboer. Jobber i Indre Fosen.
Jenny*	Indre Fosen	Rissa	15-19	Skoleelev. Vokst opp i ei lita bygd.
Kenneth*	Inderøy	Inderøy	35-39	Flyttet tilbake til Inderøy etter studier, enslig. Pendler til jobb i annen kommune.
Ane*	Inderøy	Mosvik	30-34	Alltid bodd i Mosvik, bor på hjemgården med familie.
Lars*	Indre Fosen	Leksvik	15-19	Skoleelev. Politisk aktiv. Vokst opp i Leksvik.
Heidi*	Inderøy	Inderøy	15-19	Skoleelev. Én forelder i Inderøy, én forelder i nabokommune.
Lisa*	Inderøy	Inderøy	15-19	Skoleelev. Vokst opp på Straumen.
Maria*	Indre Fosen	Leksvik	25-29	Flyttet til Leksvik etter studier, oppvokst i en annen landsdel.
Ida Stuberg	Inderøy	Inderøy		Ordfører siden 2012, representerer Senterpartiet. Tidligere varaordfører i Inderøy.
Signar Berger	Inderøy	Mosvik		Kommunestyrerepresentant for Arbeiderpartiet, tidligere varaordfører i Mosvik.
Kine Larsen Kimo	Indre Fosen	Rissa		Kultursjef, først i Rissa, så i Indre Fosen.
Vigdis Bolås	Indre Fosen	Rissa		Tidligere kommunedirektør (først i Rissa, så i Indre Fosen fram til 2020) og prosjektleder for kommunesammenslåinga.
Bjørnar Buhaug	Indre Fosen	Leksvik		Ordfører for Senterpartiet siden 2019. Tidligere varaordfører i Leksvik.

* Navn merka med stjerne er fiktive kallenavn brukt på informanter som er anonymisert
Utvalg 1 er markert i grønt, utvalg 2 i oransje.

Intervjuguide

Intervjuguiden ble utarbeidet forut for intervjuene (se vedlegg). De to utvalgene hadde sine respektive intervjuguiden, men med flere spørsmål som var like. Spørsmålene ble noe justert underveis i intervjuprosessen. Intervjuguidene er med hensikt gjort korte, for å gi rom for å følge opp tema som dukker opp underveis, og for å ivareta en åpen tilnærming til temaet. Dette førte til at ulike tema fikk ulik vekt i ulike intervju, alt etter hva informanten opplevde som viktig.

Gjennomføring

Alle intervjuene ble gjennomført digitalt, på plattformene Zoom og Microsoft Teams. Teams er brukt i bare to tilfeller, hvor dette ble foretrukket av informanten. Zoom har fått gode skussmål fra både forskere og informanter når det gjelder blant annet brukervennlighet, sikkerhet og gode tekniske løsninger (Archibald mfl. 2019). Alle informanter fikk forut for intervjuet tilsendt informasjonsskriv og skjema for samtykke til behandling av personopplysninger. Disse ble signert og lagret digitalt. Tidspunkt for intervju ble valgt for å passe inn i informantens kalender. Alle intervju ble spilt inn, for å forenkle gjennomføring og videre analyse. I ett av intervjuene i utvalg 2 oppsto det tekniske problem med innspillinga, som ikke ble oppdaga før intervjuet var over. Omtrent 30 % av intervjuet ble derfor ikke spilt inn. For å bøte på dette gjorde jeg iherdige notater like etter intervjuet var over, for å sørge for at relevant informasjon ble med i analysen. Intervjuene ble gjennomført fra januar til mars 2021, med hovedtyngde i februar. Intervjuene varte fra 40 til 90 minutter.

Litt ekstra forberedelse kreves når intervju gjennomføres digitalt. Det har vært et poeng å bruke video i tillegg til lyd, for å fange opp det lille man kan av nonverbale signaler, og for at informantene skal føle at de blir mer kjent med meg som forsker.

Siden temaet for studien er identitet, som er et svært personlig tema, har det vært et mål å bli kjent med informantene gjennom intervjuene. Deres perspektiver og deres fortellinger har vært styrende for intervjuets utvikling. Hvis intervjuene har tatt én bestemt retning, så har jeg i det lengste unngått å dra dem inn igjen. Siden temaet er såpass lite utforsket i Norge, har jeg forsøkt å la intervjuene og dataene få leve sitt eget liv, og la mine forhåndsbestemte spørsmål og kategorier være veiledende heller enn styrende. Dette har fungert bra, og har også ført til at ikke alle informanter har fått alle spørsmål.

Dokumentanalyse

Sekundærdata er samlet inn og brukt som kompletterende datainnsamlingsstrategi. I en studie som denne, hvor noen relevante hendelser har skjedd noe tilbake i tid, er det fare for hukommelsesskjevhet hos informantene. Virkningen av en slik skjevhet kan minskes ved å velge metodetriangulering (Baxter 2016). Jeg har derfor gjennomført en dokumentstudie av relevante politiske dokument og medieoppslag fra prosessen rundt sammenslåing av de aktuelle kommunene, i tillegg til dybdeintervju. Dette er særlig viktig i Inderøy siden det er såpass lenge siden sammenslåinga ble gjennomført. For å svare på underproblemstillinga om kommunenes eget arbeid med stedsidentitet er et utvalg av kommunenes plandokumenter og relevante sakspapir gjennomgått, både fra sjølve sammenslåingsprosessen og fra perioden etterpå.

Bearbeiding og analyse

Transkribering

Transkribering er gjort fullstendig av alle intervju. Tale og tekst er tilsynelatende like former for data, men det er alltid både bevisste og ubevisste valg som tas når tale skal bli til tekst (Dunn 2016). For å gjøre teksten enklere å lese er avbrutte setninger, pauseord og småord utelatt i transkriberinga, men disse er likevel tatt med der de tydelig gir uttrykk for usikkerhet, vektlegging av enkeltord eller lignende. Der det er vurdert å være fare for at nyanser i språket forsvinner ved omskriving fra informantens (og intervjuerens) talemål på dialekt til normert skriftspråk er dialektuttrykkene tatt med. Særlig vektlagte ord er vist i kursiv.

Koding og analyse

Bearbeidinga av datamaterialet startet på et nesten banalt vis; Jeg hadde i løpet av datainnsamlinga skrevet ned små notater om ting jeg syntes var spesielt interessant, eller som utmerket seg som spennende eller oppsiktsvekkende. Disse ble gått gjennom, og ble nyttige knagger å henge de empiriske bidragene på i videre arbeid (Braun og Clarke 2006).

Datamaterialet er kodet ved hjelp av programvaren NVivo. Også her har intensjonen vært å ha en åpen holdning til dataene, og la dem snakke for seg. Kodene er laga induktivt, ved at de er tekstnære og ikke er bestemt på forhånd ved hjelp av teori eller bakgrunnsinformasjon. Slik koding kalles også «in vivo-koding», og er en fin måte å starte prosessen med koding på (Cope 2016). Dette er ifølge Tjora (2012) en god syretest på den første kodingen å vurdere om kodene kunne vært laget før intervjuene ble gjennomført eller ikke, og om kodene viser *hva*

informantene sa, ikke hva de snakket *om*. Kodinga var ikke strømlinjeforma, og koder har blitt endra, delt, slått sammen og gruppert i større temaer underveis (Braun og Clarke 2006). Intervjuene ble kodet etter hvert som de ble gjennomført, og så gått gjennom en gang til etter at den første runden med koding var gjort. Det var nyttig å se på intervjuene igjen, i lys av kunnskap fra de andre intervjuene.

Kodene ble arrangert tematisk og til dels hierarkisk, og med problemstillingene i mente ble en del koder på dette tidspunktet lagt vekk. I intervjuene hadde informantene fått snakke fritt uten noe særlig avbrytelser, og da kom det med en del data som ikke er relevant for å svare på oppgavens problemstillinger.

Analysen er gjort tematisk, og målet har vært å finne fellestrekk og systematiske ulikheter og mønstre på tvers av dataene – både fra intervjuene og dokumentanalysen. Prosessen har ikke tatt i bruk en ren induktiv eller deduktiv strategi, men bølga fram og tilbake mellom teori og empiri. Siden temaet for studien er relativt lite utforsket i Norge, har jeg villet møte dataene med en naivitet, for å unngå at jeg finner det jeg håper å finne eller det teorien tilsier.

Når sitater fra informantene deles opp i ulike koder og tema er det fare for at de mister viktig kontekstuell informasjon. For å minske risikoen for at de tolkes på en annen måte enn informanten hadde som intensjon har jeg ofte gått tilbake til transkripsjonen og sett sitatene i en større sammenheng. Dette har vært en nyttig øvelse for å forsøke å forhindre feiltolkning og at informantene tillegges meninger de ikke har, og bidrar til oppgavens reliabilitet.

Etiske refleksjoner

Et etisk rammeverk er en forutsetning for å gjennomføre god forskning. Under blir det redegjort for ulike aspekter ved etikk i forskning: Informantenes eierskap til data, om studiens kvalitet med hensyn til reliabilitet, validitet og overførbarhet, og om koronapandemiens påvirkning på prosjektet.

Konfidensialitet og informert samtykke

Studien er meldt og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Alle informanter har fått mulighet til å stille spørsmål om prosjektet i forkant av intervjuene, og alle har gitt aktivt samtykke til behandling av persondata. Data er samlet inn og lagret i henhold til Universitetet i Oslo sine retningslinjer, og krav stilt fra NSD.

Alle informanter har fått tilbud om å gå over sine sitat før bruk i oppgaven, og beskjed om at de kan ta kontakt med meg hvis det er noe de ønsker å tilføye eller trekke fra intervjuet sitt. Dette er spesielt viktig for informantene i utvalg 2, som er identifisert med navn og som har til dels framtrædende roller i kraft av verv eller jobb. Ved flere tilfeller sa informanter ifra om at de ikke ville siteres på svar de gav på enkelte spørsmål. Sjøl om disse sitatene ikke brukes i oppgaven, er de med på å gi meg som forsker en bedre innsikt.

Informantene i utvalg 1 er anonymiserte i oppgaven, og har fått fiktive navn. Der det er nødvendig for å sikre anonymitet er enkelte opplysninger om dem endret, eller informasjon i sitater er tatt vekk. For å sikre at de faktisk er anonyme har jeg satt meg sjøl i en tenkt situasjon hvor jeg er innbygger i samme kommune som dem, og prøvd å finne ut om jeg klarer å skjønne hvem informantene er, basert på informasjonen som er med i oppgaven. Dette har vært en nyttig tankeøvelse.

Informantene i utvalg 2 har alle samtykket til å identifiseres ved navn og stilling. Å anonymisere disse informantene ville krevd at casekommunene var anonymiserte, siden det er ganske små og gjennomsiktige administrasjoner og politiske miljø i kommunene. Sånn sett har samtykke til identifisering fra informantene i utvalg 2 vært en forutsetning for deres deltakelse. Å anonymisere casekommunene er vurdert som lite hensiktsmessig, siden det ville krevd at nyttig informasjon om kontekst og spesifikke hendelser måtte blitt utelatt fra studien.

Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Kvaliteten til et kvalitativt forskningsprosjekt kan ikke måles etter en standardmodell. Det er heller det enkelte forskningsprosjekt som må undersøkes for å finne studiens troverdighet. For å sikre en troverdig studie er det viktig at gjennomføringa er åpen for leseren. En gjennomsiktig framgangsmåte, er med på å vise fram både hvilke valg som er tatt, og hvorfor. Særlig forskerens egne forutsetninger, kunnskap og posisjon må belyses for at lesere skal kunne vurdere hvorvidt det har påvirka resultatene (Tjora 2012).

Reliabilitet er et mål på hvor pålitelig en studie er, og resultater skal ikke farges (for mye) av forskerens posisjon. I en positivistisk tradisjon skal forskeren være fullstendig objektiv og nøytral, men dette er umulig å oppnå i en kvalitativ intervjustudie (Tjora 2012). Min egen rolle som forsker er derfor grundig presentert tidligere i dette kapitlet. Det skal være åpent for leseren hvilke valg som er gjort, og hvorfor. I denne studien bidrar dette metodekapitlet til oppgavens reliabilitet. Her er valg jeg har tatt vist fram, og det gjør at leseren sjøl kan vurdere

kvaliteten på resultatene. For å sikre reliabilitet har det i møte med informantenes utsagn vært viktig å vise hva som er mine vurderinger, og hva som er informantens tanker og sitater.

Validitet kan deles inn etter om den er intern eller ekstern. Intern validitet er et mål på om studien undersøker det den faktisk skal undersøke, altså om jeg svarer på mine egne spørsmål. Validiteten er høy om fortolkningen har gyldighet i møte med den virkeligheten den forsøker å beskrive. Tjora (2012) mener at den viktigste kilden til høy validitet er at forskning skjer i nær dialog med tidligere forskning, og at kunnskap utformes i små steg.

Ekstern validitet, eller overførbarhet, sier noe om hvorvidt funnene i en studie kan overføres til eller er relevante for andre forskningsprosjekt, i teoridiskusjoner, eller i andre sammenhenger (Baxter 2016). Det er viktig å spørre seg om funnene er nyttige også for andre kommuner, og om de kan bidra til å belyse større diskusjoner om stedsidentitet, kommunestruktur og lokalsamfunn. Resultater fra en casestudie kan med forsiktighet overføres til andre tilfeller ved en *analytisk generalisering* (Baxter 2016; Kvale og Brinkmann 2009). Overførbarhet blir diskutert i konklusjonskapitlet.

Kvalitativ forskning i en pandemi

Arbeidet med oppgaven har vært påvirket av koronapandemien på flere måter. Det som i mars 2020 virket som et prosjekt det skulle være mulig å gjennomføre uten for store hindringer, viste seg å likevel skulle bli utfordrende på flere vis. Å forske på menneskelige erfaringer når det er frarådet å møte nettopp andre mennesker er en krevende øvelse. Den nasjonale smittesituasjonen, generell fraråding av reiser også innenlands, lokale smittetiltak i casekommunene og ved Universitetet i Oslo har ført til at hele prosjektet er gjennomført som fjernstudium, uten ansikt til ansikt-kontakt med informanter i casekommunene. I en unntakstilstand som denne er det svært viktig å holde de etiske standardene høyt, og ikke la seg friste til å gå på akkord med prinsipper for forskningsetikk (Solbakk mfl. 2021). Under følger derfor en redegjørelse for valg som er tatt som følge av pandemisituasjonen.

Rekruttering av informanter fra den andre siden av landet har vært utfordrende, og har tatt mye tid. Den uformelle kontakten man kunne fått med mulige informanter på butikken, lokale arrangement, ved å legge skriv i postkasser og lignende har i stor grad blitt erstatta av jobbing på Internett, med alle dets muligheter og problemer.

På grunn av smittesituasjonen og tilhørende smitteverntiltak er alle intervjuene i studien gjennomført digitalt. Dette er både en fordel og en ulempe. Det er (relativt) enkelt å organisere digitale intervju, særlig når informantene enten er ganske unge eller politikere og administrativt ansatte som i løpet av pandemien har tilegnet seg god digital kompetanse på nettmøter. Sånn sett har begrensinga i utvalg oppad til 45 år vært et heldig valg. Digitale intervju gjør også at reiser til og fra intervjuer utgår, noe som både sparer tid, penger og er bra for klimaet. Når informantene sitter hjemme hos seg sjøl, eller er på jobb, får forskeren innblikk i en hverdag, med avbrytelser, telefonsamtaler, barn og kjæledyr, som man ikke ville fått ta del i hvis intervjuet ble gjennomført på et nøytralt sted, som en kafé eller lignende. Dette gir en nærhet til informantene som var uventet, men gledelig. Det morsomste inntraff da en informant midt i et intervju stolt kunne vise fram Petter Northugs første individuelle VM-medalje.

Det er likevel noen særlige utfordringer ved å måtte gjennomføre dybdeintervju ved hjelp av skjerm. Det er lett å tenke at det er lavere terskel for å delta på et intervju via nett enn ansikt til ansikt. Den store mengden digitale møter mange har hatt i løpet av pandemien kan også ha ført til «zoom-fatigue» hos flere, og at de derfor ikke orker *enda et digitalt møte*. Terskelen for å skru på video under digitale møter blir da høyere (Wiederhold 2020). Mange mulige informanter har takket nei til å delta, men uten at jeg kan stadfeste at pandemien er årsaken. Uformell småprat før og etter gjennomføring bortfaller i stor grad ved digitale møter, dette er situasjoner hvor det vanligvis ville kunnet dukke opp spennende tema eller viktig bakgrunnsinformasjon. Det er enklere å forlate et digitalt møte enn å bryte opp en fysisk intervjusituasjon, og dette kan ha gjort datatilfanget noe grunnere. Sjøl om kamera er brukt i alle intervju er det vanskeligere å fange opp nonverbal kommunikasjon via skjerm, enn når man sitter ved samme bord, av den enkle grunn at man ser mindre av den andres kropp, og med varierende bildekvalitet (Janghorban, Roudsari, og Taghipour 2014). Den lille forsinkelsen som digitale systemer fortsatt har, er nok til at signaler vi gir og oppfatter kommer i ulage, og både sender og mottaker jobber ubevisst for å rette på dette, noe som er slitsomt for begge parter (Wiederhold 2020). Det er også vanskeligere å skape et tillitsforhold mellom forsker og informant når man ikke kan møtes, og digital samhandling kan oppleves upersonlig eller kaldt. Tilliten mellom forsker og informant er viktig for å skape et rom hvor informantene åpent og ærlig deler fra livene sine, særlig i studier som denne, hvor nettopp de personlige erfaringene

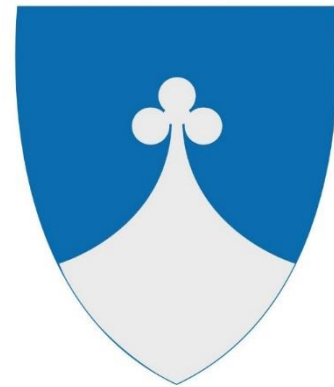
står sentralt for analysen. Tidligere studier viser at datatilfanget man får ved å velge digital audiovisuell datainnsamling kan være noe mindre enn det ville vært ved å møtes for intervju ansikt til ansikt (Namey mfl. 2020), men at det ikke er store forskjeller i temaene som dukker opp. Det vil likevel være mer data, og rikere data, tilgjengelig ved videointervju enn ved tekstbaserte teknikker. Risikoen for mindre datatilfang i de digitale intervjuene er forsøkt redusert ved å gjennomføre relativt mange intervjuer.

Planen for gjennomføring av studien var i stor grad lagt da de strenge smittevernstiltakene ble innført i mars 2020. Utover at intervjuene måtte gjennomføres digitalt er det ikke mye som er endra fra det som var planen i utgangspunktet. Det lå også inne i planen, i samband med gjennomføring av intervjuene, å reise til, kjøre rundt og bli litt bedre kjent med geografien i casekommunene. Dette har på grunn av statlige og lokale reiserestriksjoner ikke blitt gjennomført, men vurderes til å ikke ha påvirket resultatene i studien nevneverdig.

5 Beskrivelse av casekommunene: Indre Fosen og Inderøy

Indre Fosen kommune

Sørøst på Fosen-halvøya i Trøndelag ligger Indre Fosen kommune, som oppsto i 2018 etter sammenslåing av Rissa og Leksvik kommuner. Kommunen grenser i vest mot Ørland, i nord mot Åfjord og i nordøst mot Inderøy. Kommunen har lang kyststripe langs Trondheimsfjorden, og har både ferge- og hurtigbåtsamband med Trondheim som ligger på sørsida av fjorden. Indre Fosen kommune samarbeider både med kommunene på Fosen-halvøya i regionrådet Fosenregionen (Fosenregionen u.å.) og over fjorden med kommunene i regionrådet Trondheimsregionen (Trondheimsregionen u.å.). Indre Fosen er en del av BA-regionen Trondheim. Både Leksvik og Rissa var med i BA-region Trondheim også før sammenslåinga (Gundersen, Holmen, og Hansen 2019; Gundersen og Juvkam 2013).

Figur 1: Kommunevåpen for Indre Fosen.
Kilde: Indre Fosen kommune

Figur 2: Indre Fosen kommune markert i rødt. © OpenStreetMap-bidragstjerne

Indre Fosen har 9999 innbyggere (tredje kvartal 2020). SSBs befolkningsframskrivninger forespeiler ei utvikling som med middelalternativet i 2050 gir 9943 innbyggere, som er en liten nedgang på 1,4 %. Omtrent en tredjedel av innbyggerne bor i tettsteder, og en fjerdedel bor på landbrukseiendom. Kommunen er 1052 km², som gir en befolkningstetthet på 10

innbyggere per km² (SSB u.å.). Befolknings sammensettinga viser at det er en relativt liten ung voksen befolkning. Dette stemmer med den overordna samfunnsutviklinga, hvor unge voksne flytter hjemmefra og til mer sentrale kommuner, for å starte studier eller jobb (Dommermuth 2009). Dette henger sammen med at Indre Fosen mangler tilbud for høyere utdanning, og at mange unge derfor flytter fra kommunen for å studere.

Næringslivet i kommunen preges av landbruk, verkstedindustri og offentlig tjenesteyting (Indre Fosen kommune 2020a). Kommunen har flere tettsteder, med Rissa (kommunesenteret) og Leksvik (som tidligere var kommunesenter i Leksvik kommune) som de to største. De ni stedene kommunen satser ekstra på utvikling i er Rissa, Leksvik, Stadsbygd, Vanvikan, Stjørna - Råkvåg, Hasselvika - Fevåg, Skaugdalen, Seter - Hindrem og Verrabotn.

Figur 3: Kart over Indre Fosen med grensenavn. Kilde: Kartverket, N250

I Indre Fosen er det sju grunnskoler. Seks av dem er kommunale, mens én barneskole, Skaugdalen Montessoriskole, er privat. Av de seks kommunale skolene er det én ren barneskole (Fevåg/Hasselvika skole), mens de fem andre er for 1. til 10. trinn. Skolene varierer i størrelse, fra Fevåg/Hasselvika skole med ca. 40 elever, til Åsly skole i Rissa sentrum med sine ca. 400 elever (Indre Fosen kommune 2017d). I kommunen ligger også Johan Bojer

videregående skole, som har avdeling både i Rissa og i Leksvik (Trøndelag fylkeskommune u.å.).

Steinar Saghaug var første ordfører i Indre Fosen etter sammenslåinga i 2018, og han satt fram til lokalvalget i 2019. Etter kommunevalget i 2019 er Indre Fosen styrt av en bred koalisjon bestående av Senterpartiet, Høyre, Arbeiderpartiet, Pensjonistpartiet og Kristelig Folkeparti (Indre Fosen kommune 2019). Ordfører Bjørnar Buhaug representerer Senterpartiet, mens varaordfører Knut Ola Vang (fra mars 2021) representerer Arbeiderpartiet (Indre Fosen kommune 2021b). Det største opposisjonspartiet er Kommunelista, som er ei bygdaliste med geografisk og politisk base i Rissa. Kommunelista stilte til valg for første gang i 2019 (Adresseavisen 2019).

Endringer i kommunestruktur

Leksvik kommune var fram til sammenslåinga i 2018 uendra siden innføringa av formannskapslovene i 1837. I første utkast til ny inndeling fra Schei-komiteen lå det an til at en liten del av Leksvik, i sør, skulle innlemmes i daværende Stadsbygd kommune, mens resten gikk inn i en ny kommune sammen med Mosvik og Framverran. Dette ble det aldri noe av, blant annet begrunnet med at Leksvik og Mosvik ikke hadde verken institusjonelle eller kulturelle forbindelser, og at veinettet langs fjorden var for dårlig til å kunne forsvare så lange avstander (Wale 2015).

Rissa kommune, som den så ut fram til sammenslåinga i 2018, ble til ved sammenslåing av Rissa, Stadsbygd og søndre del av Stjørna kommuner i 1964. Stadsbygd og Rissa hadde mye samarbeid før dette, blant annet om ungdomsskole (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1962). Ingdalen krets i Stadsbygd kommune (på motsatt side av Trondheimsfjorden, i dag i Orkland kommune) ble overført til Agdenes kommune samtidig, slik at hele Rissa kommune ble liggende på nordsida av Trondheimsfjorden. Rissa ble i 1964 egentlig gjenforent med Stadsbygd kommune, som den ble utskilt fra i 1860. I 1905 ble Lensvik kommune (i dag i Orkland kommune, på sørsida av Trondheimsfjorden) skilt ut fra Rissa. Stjørna kommune ble skilt ut fra Bjugn i 1899, og så delt i to i 1964. Nord-Stjørna ble gjenforent med en stadig større Bjugn kommune, mens Sør-Stjørna ble en del av Rissa kommune (Juvkam 1999). Det som fram til 2018 var Rissa kommune var altså ikke så forskjellig fra det som i 1838 var Stadsbygd kommune. Unntaket er at delene på sørsida av fjorden ble bytta ut med Stjørna, lenger vest på Fosen-halvøya.

Indre Fosen kommune oppsto 1. 1. 2018. Leksvik lå i det som fram til 1. 1. 2018 var Nord-Trøndelag fylke, mens Rissa lå i gamle Sør-Trøndelag fylke. Fylkeskommunene slo seg sammen samtidig som kommunene. Ved sammenslåinga hadde Rissa i overkant av 6600 innbyggere, mens Leksvik hadde litt over 3500 innbyggere. Sammenslåinga var et resultat av kommunereformen, og ble vedtatt ved kongelig resolusjon i juni 2016 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2016).

Det ble gjennomført folkeavstemming forut for sammenslåingsvedtakene, i begge kommunene. I Rissa ble resultatet 63,3 % for sammenslåing (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2016). I Leksvik var innbyggerne delt på midten, med like mange stemmer for og mot sammenslåinga (Leksvik kommune 2015a).

Intensjonsavtalen mellom de to kommunene ble signert i mars 2015 (Indre Fosen kommune 2015), og vedtaket om sammenslåing ble gjort av de respektive kommunestyrene i desember 2015. I Rissa stemte én representant imot sammenslåinga, i Leksvik gjorde ni det samme (Rissa kommune 2015; Leksvik kommune 2015b).

Intensjonsavtalen mellom kommunene har fem hovedmål. Blant annet vil de skape en attraktiv kommune med styrket politisk deltagelse (Indre Fosen kommune 2015). Det er fastslått i intensjonsavtalen at den nye kommunen *ikke* skal hete verken Leksvik eller Rissa kommune. I henhold til avtalen skal kommunesenteret legges til Rissa. Det ble også fastsatt intensjon om at «sentrale funksjoner og lederstillinger» skal legges til kommunehuset i Leksvik, og at legevakta fortsatt skal være i Vanvikan (Indre Fosen kommune 2015, 3). Et eget avsnitt i intensjonsavtalen er viet videregående skole, til tross for at dette er en fylkeskommunal oppgave. Avtalen sier at «i samarbeid med fylkeskommunene skal det utredes og arbeides for en felles videregående skole som legges til Vanvikan» (Indre Fosen kommune 2015, 3).

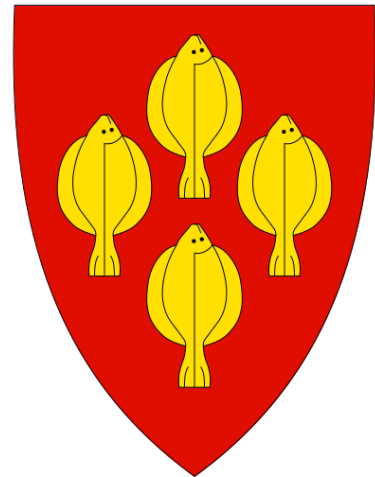
Fra 2020 er også Verrabotn en del av Indre Fosen kommune. Verrabotn ligger lengst nord i Indre Fosen, og var tidligere en del av Verran kommune, som fra samme dato slo seg sammen med Steinkjer kommune. Bakgrunnen for grensejusteringa var et innbyggerinitiativ fra innbyggerne i Verrabotn (Verran kommune 2015).

Inderøy kommune

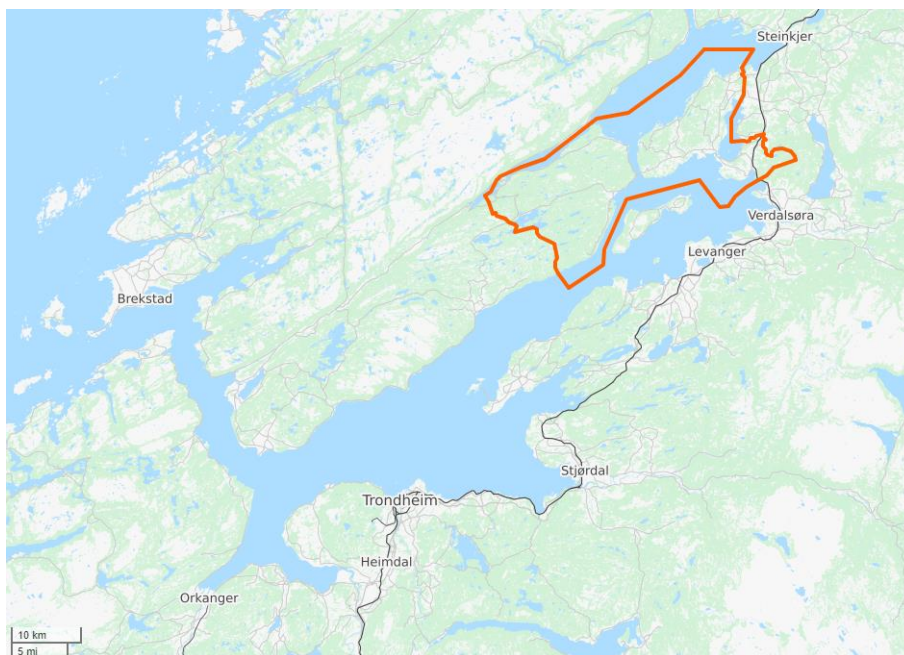
Inderøy kommune ligger i Trøndelag, fordelt på begge sider av Trondheimsfjorden med Skarnsundet imellom. Kommunens landareal er kobla sammen med Skarnsundbrua, som da den åpna i 1991 var verdens lengste skråkabelbru (Statens Vegvesen 1994). Brua erstatta bilferga, som hadde gått over sundet siden 1958 (Wale 2020). I sørøst grenser kommunen mot Verdal, i nord mot Steinkjer, og i sørvest mot Indre Fosen.

E6 passerer gjennom kommunen, det samme gjør Nordlandsbanen. Inderøy er med i det nyoppstarta Innherred

regionråd, som består av kommunene Inderøy, Verdal, Levanger, Steinkjer og Snåsa (Trønder-Avisa 2021). Inderøy er med i BA-region Steinkjer, og det var også både Mosvik og Inderøy før sammenslåinga (Gundersen, Holmen, og Hansen 2019; Gundersen og Juvkam 2013).

Figur 4: Kommunevåpen for Inderøy.
Kilde: Inderøy kommune

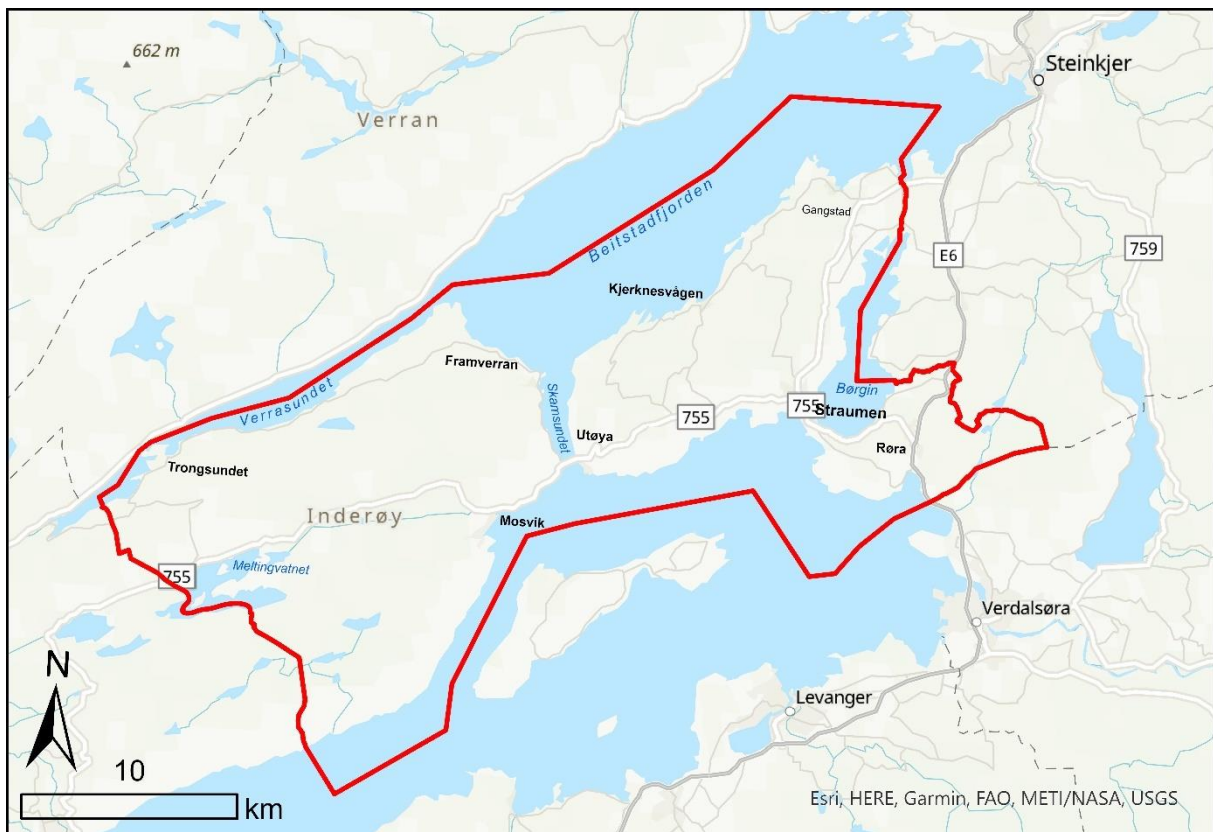
Figur 5: Inderøy kommune markert i rødt. © OpenStreetMap-bidragsterne

Inderøy har 6785 innbyggere (tredje kvartal 2020). SSBs befolkningsframskrivinger tilsier at folketallet fram mot 2050 skal utvikle seg i svak positiv retning, og øke med 3,7 % til 7071 innbyggere (middelalternativet) (SSB u.å.). 49 % av innbyggerne bor i tettsteder, og 25,8 % bor på landbrukseiendom. Inderøy er en ganske liten kommune i norsk målestokk, med et landareal på 364 km² (Inderøy kommune 2017), det gir en befolkningstetthet på 19 innbyggere per km². Befolkningssammensettinga viser at en forholdsvis liten andel av befolkninga er unge

voksne. Det er nærliggende å tro at dette skyldes at mange ungdommer flytter til andre steder for å studere, i likhet med mange andre rurale kommuner (Dommermuth 2009).

Kommunens næringsliv preges av landbruk, industri og privat og offentlig tjenesteyting. Gjennom reiselivssatsinga Den Gyldne Omvei [sic] samvirker en rekke små bedrifter om å trekke turister til Inderøy. Navnet spiller på at man skal velge omveien om Inderøy i stedet for å kjøre «snarveien» E6 rett gjennom kommunen.

Kommunen har til tross for sin beskjedne størrelse flere levende tettsteder og grendesamfunn. Disse sammenfaller i stor grad med barneskolekretsene, og er Røra, Straumen, Sandvollan (Gangstad på kartet under), Utøy, Kjerkneshvågen og Mosvik. Disse seks grendene har i dag hver sin barneskole. De fem førstnevnte ligger i det som var Inderøy kommune fram til 2012. Straumen er kommunesenter, og har 1744 innbyggere (SSB 2020).

Figur 6: Kart over Inderøy med grendenavn. Kilde: Kartverket, N250

Kommunen har én ungdomsskole, som ligger på Straumen. Der ligger også Inderøy videregående skole (Inderøy kommune 2019b). Straumen ble i 2020 kåra til Norges mest attraktive tettsted av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Juryen la vekt på blant annet at kommunen har «skapt ein inkluderande arbeidskultur, engasjement og ei utvikling

som har styrkt den unike identiteten til Straumen og Inderøy, som ein liten og attraktiv landbruks- og kulturkommune» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020b).

Etter kommunevalget i 2019 ble Ida Stuberg fra Senterpartiet gjenvalgt som ordfører, og hun leder i dag (2021) en koalisjon bestående av Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet de Grønne og Sosialistisk Venstreparti (Inderøy kommune 2019a). Jonny Melting fra Senterpartiet er varaordfører. Kommunen har høy gjeldsgrad og utfordringer med å få økonomien til å gå opp. I gjeldende samfunnsplan er det et uttalt mål at Inderøy kommune skal bestå som egen kommune (Inderøy kommune 2017).

Endringer i kommunestruktur

Mosvik lå fra innføringa av formannskapslovene i Ytterøy kommune. I 1867 ble Ytterøy delt i to, og ble til Ytterøy kommune og Mosvik og Verran kommune. I 1901 ble så Mosvik og Verran kommune delt igjen, til Mosvik kommune og Verran kommune (Juvkam 1999). Det ble etter andre verdenskrig påpekt av Schei-komiteen i deres arbeid at Mosvik kommune, som på det tidspunktet var en av Nord-Trøndelags minste i folketall, var for liten til å stå alene. Flere mulige sammenslåinger ble vurdert. Både ei gjenforening med Verran i nordvest og sammenslåing med Leksvik i sør ble vurdert, og også å dele opp kommunen (Wale 2020). Resultatet ble at Framverran (en del av Verran kommune, skilt fra resten av kommunen av fjordarmen Verrasundet) ble innlemmet i Mosvik fra 1968. Det var et kriterium at innlemmelsen først skulle skje etter at veiforbindelsen fra Framverran til Mosvik var ferdig utbygd. Dette er et eksempel på at de nye kommunikasjonsmåtene (eller mangel på slike) var avgjørende for hvilke kommuner som ble slått sammen (Wale 2015).

Sandvollan, Røra og Inderøy kommuner ble slått sammen til Inderøy i 1962, til tross for stor lokal motstand. Sammenslåinga var strengt tatt ei gjenforening av det opprinnelige formannskapsdistriktet fra 1837, siden de tre kommunene hadde blitt delt i 1907 (Wale 2015; Juvkam 1999). Å inkludere Mosvik, på motsatt side av Skarnsundet, i denne sammenslåinga ble ikke vurdert.

Dagens Inderøy kommune oppsto etter at (gamle) Inderøy og Mosvik kommuner slo seg sammen fra 1. 1. 2012. Gamle Inderøy kommune lå øst for Skarnsundet, mens Mosvik lå vest for Skarnsundet. Ved sammenslåinga hadde Inderøy i underkant av 6000 innbyggere, mens Mosvik hadde omtrent 800 (Brandtzæg mfl. 2010). Bakgrunnen for sammenslåinga var ei erkjennelse i Mosvik av at kommuneøkonomien var så krevende at det på sikt ville gå utover

tjenestetilbudet. Etter litt rekognosering gikk det ei formell henvendelse til Inderøy, med mål om å slå sammen kommunene. Dette skjedde til tross for at Mosvik hadde flest interkommunale samarbeid i retning Fosen (Brandtzæg mfl. 2010). Vinteren 2010 ble det vedtatt en intensjonsplan, og vedtak om søknad om sammenslåing ble fattet i de respektive kommunestyrene i juni 2010 (Inderøy kommune 2010b). Sammenslåinga ble vedtatt ved kongelig resolusjon i november 2010 (Kommunal- og regionaldepartementet 2010).

Den vedtatte intensjonsplanen har to hovedmål: Å «etablere en livskraftig og attraktiv kommune i hjertet av Innherred», og å «sikre og videreutvikle kvalitet i tjenestene til innbyggerne» (Inderøy kommune 2010a, 1). Planen inneholder ulike delmål og prinsipper for organisering, og det framgår at dette skal bli en *ny* kommune som skal videreføre det beste fra de gamle. Allerede i intensjonsplanen ble det fastlagt at kommunesenteret skal ligge på Sakshaug (Straumen), og at kommunen skal hete Inderøy. Det framgår også av intensjonsplanen hvilke funksjoner som skulle opprettholdes i Mosvik. Disse er barnehage, barneskole, sykehjem med kjøkken, legekantor og servicekontor. Siste punkt i planen er at Mosvik kommune skulle gjennomføre rådgivende folkeavstemming (Inderøy kommune 2010a). I folkeavstemminga stemte 58 % for sammenslåing. I Inderøy ble det ikke gjennomført folkeavstemming, men ei innbyggerundersøkelse viste at 77 % var positive til sammenslåing (Kommunal- og regionaldepartementet 2010). Ved sammenslåinga var Ole Tronstad fra Senterpartiet ordfører i Inderøy, og Carl Ivar von Køppen fra Arbeiderpartiet ordfører i Mosvik (Mosvik kommune og Inderøy kommune 2010).

Som en del av prosessen fram mot sammenslåing ble konsekvenser av endringer i kommunestrukturen gjennomgått av Telemarksforskning, som fant at fordelene ved sammenslåing «synes samlet sett å være en større enn ulempene» (Brandtzæg mfl. 2010, 114).

Etter sammenslåinga i 2012 ble Inderøy kommune ledet av en koalisjon bestående av Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre og Venstre, med Ida Stuberg fra Senterpartiet som ordfører. Trine Berg Fines fra Høyre var varaordfører (Inderøy kommune 2011a).

Også Inderøy gjennomførte sonderinger med sine naboer som følge av regjeringa Solbergs kommunereform, men endte relativt kjapt opp med å fortsette som sjølstendig kommune. Argumentasjonen var at de enda ikke hadde fått tid til å komme i gang som ny kommune etter forrige sammenslåing (intervju med Ida Stuberg og Signar Berger).

6 Stedsidentitet på kommunenivå

I dette kapitlet går jeg gjennom forutsetninger og tiltak for å bygge en felles kommunal identitet i casekommunene. Kapitlet viser både identitet *til* sted og identitet *med* sted (Relph 1976). Som nevnt over, er disse dimensjonene tett forbundet, og virker i et samspill, og det er derfor noen ganger kunstig å dele empirien strengt i to deler.

Betydningen av lokal identitet i kommunen ble belyst av ekspertutvalget leda av Signy Vabo, som på oppdrag fra regjeringa utreda hvilke kriterier som har betydning for kommunens tjenesteproduksjon (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014b). Her blir lokal identitet valgt som et av kriteriene som skal bidra til å ivareta kommunens rolle som demokratisk arena. Med lokal identitet som kriterium er det identifisering *med* stedet utvalget peker på, ikke stedets identitet. Utvalget anerkjenner at innbyggernes identifisering i varierende og beskjeden grad knytter seg til kommunen som geografisk enhet.

I dette analysekapitlet tas Almås og Frisvoll (2004) sitt begrep *interkommunal identitet* i bruk, for å vurdere hvorvidt Indre Fosen og Inderøy hadde en felles identitetsfølelse før kommunesammenslåingene. Kapitlet er bygd opp med en slags kronologi, og starter med de fire gamle kommunenes utgangspunkt før sammenslåinga ble vedtatt, og forhold som enten bidro til eller hindret utvikling av interkommunal identitet (Almås og Frisvoll 2004; Frisvoll og Almås 2014). Deretter følger en gjennomgang av de identitetsbyggende tiltaka som skjedde underveis i sammenslåingsprosessen, før senere og mer indirekte tiltak fra kommunene går gjennom. Også tiltak og aktiviteter som har skjedd etter at kommunene ble slått sammen undersøkes i lys av begrepet interkommunal identitet, som da brukes til å se nærmere på felles identitetsfølelse i de nye kommunene. I kommunenes arbeid med stedsidentitet retter de seg både mot innbyggers identifisering med stedet/kommunen og kommunens egen identitet og omdømme, uten noe definert skille. Dette kapitlet er ikke en uttømmende gjennomgang av kommunale tiltak som har til hensikt å styrke lokal identitet, men store og viktige prosjekt er trukket fram.

En interkommunal identitet?

Geografi og topografi

Ved første øyekast, i alle fall om man har tilgang på et godt kart, er det lett å se at både Indre Fosen og Inderøy kommuner har få topografiske barrierer og ingen ekstreme avstander som

gjør det svært uegnet å være én kommune. Som vist tidligere var denne utfordringa derimot mer relevant for kommunene under kommunereformen på 1960-tallet. Med opprettelsen av fergesamband over Skarnsundet i 1958, og med bygginga av Skarnsundbrua i 1991 forsvant den siste store terskelen for interaksjon mellom Mosvik og Inderøy. Da Rissa oppsto i sin siste form på 1960-tallet, ble de oversjøiske områdene sør for Trondheimsfjorden innlemmet i Agdenes, og hele kommunen lå da på samme side av fjorden. Mellom Leksvik og Rissa er det veiforbindelse flere steder, og ingen store hindre for interaksjon. Indre Fosen er en relativt stor kommune i areal, noe også flere informanter nevner som en utfordring. Med de mange små grendene fordelt rundt i hele kommunen er det imidlertid ingen innbyggere som har særlig lang avstand til nærmeste tettsted. Utvikling i mobilitetsmønstre og kommunikasjonsmåter binder delene av kommunen tettere sammen. For Indre Fosen ligger de topografiske barrierene *rundt* kommunen, og det jobbes iherdig fra politisk hold med å få bruforbindelse over Stjørnfjorden i nordvest, og til Trondheim i sør (Indre Fosen kommune 2020b). Det foreligger ingen tungtveiende topografiske barrierer som kan være til hinder for utvikling av interkommunal identitet i verken Inderøy eller Indre Fosen.

Funksjonell interaksjon

I både Indre Fosen og Inderøy lå de gamle kommunene forut for sammenslåinga i samme bo- og arbeidsmarkedsregion. Dette er et statistisk mål på funksjonell integrasjon, hvor reisetid og arbeidspendling avgjør hvilken region kommunen havner i. Inderøy og Mosvik hørte til BA-region Steinkjer, mens Rissa og Leksvik hørte til BA-region Trondheim. Dette er et mål på hvilken retning kommunene henvender seg til i arbeidspendling. Det er også naturlig å tenke seg til at en del handel og kulturkonsum går i samme retning, inn til senterkommunen i BA-regionen. Informanter i Indre Fosen vektlegger nærheten til Trondheim som et fellesskap i kommunen, mens det er mindre tydelig for Inderøy at det er Steinkjer over de andre småbyene på Innherred (Verdal og Levanger) som er tyngdepunkt for jobb- og handelsvirksomhet.

Siden før Mosvik og Inderøy kommuner ble slått sammen i 2012, har alle elevene i kommunen gått på samme ungdomsskole på Straumen. Elevene fra Mosvik har i flere perioder tidligere også gått på ungdomsskole på Straumen. Da ungdomsskolen ble innført på 1960-tallet valgte Mosvik å inngå en avtale med Inderøy om å sende elevene dit (Wale 2020). Dette varte helt fram til Skarnsundbrua åpna i 1991. Så gikk Mosvik-elevene i en periode på ungdomsskole i

egen kommune, før de igjen fra 2010 gikk på skole på Straumen (Inderøy kommune 2010d). Å ha felles «skolemarked» trekkes fram av Almås og Frisvoll (2004) som en etablering av en institusjon som kan bidra til å utvikle en interkommunal identitet. Dette synes å være tilfelle for Inderøy og Mosvik. Fellesskapet fra skoletida trekkes fram som et konfliktdempende bidrag i forhandlingene om kommunesammenslåinga, siden de involverte partene kjente hverandre fra ungdomstida (Wale 2020). Det faktum at det nye samarbeidet om ungdomsskolen var inngått før spørsmålet om kommunesammenslåing kom på bordet, bidro til at det ble naturlig for Mosvik å gå videre mot sammenslåing med Inderøy, og ikke andre kommuner på Innherred (intervju med Signar Berger). Denne felles opplevelsen i skoledagene bidro til at det i Inderøy og Mosvik var en bevissthet, et fellesskap og felles referanser forut for kommunesammenslåinga, det som Almås og Frisvoll (2004) kaller interkommunal identitet. Sigrid, som bor i Inderøy, forteller om tida på ungdomsskolen og sier at «det ble naturlig at Mosvika var som en del av Inderøya for meg allerede da». Det som i 2012 skulle bli til Inderøy kommune hadde altså forut for sammenslåinga et institusjonalisert ungdomsskolefellesskap, hvor innbyggerne i større eller mindre grad opplevde at de hørte sammen, til tross for kommunegrensa mellom dem.

Dette fellesskapet i Inderøy gjaldt ungdomsskole i særdeleshet, mens det for videregående opplæring var mer delt. Elevene i Mosvik hadde nærskolen sin i Leksvik, men kunne velge skole fritt om Leksvik ikke hadde foretrukket utdanningstilbud (epostutveksling med Trøndelag fylkeskommune). Inderøy-elevene sognet til Inderøy videregående skole. Etter kommunesammenslåinga har alle kommunens elever hatt Inderøy videregående skole som sin nærskole.

Denne interaksjonen mellom ungdommene kan ikke Indre Fosen skilte med, verken før eller etter kommunesammenslåinga. Indre Fosen har fem ungdomsskoler, og grensene mellom skolekretsene er de samme som før kommunene ble slått sammen. Fordi Leksvik og Rissa tilhørte hver sin fylkeskommune før sammenslåinga, har det heller ikke vært felles «marked» for videregående skoler. Det som i dag heter Johan Bojer videregående skole har to avdelinger, én i Rissa og én i Leksvik. Tidligere ble skolene drevet separat, og av hver sin fylkeskommune. Elevene i Rissa hadde sin nærskole i Rissa eller i Trondheim, mens elevene i Leksvik hadde Leksvik videregående skole som sin nærskole (epostutveksling med Trøndelag

fylkeskommune). Denne mangelen på interaksjon på felles arenaer kan være et hinder for framvekst av en interkommunal identitet (Almås og Frisvoll 2004).

Kommunale utredninger om innbyggeridentifisering

Forut for kommunesammenslåinga mellom Inderøy og Mosvik gjennomførte Telemarksforskning en utredning av fordeler og ulemper ved å slå kommunene sammen (Brandtzæg mfl. 2010). Det ble i den anledning laga et spørreskjema som innbyggere på eget initiativ kunne svare på via kommunenes nettsider. Her kunne folk svare på spørsmål om hva de mente var bra og dårlig med å slå sammen kommunene, og hvilke bekymringer de hadde. Fordi svarene kom fra sjølseleksjon er de ikke representative, men de gir et inntrykk av hva folk brydde seg om før beslutninga ble tatt. Da rapporten ble skrevet hadde 107 mennesker svart, og 90 % av disse bodde i Mosvik. Et flertall av de svarende mente kommunesammenslåinga ville ha negativ effekt på forutsetninger for å sikre livskraftige lokalsamfunn. I fritekst svarte flere at de frykta for at Mosvik blir en utkant innad i kommunen, og det blir nevnt av noen at de frykter for å miste identitet og tilhørighet. Her hintes det til den store betydningen av den lokale identiteten og tilhørigheten, som skal vise seg å være svært viktig for innbyggerne i både gamle Mosvik og gamle Inderøy kommune. På den positive sida trekkes det fram av flere at kommunene har felles kultur og like utfordringer, og derfor kan løse framtidias krav bedre i fellesskap enn hver for seg. I intervjuer med nøkkelpersoner i kommunene nevner flere at det «naturlige» valget for Mosvik i ei kommunesammenslåing er å se mot Inderøy, til tross for at Leksvik da var den viktigste utpendlingskommunen. Samhandlinga går gjerne østover, og «reisevirksomhet, handelsvirksomhet og kultur går mot Inderøy» (Brandtzæg mfl. 2010, 81). Dette bekreftes av inndelinga i BA-regioner, hvor både Mosvik og Inderøy var med i BA-region Steinkjer. Denne «naturligheten» er et tegn på at interaksjon mellom de kommunene er sterk, noe som kan bidra til å bygge interkommunal identitet, jamfør Almås og Frisvoll (2004). Utover disse svarene er ikke tema om identitet og tilhørighet behandla i utredninga.

Fosen regionråd gjennomførte i 2014 en studie av innbyggernes tilhørighet til forskjellige geografiske områder, blant annet i Indre Fosen, som et ledd i arbeidet med å finne ut hvilken retning kommunene burde orientere seg med tanke på ei framtidig kommunesammenslåing (Vinsand og Langset 2014). Studien er gjennomført som en kvalitativ innbyggerundersøkelse. I Rissa svarer 83 % at de har stor tilhørighet til sitt lokale bostedsområde, og 67 % oppgir å ha

sterk tilhørighet til kommunen. Det er store variasjoner innad i kommunen, hvor innbyggere i Stjørna, nord i kommunen, oppgir lav kommunal tilhørighet, men desto sterkere lokal tilhørighet. Både Fosen-regionen og Trondheim er også viktige steder befolkninga føler tilhørighet til. Tilhørigheten til nabokommunen Leksvik er svært lav for alle deler av kommunen.

For Leksvik sine innbyggere er bildet noe annerledes. Også her er det både sterk lokal tilhørighet og kommunal tilhørighet. Går man ned i tallene, og ser på kommunen i to deler, Leksvik og Vanvikan, viser det seg at kommunen er delt. Innbyggerne i Vanvikan identifiserer seg like mye med nabokommunen Rissa som med Leksvik, mens de som bor i Leksvik (bygda) har svært høy tilhørighet til egen kommune, og svært lav tilhørighet til Rissa. Skillet er også tydelig når det gjelder opplevd tilhørighet til fylker. I Vanvikan er det flere som har sterk tilhørighet til Sør-Trøndelag enn til Nord-Trøndelag, mens det er motsatt i Leksvik. Dette er et interessant trekk når man har i mente at Leksvik kommune lå i Nord-Trøndelag, og Vanvikan sånn sett viser en tilhørighet til «feil» fylke.

Innbyggerundersøkelsen viser også at innbyggere i Leksvik i noen grad (mellom 4 % og 14 %) benytter seg av servicetilbud (større dagligvarehandel, handel av klær, sko og utstyr og kulturtilbud) i Rissa, mens det er ingen innbyggere i Rissa som oppgir å foreta disse aktivitetene i Leksvik. Dette bekreftes av ordføreren, som bor i Leksvik, og forteller om lav funksjonell integrasjon mellom de gamle kommunene:

Bjørnar: Så det er litt sånn, (...) for våre innbyggere, for eksempel vi som bor i Leksvika, hvis vi skal handle noe som vi ikke finner i Leksvika, vi kjører ikke til Rissa, vi kjører til Trondheim eller Steinkjer. (...) Rissa har aldri vært noe sentrum verken for handel, arbeidsplasser eller samferdsel.

Maria, som også bor i Leksvik, forteller at hun etter kommunesammenslåinga har blitt mer bevisst på hva kommunen har å by på. Hun ønsker å støtte lokalt næringsliv, og vurderer derfor i større grad enn tidligere om innkjøp og ærend kan gjøres i Rissa, i stedet for å reise til Trondheim eller Levanger. Om flere gjør som Maria, vil det bidra til å bygge fellesskap innad i kommunen, jamført med Almås og Frisvolls interkommunale identitet (2004).

I den grad innbyggerne gjør disse aktivitetene utenfor egen hjemkommune, er det i Trondheim det skjer (Vinsand og Langset 2014). Tallene viser lav interaksjon og liten fellesskapsfølelse mellom kommunene, noe som ifølge Almås og Frisvoll vil være til hinder for utvikling av en interkommunal identitet. I tillegg virker Leksvik kommune som en delt kommune, hvor de to

delene føler tilhørighet i hver sin retning. Fellesskap finnes likevel, i det faktum at innbyggere i begge kommunene bruker Trondheim til å få løst disse oppgavene, og har Trondheim som største arbeidsmarked utenfor egen kommune.

Utredningene kommunene gjennomførte som kunnskapsgrunnlag for sammenslåingsvedtakene er grundige, og tar for seg de fleste aspektene ved kommunal virksomhet. Identitet og tilhørighet er likevel gjennomgående lite vurdert og vektlagt, til fordel for argumenter om økonomi og lokaldemokrati. I alt synes det å være få avveininger i debattene om kommunesammenslåing som direkte har vurdert stedsidentitet, men at dette har vært et sekundært argument i beslutninga om kommunesammenslåingene.

Innbyggernes holdning til kommunesammenslåingene

Innbyggernes holdning til foreslåtte kommunesammenslåinger er et krevende mål å bruke på interkommunal identitet, særlig om datakilden er folkeavstemninger og innbyggerundersøkelser. Likevel kan det gi et bilde på om innbyggerne aksepterer å bli en del av et nytt fellesskap, og om de ser for seg å kunne bo i en ny kommune sammen med den gamle naboen.

Mosvik kommune gjennomførte ei folkeavstemming i mai 2010, før de vedtok sammenslåing med Inderøy i juni samme år. Her svarte 58 % ja og 42 % nei til sammenslåing. I Inderøy ble det ikke avholdt folkeavstemming, men det ble gjennomført en kvantitativ innbyggerundersøkelse. Her svarte 77 % at de var for sammenslåing, 10 % var imot, og 13 % hadde ikke tatt stilling. Tallene viser at en større andel av innbyggerne i Inderøy enn i Mosvik var positive til sammenslåing. Det er ikke grunnlag for å si at det er fordi innbyggerne i Inderøy opplever mer tilknytning til Mosvik enn mosbyggen gjør til Inderøy. Det er heller forhold i datamaterialet som tyder på at det for den største kommunen Inderøy var mer å vinne og mindre å tape ved å slå seg sammen med Mosvik, enn det var for Mosvik å slå seg sammen med den mer folkerike naboen Inderøy. Sigrid og Heidi, som begge bor i Inderøy, forteller om hva de opplevde:

Sigrid: For min del, som bor på Sandvollan, så har det ikke så veldig mye å si. Men det var jo nødvendig for dem da, fordi Mosvika hadde ikke noe penger.

Heidi: Jeg føler at det var mer av mosvikeran [mosbyggene] som egentlig ikke ville bli sammenslått. Men inderøyningene bare «å nå ble det større» liksom.

Ane bor i Mosvik, og var også positivt innstilt til sammenslåinga. Hun anerkjenner at det ville blitt for vanskelig for Mosvik å fortsette som egen kommune:

Ane: Jeg husker at det var en frivillig prosess, og vi innbyggerne fikk lov til, det var folkeavstemming faktisk, så det var veldig frivillig tone, og det var viktig da, at det skulle være frivillig om dette skulle skje. Så det var en stemmeavgivning på det i forkant. Og jeg husker sjøl at jeg var positivt innstilt, og jeg visste jo at kommunen her, vi er for liten. Vi er fortsatt rundt 800 innbyggere her i Mosvik. For å klare å utføre alle tjenestene på en god måte og sånne ting så visste vi jo alle at dette ble krevende da, å stå som liten kommune. Så jeg var i utgangspunktet positiv til kommunesammenslåing, jeg tenkte at det var nok veien å gå, helt naturlig.

Ingen av informantene i studien oppgir at de i ettertid mener kommunesammenslåinga mellom Mosvik og Inderøy ikke burde blitt gjennomført, eller at de vil reversere den. Flere uttaler at de mente det var riktig på sammenslåingstidspunktet, eller at de ikke hadde noen formening om saken da det skjedde. For nye Inderøy sin del virker det som om den harde økonomiske realiteten Mosvik kommune opplevde veide tyngst i beslutninga om sammenslåing, og at det da ble naturlig å velge Inderøy siden pendling, handel og annen interaksjon gikk i den retningen. Felles identitet var nærmest en «bonus», og noe som kan ha gjort den raske prosessen enklere.

I Indre Fosen ble det gjennomført folkeavstemming både i Rissa og i Leksvik. I Rissa var det stort flertall for sammenslåing, mens det i Leksvik ble *nøyaktig* likt. Kultursjef i Indre Fosen Kine Larsen Kimo forteller om hvordan resultatet påvirka kommunens forutsetninger for å bygge fellesskap:

Kine: Ikke sant, det hadde vi veldig mange spørsmål om, for det var litt spesielt med oss, fordi i gamle Rissa så var det folkeavstemning hvor det var tydelig flertall for sammenslåing. I Leksvik derimot, var det 50-50, så det vil si at man hadde en gruppe innbyggere hvor 50 % av dem ikke ville dette. Altså det var strittende *nei*, jeg kan ikke identifisere meg med Indre Fosen i det hele tatt.

Lars som er fra Leksvik, var negativ til sammenslåinga. Han syntes det var vanskelig å se de gode argumentene for å slå sammen kommunene, og spurte seg sjøl «hva er best, klarer vi oss alene, blir det egentlig bedre om vi slår oss i lag?».

Videre forteller flere informanter i Indre Fosen at de heller ikke skjønnte hvorfor kommunene skulle slå seg sammen. Eli fra Rissa og Maria fra Leksvik, begge i 20-årene, sier at de ikke var så engasjerte da prosessen foregikk og debatten sto på:

Eli: Jeg hadde ingen sterke meninger om sammenslåinga, men jeg skjønnte aldri hvorfor vi skulle gjøre det og hva som var målet. Men jeg engasjerte meg ikke noe videre. Jeg tror ikke man egentlig gjør det. Jeg har mine venner som er jevngamle med meg, de driter fortsatt i dette (latter).

Maria: Da må jeg være veldig ærlig og si at jeg egentlig ikke har fått med meg noe mye av det, og hvis jeg har hørt det så har jeg tenkt at det er ikke noe «big deal». Jeg har bare tenkt at, jaja, hvis det blir bestemt at det skal være én kommune så blir vi det, men jeg har kanskje ikke visst nok om gamle Leksvik eller Rissa til å vite hvilke konsekvenser det vil ha med en sammenslåing. Og det verste er at jeg husker jo ikke selv hva jeg stemte når det var sånn at man kunne stemme for eller mot sammenslåing. Jeg tror at for meg så var det, det er ille å si, men lite viktig da.

Sitatene fra Indre Fosen viser at det ikke var et naturlig fellesskap i kommunene som ga positive holdninger til sammenslåing, og at det var vanskelig for innbyggerne å se hvorfor det skulle bli bedre om man slo sammen kommunene.

Identitetsbygging i de nye kommunene

Her diskuteres kommunenes egne tiltak og initiativ for å bygge fellesskap og identitet, i lys av teori om institusjonalisering og stedsidentitet.

Kommunegrensa – territoriell og symbolsk

Etablering av territorielle grenser er ifølge Paasi (2002) et ledd i institusjonaliseringa av en ny kommune, og noe som bidrar på veien til at den etableres som en naturlig enhet i folks bevissthet. Rent praktisk vil ei kommunesammenslåing ikke opprette grenser, men fjerne grenser. Den felles kommunegrensa mellom kommunene forsvinner, gitt at kommunene som slås sammen er nabokommuner.

For Inderøy sin del gikk den gamle kommunegrensa i Skarnsundet, og var både en topografisk grense i form av en fjord, og kommunegrensa. Eneste måte å komme seg fra gamle Inderøy til gamle Mosvik (hvis man ser bort fra båt og fly) er via den spektakulære Skarnsundbrua. Dette ble et naturlig sted for en symbolsk markering ved sammenslåinga, og brua har også blitt brukt som grafisk symbol av den nye kommunen. Siden utviklinga i mobilitetsmønster har ført stadig mer av trafikken over fra fjord til vei, er brua det eneste stedet som i dag egentlig symboliserer den gamle grensa.

Proessen med å administrativt fjerne den gamle kommunegrensa er enkel. Verre er det å innprente i folks bevissthet at der det før var grense, er det nå fellesskap. Kari fra gamle

Inderøy forteller at den gamle grensa fortsatt lever videre i symbolsk form, og at den topografiske barrieren oppleves på symbolsk måte:

Intervjuer: Opplever du at grensa i Skarnsundet er vekke?

Kari: Nei. Absolutt ikke. For Skarnsundet er der fortsatt. Geografisk. Brua kan jo være et symbol på at vi strekker hender mot hverandre og prøver å ta tak i hverandre, men det er ei ganske djup kløft, og det er ganske djupt det vatnet.

Også i Indre Fosen ble den gamle kommunegrensa arena for et symbolsk kulturarrangement på sammenslåingstidspunktet. Her ble det gjennomført ei grensesprenging. I tillegg ble «bryllup» mellom ordførerne arrangert nettopp på grensa mellom gamle Rissa og gamle Leksvik kommuner. Kultursjef i Indre Fosen forteller om arrangementene, og mener den gamle grensa har forsvunnet:

Kine: Vi hadde fyrverkeri. Vi laga en film med bryllup, der sprengte vi grensa, vi fikk mannskoret til å sprette og styre, det var en artig prosess. (...) Innspillinga til den filmen var kjempeartig, vi kosa oss mye med den. Den føler jeg er sprengt. Det samme med Verrabotn da de kom til oss i 2020. Der også hadde vi et arrangement på grensa da. Det ble så stygt vær at vi ikke klarte å ha noe fyrverkeri og fakkeltog, men der føler jeg også at grensa er borte.

Ingen av informantene fra Indre Fosen deler Kines syn, om at grensa er borte. Eli som bor i Rissa, mener det vil ta lang tid før den ikke merkes lenger:

Eli: Det tror jeg ikke [at grensa har forsvunnet]. Og jeg vet ikke om den blir det heller jeg. På 20 år i hvert fall. Vi får sjå. Når jeg har bikka femti har den kanskje begynt å komme bort.

Det er tydelig i datamaterialet, at til tross for etablering av territorielle grenser og symbolske markeringer knyttet til disse, så er de gamle kommunegrensene fortsatt merkbare i landskapet. I Inderøy er den merkbar både topografisk og sosialt, mens det i Indre Fosen er mest sosialt den kan merkes.

Navnevalg

Den første direkte identitetsbygginga i en ny kommune, etter at grensene er avklarte, er gjerne at den får et navn. Navnet er kanskje det fremste symbolet en kommune har, og sier noe om *stedets identitet*. Navnevalget kommunene tok presenteres under, før innbyggernes identifisering med dette navnet, og hvordan de (ikke) bruker det i sin egen identitetskonstruksjon følger. Dette er en del av det Almås og Frisvoll (2004) kaller

institusjonalisering, og det Paasi (2002) refererer til som innføringa av en symbolsk form på den nye enheten.

I intensjonsavtalen for Indre Fosen kommune er det fastsatt at kommunen ikke skulle hete Rissa eller Leksvik, men få et nytt navn. «Indre Fosen kommune» ble valgt etter en prosess som starta med at befolkninga kunne sende inn forslag. En komité satt ned av fellesnemnda valgte fire av forslagene, som så kom til votering i felles møte med kommunestyrene i desember 2015 (Indre Fosen kommune 2017b). Navnet ble vedtatt i samme møte som det faktiske sammenslåingsvedtaket. I siste runde sto det mellom «Indre Fosen kommune» og «Rein kommune». Rein er et stedsnavn fra Rissa, som har lange historiske røtter. Her lå Reinsklostret i middelalderen. I dag er Reins Kloster drevet som økologisk melkebruk, blant annet med produksjon av øl og iskrem under merkevarenavnet Reins Kloster. Gården eies og drives i dag av tiende generasjon Horneman (Reins Kloster u.å.). Etter ei jevn avstemming vant Indre Fosen kommune. Navnet viser til beliggenheten på Fosen-halvøya. Med presiseringa «Indre» unngår man misforståelser mellom den større regionen og kommunen, og viser at kommunen henvender seg innover fjorden heller enn utover mot kysten (Indre Fosen kommune 2017b). Tilhørigheten til Fosen var viktig å vise i navnet, fordi det var krefter som jobba for at det senere skulle bli én stor kommune på Fosen.

Indre Fosen er et nytt konstruert navn, som ingen hadde kjennskap eller eierskap til fra før. Dette beskrives av informanter som en fordel. Jenny beskriver sitt forhold til navnet slik:

Jenny: I starten så syntes jeg det var litt rart. Fordi, det er bare noe med å bruke Fosen-navnet. Det er liksom navnet på hele halvøya. Vi vet jo om Fosen-navnet, men ja, jeg synes det følte litt ut som at de allerede hadde planer om å slå sammen til Fosen. (...) Men jeg tror det er bra at vi ikke brukte Rissa eller Leksvik sine kommunenavn. Fordi da hadde det i hvert fall blitt stor splid og identitetskriser overalt. Så jeg tror nok det var det beste alternativet. Og nå har jeg blitt så vant med det, at nå gjør det meg ikke noe. Men det virka litt sånn at nå blir det snart en stor Fosen-kommune liksom.

Det faktum at ingen hadde eierskap til navnet fra før, gjør at alle må bli vant til, og lære seg å bruke det, noe man slipper ved å velge et navn som er kjent fra før. Å velge et nytt, nøytralt navn vil også kunne bidra til å dempe konflikt. Ved ikke å velge ett av de gamle kommunenavnene, kan man unngå misunnelse og distanse fra dem som «taper» konkurransen om navnet. At alle må bli vant til et nytt navn signaliserer at alle er i samme båt, og at den nye kommunen er nettopp en *ny* kommune, og ikke en videreføring av én av de gamle. Særlig der det er stor forskjell i størrelse på kommunene som slår seg sammen, er det

naturlig å tenke seg at et helt nytt navn kan bidra til at den minste kommunen og innbyggerne der ikke føler seg «slukt». Når ingen del av kommunen vinner kampen om navnet, men man velger et faktisk regionalt navn, unngår man også kanskje at allerede eksisterende sterke stedsnavn blir et hinder for at en felles identitet vokser fram, jamfør Almås og Frisvoll (2004). Så vidt datamaterialet kan vise har Indre Fosen tre år etter sammenslåinga ikke noe etablert demonym. Lars, som bor i Leksvik, sier at han «tror særdeles få føler seg som indre fosninger, liksom». Flere informanter vet ikke hva innbyggernavnet er, og ingen bruker det om seg sjøl. Det er bare ordføreren som bruker det, hvor han retorisk spør hva «som gjør en indre fosning til en indre fosning». Innbyggerinformantene omtaler seg som staværing, leksværing, stjørnværing, ressværing eller lignende, og viser altså en stedsidentifisering lavere enn kommunen i stedshierarkiet. Identifiseringa med grendesamfunnene er sterk, så dette er nødvendigvis ikke et bilde på en identifisering *mot* kommunen som beskrevet av Rose (1995). Spørsmålet blir om mangelen på demonym også kan være et hinder for identifisering med kommunen. De to tidligere kommunene, Rissa og Leksvik, hadde henholdsvis demonymene ressværing og leksværing. Disse var (og er) heller ikke uproblematisk, i og med at kommunenavnet også er navnet på et tettsted eller grend. Det vil si at en person fra Rissa kommune, men som ikke bodde i Rissa sentrum, kunne ha problem med å identifisere seg som ressværing. Det samme gjelder i Leksvik. For Rissa sin del blir det tydelig i dette spørsmålet, i likhet med Inderøy, at den forrige kommunereformen på 1960-tallet gjør seg gjeldende for innbyggernes stedsidentifisering. I 1964 slo de tre kommunene Stadsbygd, Rissa og Stjørna seg sammen, og det er tydelig at flere av de som bodde (og bor) i det som da var Stjørna og Stadsbygd kommuner fortsatt synes det er problematisk å kalle seg ressværing. I så måte kan det være en fordel at Rissa kommune opphørte å eksistere, for da er det ingen grunn til at de lenger skal kalles ressværing. I Leksvik kommune gjelder samme mekanisme, til tross for at Leksvik kommune ikke hadde gjennomgått grenseendringer før Indre Fosen ble oppretta. I Leksvik kommune finnes det relativt store tettstedet Vanvikan, og her «slipper» innbyggerne nå å kalle seg leksværing. Kultursjef i Indre Fosen forteller om hva som skjedde da navnet på den nye kommunen var bestemt:

Kine: Og da starta jobben og diskusjonene som ofte går på Facebook sjølsagt, det var at de følte ikke noe identitet. [Med tullestemme] «Hva er en Indre fosning, jeg er jo staværing jeg, har bestandig vært staværing, og nå er jeg endelig fri det der ressværing-navnet, og nå skal jeg bli en indre fosning.»

For Inderøy kommune sin del var det avklart allerede i intensjonsplanen at den nye kommunen skulle hete Inderøy. Forslag om dette kom fra representanter fra Mosvik (intervju med ordfører Ida Stuberg). Signar Berger forteller at dette var noe de (fra Mosvik) regnet med at de bare måtte innfinne seg med. Det var ikke noe særlig diskusjon om navnet.

Fra informantene fra gamle Inderøy later det til at Inderøy-navnet var relativt uproblematisk å velge, og mange av dem har aldri tenkt på at det kan være et problem for noen. Det er likevel flere som nevner at navnevalg kan bli liggende som en ekstra dimensjon som underbygger opplevd urettferdighet og sentralisering, og at innbyggere i Mosvik kan føle at det blir *enda en ting* som Inderøy har tatt fra dem. Kari sier at «det viser hvem som er majoriteten og hvem som undertrykker minoriteten». Også Sigrid sier at dette kan forsterke en allerede dårlig stemning:

Sigrid: Det er ikke det som, hadde de fått et bedre tilbud av sammenslåinga, som de hadde opplevd det, så tror jeg ikke navnet hadde hatt noe å si. Men når tilbudet blir dårligere, så føles det som om du bare blir overkjørt når du i tillegg kommer fra Mosvika, slår deg sammen med Inderøya, og kommunen blir hetende Inderøy.

Ane, som bor i Mosvik og opplever at kommunesammenslåinga har hatt en rekke uheldige konsekvenser for lokalsamfunnet sitt, mener det var et feiltrinn å ikke finne et nytt og nøytralt navn på kommunen:

Ane: Og jeg ser jo i ettertid at det burde man ha gjort, fordi vi skulle jo lage en ny, vi hadde en intensjon både fra Inderøy og Mosvik, om at vi skulle skape en ny kommune. Men jeg tror feilen ligger litt i at vi beholdt Inderøy og ikke faktisk døpte om til Skarnsundet [som var et forslag], for da tror jeg alle sammen hadde forsona seg mer med at her er det en ny kommune som skal dannes. (...) Når Inderøy fikk beholde navnet sitt, så har det blitt litt sånn at «nå må dere fra Mosvika bare bli med på det som skjer her. Nå er dere i Inderøy, sånn er spillereglene her». Det er jo ikke noe godt. Jeg tenker det er noe man kan lære av.

Demonymet (innbyggernavnet) til Inderøy kommune er *inderøyning*. Det er likevel ikke alle som bor i Inderøy som vil kalle seg inderøyning. Dette er tydelig hos flere informanter. Å ikke bruke kommunenavnet i omtale av seg sjøl viser at man ikke identifiserer seg med stedet sterkt nok til å la det bli en del av ens egen livsfortelling. Det viser seg at kommunesammenslåingene både på 1960-tallet (da Røra, Sandvollan og Inderøy ble til Inderøy) og i 2012 spiller en rolle for hva innbyggerne kaller seg sjøl. Både innbyggere i det som var Røra og Sandvollan kommuner og Mosvik kommune viser motstand mot å titulere seg sjøl som inderøyning. Det lokale er viktigere enn kommunen. Når kommunen har et navn og

innbyggernavn som knytter seg tettest til én bestemt del av landskapet, blir det krevende å bygge bro mellom dette navnet og de andre stedene i kommunen. Inderøya er opprinnelig navnet på halvøya mellom Børgin og Beitstadjorden, som en motsats til Ytterøya som ligger lenger sør i fjorden, men har i forkortet form, Inderøy, senere blitt brukt som kommunenavn på et større område. Kommunen Inderøy har sitt sentrum liggende på Inderøya. Innbyggerne i kommunen har en sterk stedsidentifisering til det lokale, til bygda, og da blir det feil for mange å bruke et demonym som ikke bare knyttes til den overlokale kommunen, men også til et annet sted. Inderøy er kommunen og Inderøya er en del av kommunen, og innbyggere i andre deler av kommunen nøler da med å ta «inderøyning» i bruk i fortellinga om seg sjøl. Dette skillet mellom Inderøy og Inderøya er i dagligtale ullent, og framstår som noe kunstig. Ingen av informantene fra Mosvik omtaler seg sjøl som inderøyning, og det beskrives av Ane som «fremmed». Dette kan både være et bilde på motstand mot navnevalget og mot kommunen som organisasjon, eller det kan være at navnet er sterkere knyttet til *stedet* Inderøy enn til *kommunen* Inderøy, og at det derfor ikke føles riktig å bruke. Alder spiller også inn her, og det er trekk som tyder på at ungdommer bruker inderøyning i større grad enn de eldre, både i Mosvik og på Røra og Sandvollan. Sigrid som har vokst opp på Sandvollan forteller:

Sigrid: De som er unge nå blir jo mer vant til at de er inderøyninger. Det er jo den kommunen de kommer fra. Det tar jo litt tid. De som er pensjonister kommer jo aldri til å føle at de er inderøyninger, de har levd hele livet sitt i Mosvik-kommunen. Så det er jo forståelig. Det tar nok noen år.

Kommunene har tatt ulike navnevalg. I Inderøy ble den største gamle kommunens navn valgt, uten særlig debatt. Dette oppleves som et stikk i sida til innbyggere i Mosvik, som «enda en ting» som fratas dem. Innbyggere i flere deler av kommunen identifiserer seg ikke med kommunenavnet, og bruker ikke «inderøyning» om seg sjøl. Forvirring mellom kommunenavn og stedsnavn, identifisering mot kommunen eller en (mye) sterkere lokal identifisering kan være årsaker til dette. I Indre Fosen berømmes valget om å ikke videreføre en av de gamle kommunenes navn av flere informanter. Det nøytrale navnevalget gir ingen vinnere og tapere, og alle er i samme båt. Et negativt trekk ved det nye navnet er at ingen bruker demonymet om seg sjøl, både fordi det klinger dårlig og fordi det er i konflikt med de allerede sterke lokale innbyggernavnene. I begge kommuner er det også tegn som tyder på at kommunenavnene og

innbyggernavnene til kommunene som opphørte å eksistere som følge av *forrige* kommunereform, enda lever videre i folks identitetskonstruksjon.

Kommunevåpen

Kommunevåpenet er et symbol som gjerne også bestemmes tidlig i livssyklusen til en ny kommune. Etter at kommuneloven ble endra i 2018 har kommuner og fylkeskommuner sjøl fått lov til å vedta eget kommunevåpen. Tidligere ble kommunevåpen godkjent av Kongen i statsråd. Daværende kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner uttalte i forbindelse med lovendringa at «[k]ommunevåpenet er et viktig samlende symbol i både nye og gamle kommuner. Utforming av kommunevåpen i sammenslåtte kommuner vil bety mye i arbeidet med å bygge ny kultur og identitet» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2017b). I samme lovendring ble det også lempet på reglene rundt symbolbruk, ved at man gikk vekk fra de strenge heraldiske reglene som for eksempel begrenset fargebruk og antall symboler (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2017a).

Indre Fosens kommunevåpen er identisk med Leksvik kommunes våpen, og viser «[i] blått en innbøyd sølv spiss som ender i et kløverblad» (Arkivverket u.å.) (Figur 1). Valget av kommunevåpen er i tråd med intensjonsavtalen, og var ikke gjenstand for særlig stor diskusjon. Kommunen beskriver symbolikken av våpenet som at «[d]et blå symboliserer Trondheimsfjorden (den nye kommune ved fjorden). Kløverblomsten symboliserer vekst (og landbruk). Båstevn er den (nye) kommunen inn mot framtida. Sølvfargen kan symbolisere silda» (Indre Fosen kommune 2017c). Denne beskrivelsen er ny, og annerledes enn beskrivelsen av våpenet da det ble laget for Leksvik kommune. I 1990, da våpenet ble tegna av Einar H. Skjervold for Leksvik kommune, symboliserte våpenet «vekst og livskraft. Sidefeltene kan stå for de to sognene i kommunen, og spissen i midten for det historiske Amborneset i Trondheimsfjorden» (Arkivverket u.å.). Her har altså Indre Fosen tillagt våpenet ny mening, for at det også skal omfavne Rissa-delen av kommunen. Borte er de to sognene og Amborneset, inne er framtid, fjord og fisk.

I intensjonsplanen mellom Mosvik og Inderøy var det fastsatt at nye Inderøy skulle få et nytt kommunevåpen. Dette ble likevel ikke gjennomført, og Inderøy har i dag samme kommunevåpen som Inderøy hadde før sammenslåinga. Det viser, med heraldisk beskrivelse, «[i] rødt fire opprette gull flyndrer, 1-2-1» (Arkivverket u.å.) (Figur 4). Våpenet er tegna i 1984 av Nils Aas, og symboliserte det rike flyndrefisket i brakkvannsjøen Børgin. Både ordfører Ida

Stuberg og opposisjonspolitiker Signar Berger forteller i intervjuer at våpenet fikk leve videre særlig på grunn av at det er den kjente Inderøy-kunstneren Nils Aas som står bak motivet. Etter kommunesammenslåinga er også Inderøy sitt kommunevåpen tillagt utvidet meningsinnhold. I vedtak gjort av fellesnemnda er helleristningene av flatfisk i Kvennavika (i Mosvik) også med i symbolikken, og de fire gullflyndrene er etter 2012 et symbol på «de fire opprinnelige kommunene Mosvik, Inderøy, Sandvollan og Røra» (Inderøy kommune 2011b). I vedtaket dras de historiske linjene fra «opprikkelsen», før Schei-komiteens arbeid, og det er tydelig at det femti år etter fortsatt hersker en oppfattelse, også hos kommunen sjøl, av at kommunene fra mellomkrigstida er det opprinnelige og naturlige. Dette stemmer overens med flere betraktninger fra intervjuene, som enten på egne vegne eller i omtale av andre forteller om at kommunene fra før 1964 fortsatt er viktige enheter i folks bevissthet.

Kulturbyggende tiltak

Etter at sammenslåingsvedtakene ble gjort, valgte begge casekommunene som en del av prosessen å jobbe målretta med kulturbygging. I Inderøy ble en egen «Plan for ekstern kulturbygging – bygging av samhold og identitet» vedtatt politisk, og fulgt opp administrativt blant annet med mulighet for frivillige lag og foreninger til å søke økonomisk støtte til arrangement. Det ble totalt satt av 1,1 millioner kroner, som gikk til frivillige organisasjoner (300 000 kroner), egne markeringer og administrativ støtte (Inderøy kommune 2010c). I planen slås det fast at Inderøy skal være en kulturkommune, og at kommunen ved hjelp av arrangement og markeringer skal «gi innbyggerne en opplevelse av det gode fellesskap og samhold, som innbyggerne i de to kommunene alltid har stått for» (Inderøy kommune 2010c, 1). Om fellesskapet kommunene tidligere har stått for er felles eller hver for seg, er uklart. Disse kulturbyggende tiltakene er i hovedsak begrunnet i et ønske om å gi innbyggerne økt identifisering *med* kommunen, men også som nevnt over at kommunens egen identitet skal kjennetegnes av at den er en «kulturkommune». Tiltakene er i stor grad retta mot sosiale og kulturelle forhold, heller enn mot naturgitte forhold og fysisk landskap (jamfør Vestby 2015 sin tredeling av stedsidentitet). Som en del av dette arbeidet ble det nyttårsaftnen 2011, siste dag som to kommuner, holdt ei stor markering i Skarnsundet, hvor grensa mellom Mosvik og Inderøy gikk. Skarnsundbrua, både et stolt landemerke og den faktiske veiforbindelsen mellom kommunene, ble et naturlig symbol for sammenslåinga og åsted for den kulturelle begivenheten. Her kobles kulturuttrykket med det identitetsfyrtårnet brua faktisk er.

Både innbyggere og politikere husker dette som gode tiltak. Lisa, blant de yngste informantene i studien, husker sammenslåinga: «Jeg husker jo at vi ble slått sammen til Inderøya egentlig, for det var litt sånn fest. Raketter og kaker og sånn.» Også ordfører Ida Stuberg husker tilbake, og forteller om frivillige krefter som ønsket å få til noe sammen:

Ida: Det var jo bra engasjement rundt det, og da var det korps og kor og sanitetsforeninger og idrettslag og flere som benyttet den muligheten og som fikk til veldig mye bra. Det tror jeg nok ble opplevd som at man jobbet for å få til noe felles i lag, og at det skulle bli bra.

Ordføreren nevner også at det «trenger ikke å være et mål i seg sjøl at man skal ende opp med én identitet for alle som bor i den nye kommunen».

Også i Indre Fosen ble en nesten identisk kulturbyggende ordning gjennomført, tydelig inspirert av nabokommunen i nord. Her var det fire millioner kroner satt av for 2016 og 2017 (Indre Fosen kommune 2016a), en god del mer enn i Inderøy. Også her skulle frivillige lag og foreninger kunne søke om tilskudd. Kriteriene for å få tildelt tilskudd var blant annet at tiltaket måtte være nytt, og at det skulle omfavne begge de gamle kommunene, enten som samarbeidsprosjekter mellom flere organisasjoner eller på andre måter. Alle prosjekter måtte være «samlende, inkluderende og skapende på tvers av de tidligere kommunegrensene» (Indre Fosen kommune 2016a, 7). Eksempler på tiltak som ble gjennomført, enten i kommunal eller frivillig regi, er lokalhistorisk spel, felles konsert med kommunenes kor, samarbeid mellom trekspillklubbene, «bryllup» mellom ordførerne og symbolsk sprenging av kommunegrensa. Det lokalhistoriske teaterstykket «Operasjon Oleander» ble til som en følge av disse midlene. Trilogien handler om en stor tysk offensiv mot sivilbefolkninga under andre verdenskrig, og forteller historier fra hele Fosen-halvøya. På den måten bidrar stykket både til å videreformidle et stolt minne fra historia, og å vise at dette er ei felles historie som den nye kommunen deler. L arrangementer og rituelle hendelser i lokalmiljøet er vist å ha effekt på innbyggers tilhørighet til stedet (Vestby og Skogheim 2014).

Kultursjef Kine Larsen Kimo var ansvarlig for de kulturbyggende tiltaka, og forteller at det heller ikke i Indre Fosen var et mål at innbyggerne skulle få *ny* identitet, men at de skulle beholde sin egen, men i fellesskap med andre:

Kine: Og det gjorde jo også noe med identitetsbygginga, sant, for da skulle du beholde din identitet, men så skulle du finne noe som gjorde det samme som deg, i nabokommunen, i gammelkommunen ved siden av, og så skulle dere gjøre noe felles.

Først la daværende rådmann fram forslag om to millioner. Så hadde vi en flott representant i kommunestyret som sa, nei vi dobler, så vi fikk faktisk fire millioner, til å gjøre mye gærnskap. Så det var nok veldig avgjørende det altså. For at folket skulle smelte sammen. (...) Det var kjempeartig. Det var det, og det er mange som sier det i ettertid at det var så bra med de kulturbyggemidlene, for det ga en positivitet til det som kunne være negativt for mange. (...) De tiltaka vi gjorde har bygd identitet, og de fleste skjønner nok det at ja, jeg er skaugdaling, men jeg bor også i Indre Fosen kommune. At det er ikke noe motsetning i det, i forhold til identitet.

Dette beskriver situasjonen på en god måte, ved at en vanskelig sak som hadde mange motstandere, fikk et positivt element ved seg i kulturtiltakene. Det er riktignok fare for at en sånn periode, med mye endring og mange aktiviteter, avløses av stillhet og hverdag når pengene er brukt opp og hverdagen inntreffer.

Flere evalueringer har vist at seremonier, aktiviteter og arrangement spiller en viktig rolle i bygginga av en ny kommune, både for å sikre legitimitet, og for å kunne ta ut mulige gevinster ved sammenslåing (Brandtzæg mfl. 2017; 2016). Kommunene gjennomførte også ulike tiltak for å bygge en felles organisasjonskultur blant sine ansatte, men det ligger utenfor ramma av denne oppgaven å gå nærmere inn på dette.

Visjon

Et utbredt, men også utskjelt (se for eksempel Kihl 2018; NRK 2015), virkemiddel for å bygge omdømme for kommunen er å vedta en visjon eller et slagord. Det er ofte formulert som en kjapp setning eller frase, og forteller hva kommunen er (eller helst vil være). Visjonen er en slags oppsummering av kommunens identitet. Inderøy har hatt samme visjon siden 2012: «Best i lag». Visjonen er en videreføring av visjonen fra Mosvik kommune, som tidligere brukte «Best i lag» som sin visjon (Inderøy kommune 2011b). Kari forteller at hun mener visjonen er blant de bedre kommuneslagordene hun har hørt, men at det ikke nødvendigvis stemmer overens med virkeligheten:

Kari: Det sier noe om relasjonelle kvaliteter og at man skal snakke hverandre opp og være positiv. Jeg tenker det ligger mye muligheter i det slagordet. (...) Det er en del mekanismer når du slår sammen kommuner som gjør at du skaper en slags minoritet-majoritetsdynamikk. (...) Det skaper så mye vanskelige følelser at jeg tenker man ikke er «best i lag», eller bryter med det slagordet, men jeg tenker det slagordet er veldig bra i hvordan du kan tenke og hvordan du skal snakke med naboen.

Denne diskrepansen mellom liv og lære finner vi igjen hos Kenneth som vil at Inderøy skal slås sammen med en eller flere nabokommuner, og mener at Inderøy er «Best i lag med noen

andre. (...) Best i lag med Verdal». Også Ane mener visjonen er motbevist, særlig i forbindelse med en vanskelig prosess om skolestruktur: «Det er jo bare en farse. Det er ingen som er enige i det. Vi har virkelig klart å bevise at vi ikke er best i lag. Det slagordet synes jeg man kunne tatt bort». I disse tilfellene vil visjonen virke mot sin hensikt, ved at innbyggere ikke kjenner seg igjen i den, men er i opposisjon til den. Visjonen beskriver stedets identitet som bestemt ovenfra, men innbyggerne identifiserer seg ikke med dette aspektet av stedets identitet. Når visjonen ikke stemmer overens med innbyggernes virkelighetsoppfatning, vil den kunne stå i veien for identifisering med kommunen, og også kunne føre til identifisering *mot* kommunen, som for Ane sin del.

Indre Fosen kommune har ikke vedtatt en visjon for kommunen etter sammenslåinga (per mai 2021). Dette har vært på trappene lenge, og det ble vedtatt å lage en visjon for kommunen i forbindelse med et omdømmeprojekt vedtatt av fellesnemnda i 2016 (Indre Fosen kommune 2016b). Innen utgangen av 2016 skulle et forslag til visjon og verdier for Indre Fosen kommune foreligge. I en rekke folkemøter rundt om i den nye kommunen i 2017 var forslag til visjon på sakskartet, men uten at det i etterkant førte til vedtak (Indre Fosen kommune 2017a).

Regiontilhørighet

Begge casekommunene ligger i Trøndelag. De har begge valgt å definere seg sjøl som tilhørende også i en region, her forstått som et nivå på skalaen mellom kommune og fylke.

I intensjonsplanen for nye Inderøy kommune er det fastsatt et hovedmål om å «etablere en livskraftig og attraktiv kommune i hjertet av Innherred» (Inderøy kommune 2010a, 1). Her har politikerne valgt formuleringen «i hjertet» heller enn «i sentrum» eller lignende, noe som antyder en følelseladd symbolikk. Innherred er en geografisk betegnelse på en region med flytende grenser, men som gjerne brukes om Levanger, Verdal, Inderøy og Steinkjer, og også noen ganger Snåsa, Namdalseid og Frosta (Rosvold 2020). Inderøy ligger mellom Innherredsbyene Steinkjer og Levanger, og plasserer seg sjøl ikke bare geografisk i sentrum, men også følelsesmessig i sentrum. Målet stadfester kommunens tilhørighet til regionen Innherred, og fjerner den tvil som måtte eksistere om hvorvidt Mosvik tilhører Innherred. Inderøy tilhører i dag Innherred regionråd, sammen med kommunene Snåsa, Steinkjer, Verdal og Levanger (Trønder-Avisa 2021). Mosvik kommune deltok i det interkommunale fellesskapet på Fosen-halvøya før de slo seg sammen med Inderøy. Tidligere varaordfører i Mosvik forteller

om at de følte seg på feil sted i det samarbeidet, og at de ikke kjente seg igjen i agendaen til regionrådet:

Signar: Det var en annen ting som virka veldig bakvendt for oss, for i den perioden samarbeida vi med Fosen regionråd, og da måtte vi drive og kjøre 10 mil i møter uti Åfjorden, Bjugn og de stedene der, og i det samarbeidet var det eneste de tenkte på å komme seg raskest til Trondheim, «ein tim te byn», og den biten. Vi følte at vi ble en utkant i det samarbeidet. Vi tenkte på det at vi lå bare en halvtime fra Innherredsbyene, Steinkjer, Verdal og Levanger. Så var det lett å se at vi hadde feilplassert oss da vi jobba i Fosen regionråd.

De politiske prioriteringene til Mosvik viser at det på femti år skjedde et skifte i hvilken retning Mosvik orienterte seg. Som nevnt over var det ikke aktuelt å slå sammen Mosvik med Inderøy på 1960-tallet, da var det heller nabokommunene i vest som ble vurdert. Bedre samferdsel mellom Mosvik og Inderøy har gjort det enklere å handle, besøke og jobbe på tvers av den gamle kommunegrensa i Skarnsundet.

Indre Fosens intensjonsavtale har et første hovedmål som er mistenkelig likt det Inderøy vedtok fem år tidligere: «Etablere en livskraftig og attraktiv kommune i indre del av Fosen» (Indre Fosen kommune 2015, 2). Fosen er et gammelt navn på en kystregion, i utgangspunktet et fogderi, som strekker seg fra Hemne, Hitra og Frøya sør for Trondheimsleia, og langs yttersida av Sør-Trøndelag opp til Roan og Osen. Rissa var med i Fosen fogderi, men ikke Leksvik (Fosen Historielag u.å.). I dag brukes navnet stort sett om Fosen-halvøya, som ligger nord for Trondheimsfjorden. Fram til april 2021 dekte Fosen Tingrett kommunene Osen, Åfjord, Ørland, Hitra og Frøya (Haugen 2020). Når Indre Fosen så har som mål å være en kommune i indre del av Fosen, så tøyser de strikken for den historiske regionen Fosen, siden Fosen i utgangspunktet bare lå på yttersida, mot havet. I likhet med Inderøy har også Indre Fosen behov for å sementere at hele kommunen, også Leksvik, tilhører Fosen, og har gjort dette både ved å vedta mål om tilhørighet, ved å velge et kommunenavn som sier noe om plassering, og ved å delta i Fosen regionråd. Utsagnet under fra Maria, som bor i Leksvik, viser at leksværingene like gjerne føler at de hører sammen med Mosvik som med Rissa. Dette utfordrer fellesskapet i Indre Fosen, og bekrefter resultatene fra undersøkelsen gjennomført av Fosen Regionråd, hvor Leksvik framsto som delt på midten (Vinsand og Langset 2014).

Maria: Jeg føler at det er mange her som har irritert seg over at ikke Leksvik ble slått sammen med Mosvika. For det ville vært mer naturlig. Vi har på en måte alltid hatt en nærmere tilknytning. Det har vært mye bedre forhold mellom Leksvik og Mosvika enn mellom Leksvik og Rissa.

Også Eli, fra Rissa, stiller spørsmål ved om Leksvika ble med i «feil» kommune, og begrunner dette med forskjellige mønstre for mobilitet og interaksjon i Leksvik kommune:

Eli: Og det er en omdiskutert sak, om Leksvika skulle vært med Mosvik kommune i stedet. For jeg ser de blir veldig utkant. Vanvikan trekker mer normalt mot Indre Fosen. (...) Mange i Vanvikan gikk på videregående i Rissa, og ikke i Leksvika. Så de valgte å dra til Rissa i stedet for til Leksvika. Valgte å dra ut av kommunen sin sjøl.

Da utredningene og debattene om kommunestruktur foregikk i 2014-2015, var det sterke krefter som ønska å få til én stor kommune på Fosen-halvøya. Dette scenarioet lå i bakgrunnen også da navnet på kommunen ble bestemt, for å vise at hele kommunen ligger på Fosen, og at Indre Fosen nærmest er et steg på veien mot en større kommune:

Vigdis: Indre Fosen, vi var ganske mange som syntes det var ganske kjedelig. Men da var det også litt tanken på Fosen, at det kan bli Fosen [kommune] etter hvert, og [navnet Indre Fosen] la tilhørighet i forhold til Fosen. For Leksvik var litt på sida i forhold til Fosen. Ikke på sida kanskje, de var absolutt med i regionrådet og alt det, men de hadde mye innover mot Steinkjer. Da var det litt av poenget at de også er Fosen. For det var viktig at man er litt samla der, på halvøya.

I tillegg til, og dels til tross for, denne Fosen-identiteten, er Indre Fosen opptatt av å ligge nært, samhandle med og «sokne til» Trondheim og Trondheimsregionen. I siste hovedmål i intensjonsavtalen fastslår Indre Fosen at de skal «[i]vareta og videreutvikle samarbeidet med nåværende og fremtidige partnere, særlig med tanke på Fosen, Trondheim og Trondheimsregion for øvrig» (Indre Fosen kommune 2015, 2). Ordfører Bjørnar Buhaug beskriver den doble tilhørigheten med den historiske tilknytninga til Fosen og den funksjonelle samhandlinga med Trondheim:

Bjørnar: Både gamle Rissa kommune og gamle Leksvik kommune, vi har begge en form for Fosen-identitet. Som vi deler også med mange innbyggere som ikke bor i vår kommune. Det som også er spesielt for oss, vi deler også en Trondheimsidentitet på en måte. Det er Trondheim som er byen vår. Det er Trondheim som er største arbeidsmarkedet for oss, bortsett fra arbeidsplasser i egen kommune.

Dette gjenspeiles i utsagnet fra Signar Berger i Mosvik over, hvor han karakteriserer Fosen regionråd som mest opptatt av å komme seg over fjorden raskest mulig. Den delte (eller doble) regiontilhørigheten til Indre Fosen er et eksempel på at stedsidentitet til ulike skalaer ikke er en perfekt pyramide, men ligger lag på lag, til dels overlappende.

I begge casekommunene har regiontilhørighet altså blitt definert i intensjonsavtalen for kommunesammenslåinga. Det virker som om det er viktig å vise hvor man hører til på flere

nivåer i stedshierarkiet. Begge kommunene ligger også på en måte på grensa mellom regioner, og har hatt behov for å vise at den minste delen av den nye kommunen også er med i det gode fellesskap i henholdsvis Innherred og Fosen. De nye grensene stemmer ikke perfekt overens med de historiske regionene, og da må kommunen sjøl fastslå at jo, fra nå av er vi virkelig med her. Når kommunene blir større, er det ikke like enkelt å finsikte inndeling i slike historiske og kulturelle regioner. I dagligtale spiller det mindre rolle om man omtaler seg som en del av Innherred eller Fosen, men det blir viktigere når det kommer til administrative inndelinger som for eksempel regionråd, eller som posisjonering for framtidige kommunesammenslåinger eller andre funksjonelle inndelinger. Det er disse funksjonelle regionene Henningsen og Vestby (2012) tror kan bli nye administrative inndelinger i Norge, ved at kommuner slår seg sammen. Casekommunene har tatt aktive valg om å definere randsonene inn i disse historiske og kulturelle regionene.

«Livskraftig og attraktiv»

Både Indre Fosen og Inderøy hadde i sine respektive intensjonsavtaler som hovedmål «å etablere en livskraftig og attraktiv kommune» (Indre Fosen kommune 2015; Inderøy kommune 2010a).

Gro Marit Grimsrud og Marit Aure (2013) viste i sin studie at i løpet av en tiårsperiode hadde om lag 80 % av norske distriktskommuner gjennomført tiltak for å øke tilflytting. De fant at kommunene i hovedsak henvender seg til de samme gruppene (tilbakeflyttere, unge og barnefamilier), og at salgsargumentene ofte er at omgivelsene er pene og at oppvekstvilkåra er gode. Både Inderøy og Indre Fosen har på flere måter jobba strategisk med å bedre eget omdømme og attraktivitet, og for å bygge et internt fellesskap som kan «selge» kommunen til potensielle innbyggere. Som Almås og Frisvoll (2004) bemerker, kan identiteten styrkes ved målretta jobbing, og dette er med som målsetting i flere prosjekter drevet av casekommunene de siste ti åra.

«Inderøy 2020» er navnet på et samfunnsutviklingsprosjekt som Inderøy kommune tok initiativ til i 2009, altså før sammenslåinga med Mosvik. Etter sammenslåinga ble også Mosvik inkludert i arbeidet. Prosjektet var bredt og omfattende, og hadde som mål å øke antall bedriftsetableringer i kommunen, og antall innbyggere til 7200 innen 2020 (Inderøy kommune 2015). Delprosjekter hadde tema som landbruk, næringsutvikling, sentrumsutvikling (i kommunesenteret Straumen, i Mosvik og på Sandvollan), «kulturløft», omdømmebygging,

reiseliv og infrastruktursatsing. Omdømmebygging omtales både som et delprosjekt, og som «redskapet for gjennomføring av Inderøy 2020 sine overordna mål» (Inderøy kommune 2015, 14). I sluttrapporten anerkjennes det at innbyggernes identitet er «mer knyttet til bostedskrets enn til kommunen» (Inderøy kommune 2015, 22), og at kommunen må ha dette i mente i videre arbeid med samfunnsutvikling.

Én av de to frivilligsentralene i Inderøy, Frivillig Inderøy SA, gjennomførte med støtte fra Kommunal- og regionaldepartementet et bolystprosjekt med navnet «Inderøy – Best i lag» fra 2013 til 2016. Prosjektet ble en del av Inderøy 2020, ved at kommunen støtta prosjektet økonomisk og stilte administrative ressurser tilgjengelig (Frivillig Inderøy 2017). Blant flere hovedmål, som å bedre omdømme, øke tilflytting og frivillig deltakelse i lokalsamfunnet, skulle prosjektet også arbeide for «[ø]kt stolthet, engasjement og felles identitet for innbyggerne» (Frivillig Inderøy 2017, 4). I sluttrapporten for prosjektet oppgis det at omdømmebygginga har resultert i styrka felles identitet for innbyggerne, men det legges til at hver grend i Inderøy også har sin egen samholdsfølelse og identitet. Evalueringa inneholder ikke opplysninger om hvordan denne vurderinga er gjort, men den viser til økt frivillig deltakelse i promotering av Inderøy. Nettsida inderoy.no og ei tilhørende Facebook-side ble laga i forbindelse med prosjektet, som en «portal for alt som skjer i Inderøy» (Frivillig Inderøy 2017, 14). Per mai 2021 er det bare Facebook-sida som enda er oppe og går, om enn med noe sporadisk aktivitet. Det er siden 2017 Inderøy kommune som drifter sida (informasjon på Facebook-sida [Inderoy.no](http://inderoy.no)). Ordfører i Inderøy forteller at innbyggerne i hovedsak er flinke til å skryte av kommunen sin, og opplever at de er stolte av satsinger som Den Gyldne Omvei, som setter Inderøy på kartet:

Intervjuer: Er det lett å få med innbyggere på å framsnakke kommunen sin?

Ida: Ja. Det er ikke å få dem med på, men de *gjør* det. Det må jeg presisere.

Ordføreren mener også at det er samsvar mellom det bildet av Inderøy som kommuniseres eksternt, til turister og andre, og det bildet innbyggerne har av kommunen sin. Om dette stemmer, er det overlapp mellom *imaget* (som er bevisst skapt) og *identiteten* til kommunen. Det motsatte, altså diskrepans, ville kunne være grobunn for konflikt (Dale og Berg 2013).

I mars 2016 vedtok fellesnemnda i Indre Fosen å sette i gang et toårig omdømmeprosjekt, hvor målene blant annet var «å styrke innbyggernes og ansattes felles identitet ved å utarbeide forslag til visjon og kjerneverdier for Indre Fosen kommune, som vil danne grunnlaget for det videre arbeidet med omdømmeprojektet» (Indre Fosen kommune 2016b,

24). Som vist over er det ennå ikke vedtatt en visjon for Indre Fosen kommune, uten at dette kan hevdes å være et problem for kommunens identitet.

Planstrategien til Indre Fosen peker på flere plangrep som skal tas for å øke kommunens attraktivitet som bosettings- og næringskommune. Eksempler på dette er nyregulering av tettsteder, næringsareal og mer detaljert regulering av «estetikk, uterom og friluftskvaliteter» (Indre Fosen kommune 2020b, 13).

Indre Fosen har vedtatt et handlingsprogram for næringskraft og bolyst, som skal virke fra 2021 til 2023 (Indre Fosen kommune 2021a). Hovedmålet for programmet er å gjøre Indre Fosen til «et utviklingsorientert og klimarobust samfunn, med nærings- og bostedsattraktivitet og økt tilflytting» (Indre Fosen kommune 2021a, 8). I dette programmet er det definert ni områder som hver for seg skal utvikles med «særpreget, attraksjoner, møtesteder og tilbud», for at Indre Fosen skal bli en «tiltrekkende bostedskommune» (Ibid.). Alle de ni stedene skal satses på, i samarbeid med stedlige foreninger av ulik art, for å styrke stedsattraktiviteten. Dette er en anerkjennelse av innbyggernes tilhørighet til sitt lokalsamfunn, og et ønske om å la deres identitet synliggjøres og styrkes. Det er også et bilde på kommunens deltakelse i konkurransen mellom steder, om næringsetablering og innbyggere, som i en nyliberal diskurs preges av markedsføring og *branding* av steder.

Bøker

Begge casekommunene har brukt bøker som en del av sin identitetsbygging. I prosessen med sammenslåing ble det i Indre Fosen laga ei bok ved navn «Historier fra Indre Fosen». Bokprosjektet mottok støtte fra potten med midler til ekstern kulturbygging (intervju med kultursjef). Boka prøver ikke å snakke med én stemme om hva som er «typisk» Indre Fosen, men viser gjennom menneskeportretter ulike sider ved det å bo og leve i Indre Fosen.

Med finansiell støtte fra Inderøy kommune engasjerte Inderøy Museums- og Historielag og Mosvik Museums- og Historielag i 2014 historiker Astrid Wale til å skrive et tobinds historieverk om kommunen, «Bygd i bevegelse, Inderøys historie 1800-2012» (Inderøy kommune 2014). Bøkene forteller historia om inderøysamfunnet, og er en *sammenskriving* av historie som dekker det geografiske området som i dag er Inderøy (Inderøyningen 2020). Dette er et identitetsskapende grep, delvis fra kommunalt hold, som manifesterer i et flott bokverk at Inderøy er ett fellesskap, med felles historie. Dette fellesskapet på tvers av Skarnsundet ble som nevnt over ikke aktualisert eller forsøkt koblet sammen under kommunereformen på

1960-tallet, og det kan derfor virke litt påtatt at nettopp den felles historia nå blir vektlagt så tungt. Tittelen på boka, «Bygd i bevegelse», viser til at også Wale legger vekt på at Inderøy i tidligere tider har vært skapt i relasjon til *andre* steder, noe som resonnerer godt med Maseys relasjonelle stedsbegrep.

Oppsummering og diskusjon

Kapitlet har vist at det både i Indre Fosen og Inderøy fantes en svak, men tilstedeværende interkommunal identitet forut for kommunesammenslåinga. Dette er både identitet *med sted*, og identitet *til sted*. Dette bekrefter delvis Almås og Frisvolls teori om at det trengs en interkommunal identitet i bunnen for alle vellykkede kommunesammenslåinger, men resonnerer også med deres etterlysning av en metodikk for å kartlegge interkommunal identitet (Almås og Frisvoll 2004). Teorien kan ikke brukes direkte på tilfellene Inderøy og Indre Fosen. De to kommunene, eller snarere fire, hadde *svak* interkommunal identitet, noe som ifølge Almås og Frisvoll indikerer at de ikke er «identitetsmessig modne» for å slå sammen (Almås og Frisvoll 2004, ii). Likevel er sammenslåingene gjennomført, og er da etter Almås og Frisvolls begrep å regne som vellykket. Det er her rom for å nyansere ideen om «vellykkede» kommunesammenslåinger. I lys av kommunereformen til regjeringa Solberg, hvor Stortinget i flere tilfeller brukte tvang for å slå sammen kommuner, er det lite treffsikkert å omtale enhver kommunesammenslåingsprosess som faktisk ender med sammenslåing som «vellykket». Det er å være lite sensitiv overfor lokale beslutninger, og det gir lite rom for evaluering av konsekvensene på lenger sikt. I lys av identitetsbegrepet burde man heller omtale vellykkede kommunesammenslåinger som prosesser hvor innbyggernes stedsidentifisering ble hensyntatt, og hvor en interkommunal og etter hvert felles kommunal identitet spiller på lag med, i stedet for å konkurrere mot, de andre stedsidentitetene.

Felles pendlerretning bidro til fellesskapet i de nye kommunene. I Inderøy har felles ungdomsskole bidratt til dette fellesskapet, og da Skarnsundbrua knytta de gamle kommunene tettere sammen, bidro dette også til et skifte i hvilken «retning» innbyggere i Mosvik orienterte seg mot. I Indre Fosen har fylkesgrensa med sine tilhørende funksjoner blokkert for en del av de felles interaksjonsmønstrene man kan se i Inderøy.

I utredninger forut for sammenslåingsvedtakene er identitet og fellesskap ikke særlig grundig behandla, men noe sterkere i Indre Fosen gjennom regionrådets undersøkelse av innbyggertilhørighet til ulike steder og skalaer. I beslutninga om sammenslåing er identitet

sekundært argument, etter kommuneøkonomi i Inderøy, og etter større fagmiljø, profesjonalitet og påvirkningskraft i Indre Fosen. Informanter i utvalget har ikke brukt felles identitet som eksplisitt begrunnelse for hvorfor sammenslåing var et godt valg, men det pekes på en «naturlighet» når det kommer til hvilke kommuner som endte opp med å slå seg sammen, med felles kulturelle referanser og mye kommunalt samarbeid fra før. Unntaket i denne «naturligheten» er for bygda Leksvik, som flere peker på at like gjerne kunne slått seg sammen med Mosvik (eller Inderøy) i nord.

Sjøl om identitet ikke var så tungtveiende i valget om hvem man skulle slås sammen med, har begge casekommunene jobba med å styrke felles identitet både før og etter sammenslåinga skjedde. De kommunale tiltakene og prosjektene som etter vedtak om sammenslåing har blitt gjennomført for å styrke felles identitet, er varierte.

De to kommunene la ulike hensyn til grunn da de valgt kommunenavn. I Inderøy oppleves det av flere som fremmed at den ene kommunens navn skal gjelde for alle, mens det i Indre Fosen er enighet om at det var smart å velge et nytt navn. Det er riktignok motstand mot å bruke innbyggernavnet blant informanter i begge kommunene. Gamle kommunevåpen ble videreført begge steder, men med ny begrunnelse og betydning. Her har kommunene sett verdien av noe velkjent, og så laget en ny begrunnelse for å inkludere hele kommunen. Dette er en slags «reinvention» av stedet (Nyseth 2009). Begge kommunene har i utstrakt grad benyttet anledningen til å feire, markere og arrangere ulike tilstelninger som har knyttet innbyggere sammen, på tvers av gamle grenser. Dette har hatt positiv effekt, i alle fall på kort sikt, og har gitt sammenslåingsprosessen en *drive* og positivitet, i en sak som for mange kan ha vært preget av negativitet.

Til tross for den store innsatsen kommunene har lagt ned for å bygge fellesskap og kommunal identitet, er det ikke sterk grad av identifisering med kommunen blant informantene. De bryr seg om og identifiserer seg sjøl i hovedsak med det lavereliggende lokale nivået. Det er få tegn i materialet på identifisering *mot* kommunen, men den felles kommunale identiteten er ikke sterk nok (enda) til å konkurrere med den lokale. Dette kan by på problemer med å få innbyggerne til å yte det lille ekstra for kommunen sin, og kan bidra til konflikt mellom ulike deler av kommunen (Brandtzæg mfl. 2016).

I både Inderøy og Indre Fosen gikk prosessen fra de første samtalene til at den nye kommunen oppsto relativt raskt, og raskere enn i mange andre kommunesammenslåinger. Det er naturlig

å tenke seg at man med mer tid ville kunne jobba mer med å berede grunnen for en interkommunal identitet, og at kommunene ville blitt mer modne for sammenslåing, som Almås og Frisvoll foreslår (2004). Dette viser også erfaringer fra Finland, hvor den regionale (kommunale) identiteten ikke rekker å «henge med» på den formelle og administrative prosessen (Zimmerbauer og Paasi 2013). En prosess med mer tid er ikke nødvendigvis utelukkende positivt for fellesskap heller, da den kan bidra til trøtthet, eller til at man i «ventetida» ville brukt mer krefter på nostalgi over det som skal forsvinne enn på konstruktiv bygging av den nye kommunen som skal oppstå.

Inderøy ble slått sammen under «frivillighetslinja», uten statlig initiativ eller innblanding. Prosessen gikk forholdsvis raskt, med vedtak om sammenslåing i kommunene under to år før det ble iverksatt. Tidligere varaordfører i Mosvik mener det var en fordel for det lokalpolitiske arbeidet at prosessen gikk raskt, mens de involverte hadde *drive*:

Signar: [E]gentlig så satte vi nesten norgesrekord i kommunesammenslåing fra da vi bestemte oss, for det var de to siste [årene] i den valgperioden, og ordføreren hadde egentlig ikke tru på at vi skulle få det til og få det godkjent, men vi sto på og fikk det gjennom i departement og alt sammen, så vi kunne ta det i det førstkommende valget. Det var veldig kritisk egentlig, for da hadde vi «driven» mange, for hadde vi skulle gått inn i en ny lokal periode tror jeg mange av de lokale politikerne hadde hoppa av.

Rissa og Leksvik fulgte regjeringas pålegg om å utrede sammenslåinger med naboen, og valgte hverandre i en region (Fosen-halvøya) som i tillegg til den frivillige sammenslåinga til Indre Fosen endte opp med flere tvangssammenslåinger. Indre Fosen var med i første bølge av kommunesammenslåinger under kommunereformen, og slo seg sammen to år før de fleste andre nye kommuner i samme reform. Kultursjef i Indre Fosen mener god personkjemi og økonomiske insentiver gjorde at de valgte den «raske veien» til målet:

Kine: Vi hadde en høyreordfører i Rissa. Og en senterpartiordfører i Leksvik som var veldig åpen for det. Jeg tror de var en god match, de ville få til dette. Jeg tror nok at han i Rissa egentlig hadde ønska Fosen [kommune]. Og så så han at det nytta ikke så lenge Ørland er Ørland. Så hadde han lyst til å få til denne reformen som hans moderparti har satt i gang. Og så søkte vi til Leksvik. Vi hadde ganske mye samarbeid og folk som kryssa grensa fra før. Det var litt naturlig. Nettopp på grunn av Vanvikan, hurtigbåt. Det var veldig tett der. Det var liksom starten på det. (...) Men vi fikk inntrykk av at hvis vi hoppa på nå så fikk vi mer penger. Hvis vi drøya det var det ikke sikkert at det lå de samme midlene og sånn.

7 Kommunesammenslåingas påvirkning på innbyggernes stedsidentifisering

I dette kapitlet vurderes det om de sammenslåtte kommunene oppleves som meningsfulle steder for innbyggerne, jamført med Cresswell (2015) sin definisjon av sted som et rom tillagt mening. Av Agnew (Agnew 2015 [1987]) sine tre perspektiver på sted er det stedsfølelse som undersøkes her.

Dette kapitlet vil vise at de kulturbyggende tiltakene hadde effekt, men at den gode stemninga de bidro til da sammenslåinga var forutstående eller nettopp gjennomført ikke fullt ut overlevde den harde realiteten som kommunene har opplevd i form av fortsatt krevende kommuneøkonomi og tilhørende kamp om ressurser mellom forskjellige deler av kommunene. Innbyggernes identifisering med sted dreier i hovedsak rundt *det lokale*, de mindre bygdene og grendene i kommunene. Dette vil bli vist i detalj i kapittel åtte. Dette kapitlet viser at identifiseringa med kommunen ikke vinner fram fordi *grenda* er så viktig i den enkeltes identitetskonstruksjon. I møte med en ny kommune blir også den lokale identifiseringa ytterligere forsterka.

Hvetebrødsdagene – Stille før stormen?

Kommentator i VG og inderøyning, Yngve Kvistad, omtalte i 2015 Inderøy som «kommunereformens utstillingsvindu» (Kvistad 2015). Uttalelsen kom vel tre år etter at sammenslåinga skjedde, og mens det (fortsatt) rådde fred og fordragelighet i Inderøy. Opposisjonspolitiker i Inderøy, Signar Berger, beskriver utviklinga i åra som fulgte kommunesammenslåinga slik:

Signar: Like etter sammenslåinga, med den boosten vi fikk da, med ekstra millioner, så hadde vi noen gode år i starten. Og så er det sånn at vi ser nå at økonomien holder på å spise oss opp lite grann. Vi er i en fase i kommunen som er veldig avgjørende, for nå har vi investert, skal og har investert stort i helse, og likeens på oppvekst, og det er noen forutsetninger som ligger der, at dette skal gi innsparing, men vi er ikke sikre på at det kommer til å komme, fra vårt parti sin side. Så det er ei veldig spennende tid, for å si det sånn. Det er ikke gitt at det her blir en suksess

Sitatet fra Signar viser at de økonomiske innsparingene som skulle komme som et resultat av kommunesammenslåinga ikke umiddelbart lar seg realisere. Ekstra tilføring av statlige midler i overgangsfasen har gitt rom for store investeringer, men det er krevende å skulle tilpasse seg et lavere aktivitetsnivå når disse midlene forsvinner igjen. I Indre Fosen beskrives samme

utvikling, hvor mye oppmerksomhet og mange arrangement akkurat i perioden rundt sammenslåinga har blitt avløst av en periode med høyere konfliktnivå på grunn av vanskelige økonomiske prioriteringer, særlig om skolestruktur:

Kine: Nå kan det hende jeg blir litt farga av det politiske spillet nå da. Det som jeg hører i andre kommuner også, i det øyeblikket du begynner å snakke om å legge ned skoler, da er idyllen borte. (...) På lang sikt så tror jeg det vil huskes som en god periode, akkurat det sammenslåingsåret der, det tror jeg. Men det er når krybba er tom vettu. Når vi begynner å snakke penger.

Også Ane fra Mosvik var positiv til sammenslåinga med Inderøy, og mente det var det eneste riktige å gjøre. Hun er likevel både skuffa og sint fordi intensjonsavtalen ble brutt tidlig, blant annet med vedtaket om å legge ned Mosvik skole. Tryggheten som lå i intensjonsavtalen, med en visshet om at ulike tjenester skulle forbli i Mosvik, ble brutt med knappest mulig margin i kommunestyret, og dette er det vanskelig å akseptere:

Ane: Så ble det utarbeidet en intensjonsavtale som var viktig for oss husker jeg, som innbyggere her i Mosvik, at selvfølgelig var vi opptatt av at tjenester skulle ivaretas her, og vi følte at det måtte skrives ned på et papir også, sant, da så vi verdien av det og at dette sto støtt, sto trygt. (...) Det er kanskje det som er verst for oss i Mosvika, at vi med én stemme overvekt tapte dette slaget [videre drift av Mosvik skole]. Med én stemme. Og det er kanskje det som vi har syntes har vært vanskeligst å akseptere, at det ble så jevnt. (...) [I]ntensjonsavtalen blir brutt veldig tidlig. Der Senterpartiet på en måte bare avfeier det med å si at ting har endra seg. Det er liksom, hvis ordføreren har blitt utfordra ikke sant, så synes jeg ordføreren kommer med veldig korte svar på at det, liksom, ting endrer seg, her må vi tenke helhet. Hun kan *forstå* oss, ikke sant, veldig forståelsesfull. Men likevel så må man gjøre tøffe valg.

Også i Indre Fosen har skolestruktur bidratt til å gi kommunesammenslåinga lav oppslutning blant flere, og sammenslåinga får skylda for utvikling som oppleves som negativ. Kultursjef Kine Larsen Kimo sier at dette bunner i liten innsikt blant de som roper høyest. De forstår ikke at dette ville skjedd uavhengig av kommunesammenslåinga:

Kine: Men jeg tror ikke vi hadde kommet unna det uansett. I det øyeblikket du må legge ned skoler så blir det uansett bråk, og det er noen stemmer som «jaaaa vi skulle ikke slått oss sammen», men de er litt unnskyldt de også, for de har ikke innsikt. Det stemmer ikke det, hvis vi ikke hadde valgt å gå sammen med én videregående skole i Vanvikan så hadde de to andre blitt lagt ned uansett. Det har de ikke innsikt i, og de har ikke forutsetninger for å skjønne det, sant, så det er litt sånne ting som spiller inn. Det er lett å dra sammenslåingskortet når du er uenig i noe.

Det er for Lars, og de andre informantene i utvalg 1, vanskelig å beskrive hva som kjennetegner Indre Fosen kommune. Han sier rett ut at kommunen ikke har noe eget særpreg:

Lars: Hvis du hadde sagt sånn, ja det er en rik og velfungerende kommune og alle innbyggerne er så glade i hverandre og støtter hverandre opp og vil opp og fram i lag, da hadde jeg sagt sånn «eeh det er ikke min kommune i alle fall». (...) Og så ble det spørsmål om skolestruktur et par måneder etter sammenslåinga. Og intensjonsavtalen den var ikke verdt papiret den ble skrevet på en gang. Så det er sånn, jeg føler at det er ikke noe samla stor gjeng, jeg ser absolutt ikke på oss som det. Så det er vanskelig å si hva vi kjennetegnes av, for grendene kjennetegnes av ting, men det er vanskelig å samle det liksom, for vi har særpreg, men det er ikke særpreg for hele kommunen.

Sitatet over tyder på at Indre Fosen kommune ikke er et meningsfylt sted for Lars, og at kommunen ikke er etablert som en naturlig enhet for ham. Det er også for informanter i Inderøy krevende å peke på hva som kjennetegner eller er typisk for kommunen, men der har de ikke den samme motstanden som Lars.

Som vist i sitatene over, er det i begge kommunene vokst fram en misnøye etter at de økonomiske realitetene har tatt over for ei tid med feiring og fellesskap. Dette har gått fortere i Indre Fosen enn i Inderøy. Bestemmelser som er lagt i intensjonsavtaler tolkes som en garanti av befolkninga, og når lovnader ikke holdes, oppleves det som løftebrudd og som at man har tatt beslutninger på falske premisser. Når tjenester flyttes eller fjernes, oppleves det som et angrep på lokalsamfunnet, hvor noen taper og andre vinner. Da er det enkelt å skylde på kommunesammenslåinga, men vanskelig å si om det faktisk ville tvunget seg fram også uten kommunesammenslåing. Innbyggere har en forventning om at intensjonsavtalen skal ha en særstilling blant kommunale vedtak, og at den skal ha en viss levetid. Realiteten, om enn vanskelig å godta, er at intensjonsavtalen nettopp viser *intensjoner* om hvordan ting skal være, og at den i likhet med alle andre kommunale vedtak bare er gyldig inntil et annet vedtak er gjort.

Omkamp og drakamp

Det er så vidt datamaterialet kan vise ikke sterke krefter i kommunene som vil reversere kommunesammenslåingene. Det virker til å være enighet om at det var en riktig løsning i den gitte situasjonen. Likevel får kommunesammenslåing tildelt skyld for at utviklinga går i feil retning.

Ganske raskt etter at sammenslåinga til Indre Fosen var et faktum, ble det klart at befolkninga ikke følte at de var *sammenslått på samme drømmelag*¹. Det ble raskt forsøkt å gjøre om på

¹ Referanse fra fylkessammenslåingssangen «Trønder» av Forente Trøndere

politiske vedtak. Det ble til påfølgende lokalvalg oppretta ei lokal liste, Kommunelista, som av flere beskrives som å ha én agenda: Å sikre Rissa sentrum sine funksjoner, særlig Rissa videregående skole. Dette beskrives av ordføreren som ikke særlig fruktbart for fellesfølelsen som kommunen ønsker seg, og han mener de fortsatt jobber for å holde den gamle kommunegrensa synlig:

Bjørnar: De tør å si høyt også, at de neglisjerer enkelte deler av kommunen. Fordi de har ikke noe å tape på det. Så de bygger jo litt politikken sin på motsetninger da, og dessverre vil jeg si, så er det veldig effektivt.

Det fantes ingen bygdelister i Rissa eller Leksvik forut for kommunesammenslåinga, og man skulle derfor, jamført med Almås og Frisvoll (2004) sin beskrivelse av bygdelister som et hinder for framvekst av interkommunal identitet, tro at det derfor lå til rette for en fellesskapsfølelse i den nye kommunen. Det ser ut til at tilstedeværelse av bygdelister i kommunepolitikken *også etter kommunesammenslåinga* er et hinder for framvekst av en felles kommunal identitet. Tidligere kommunedirektør Vigdis Bolås forteller her at det er utfordrende for fellesfølelsen i Indre Fosen at det ble oppretta ei bygdeliste:

Vigdis: Men så kommer det noen etterdønninger, noen omkamper, og greier. Politisk. Så det må man bare forholde seg til. (...) Så det blir sånn, litt stunt og litt, ja, oppleves ikke så bra da, for dem som er litt mer ansvarlige parti. Men de som stemte på bygdelista har nok veldig identitet i forhold til bygda si, og for å få tilbake den videregående skolen. Så du får noe sånt engasjement som egentlig er veldig bra, men ikke så bra når det kommer i et kommunestyre og du må spørre tilbake hele tida.

Ordføreren i Indre Fosen forteller videre om at kommunesammenslåinga har gitt en sterk bevissthet om *grendene* i kommunen, hvor de ulike tettstedene (og skolekretsene) kjemper om å få beholde eksisterende eller få tillagt nye tjenester:

Bjørnar: Det har også som resultat av kommunesammenslåinga kommet en veldig sånn grendementalitet som kanskje ikke har vært, jeg tror kanskje ikke det har bidratt bare positivt i den nye kommunen. Det har blitt mye grendekamper, og det har prega kommunen litt etter sammenslåinga

Lars forteller at det etter sammenslåinga har vært sterke drakamper ikke bare mellom de mange grendene, men også mellom de gamle kommunene, og at dette ikke bidrar til å bygge en felles identitet:

Lars: Likeens føler jeg det har blitt veldig drakamp, vi skal ha ungdomsskolene, vi skal ha administrasjonen, vi skal ha arbeidsplassene, nei nå vil vi ha litt. I stedet for at alle deler av kommunen skal ha vekst, og alle skal utvikles, så har det blitt drakamp som jeg føler er skadelig for den felles identitetsfølelsen vi helst vil skape.

Dette bekreftes av Jenny, som også beskriver en drakamp mellom de to gamle kommunene, og en bevissthet i politiske avgjørelser om at det må være rettferdig fordeling av goder og tjenester mellom de to gamle kommunene.

Jenny: Jeg tror ikke, det er ikke direkte konflikt, men man merka det veldig de første åra hvert fall, at debattene gikk ut på at «nei, nå må Leksvika få dette bygget, for nå har vi gitt sentrum til Rissa». Det er litt sånn fordeling. Så da merker vi at det er fokus på de gamle kommunene. Og at det er fokus på at begge de gamle kommunene skal få noe ut av kommunesammenslåinga. Så fokuset ble lagt der da. I stedet for at nå skal vi gjøre *hele* kommunen bra. Og det kan merkes litt enda i ulike debatter, at man skal gjøre ting i begge gamle kommunene da. For at det ikke skal bli skjevt.

Begge utsagnene viser til at innbyggernes tilhørighet til, og omtanke for, sin egen grend har forsterket seg etter at kommunene ble slått sammen. Dette er et tydelig funn i Indre Fosen, men som også der er til stede i Inderøy.

I Inderøy er det særlig kampen om de mange grendeskolene som har ført til krevende stemning mellom grendene etter at kommunen ble slått sammen. Skolenedleggelse er ikke en direkte konsekvens av kommunesammenslåinga, og det er umulig å si hva som ville skjedd om kommunene ikke hadde litt slått sammen. Likevel er det for Ane i Mosvik en dårlig følelse, når intensjonsavtalen ble brutt og det ikke var noen forsonende krefter som jobba for å få grendene ut av konflikten:

Ane: Det ble sånn grendene ble satt opp mot hverandre, det ble masse avisoppslag, litt sånn kasteball, tilbake. Jeg vet ikke jeg, men det ble ikke noe heldig. (...) Og når ting begynte å eskalere veldig negativt oss grendene imellom så var det ingen som var den stemmen som kunne på en måte forson oss, det var ingen som tok noe lederrolle, jeg synes ikke ordføreren snakka for hele kommunen. Jeg synes plutselig hun tok et standpunkt hun også, mange følte at hun valgte en side. Og plutselig, med intensjonsavtale og sånne ting, vi følte at vi ble trampa på uti her, og vi ble nærmest flira av, når vi så tilbake på at vi hadde en intensjonsavtale som vi følte burde stå sterkere, så kunne vi føle at vi ble flira av i retur.

Endring i stedsidentifisering

Innbyggerne i casekommunene identifiserer seg i hovedsak med det lokale nivået, med bygda eller grenda de bor i. Dette behandles grundig i kapittel åtte. Denne identifiseringa med det lokale virker faktisk å bli *sterkere* når kommunen blir slått sammen med naboen. Både kommunedirektør i Indre Fosen, Vigdis Bolås, og ordfører i Inderøy, Ida Stuberg, mener den lokale tilhørigheten forsterkes når kommunene slås sammen:

Vigdis: Identitet i forhold til bygda si, det tror jeg forsterkes i en sammenslåingsprosess. Men det er litt krevende å få den identiteten til en ny kommune.

Ida: Så jeg tror nok, det har jeg veldig lite grunnlag for å si, at det er sånn, men det kan virke som da, at man har fått enda større tilknytning til akkurat sin del av kommunen, i tillegg til en fellesskapsfølelse for det nye.

Dette er et interessant funn, og forteller at identifisering med den nye kommunen ikke bare konkurrerer med de eksisterende identitetene, men at den også *konkurrerer med en forsterket lokal identitet*. Hvis man tenker at mennesker har en gitt «mengde» stedsidentitet, og at det lokale forsterkes, blir det mindre igjen som kan knyttes til kommunen. En sterkere lokal identifisering vil da kunne føre til at man *ikke* identifiserer seg med kommunen, eller at man også kan identifisere seg *mot* kommunen (Rose 1995).

For Maria, som bor i Leksvik, har kommunesammenslåinga gitt et større rom for å kjempe for lokal utvikling. Hun synes det er vanskelig å peke på hva som kjennetegner Indre Fosen, eller hva som er typisk for kommunen. Hun svarer her på spørsmål om hva som skjer med innbyggeres stedstilknytning når kommunen blir større:

Maria: Da vil ikke kommunegrensa ha like stor betydning, da blir det den lokale plassen, og det har vi egentlig sett allerede her. At etter sammenslåinga så ble den gruppa jeg var med i oppretta, som skal styrke den gamle Leksvik da. Før så har vi vært redd for å ha for mye fokus på Leksvik, når vi var Leksvik og Vanvikan i Leksvik kommune. At vi på en måte ikke, hvis vi hadde for mye fokus på Leksvik så ville Vanvikan følt seg utenfor. Men nå er vi på en måte mer frie, når vi er alle en del av Indre Fosen, så kan vi få bygge opp så mye vi vil i Leksvik. Det er nesten så jeg føler at vi har blitt sterkere i Leksvik, av å bli en del av dem, men så blir det også litt sånn, du føler at du er i en krig også (latter). Det er liksom, det er oss mot dem. Hele tida. Og jeg tror det vil ta tid selv om det er mye fokus på at nå er vi ETT, og jeg har begynt å få følelsen av det også, så er det for tidlig.

Bygda Leksvik har gått fra å være sentrum, til å bli periferi. Fra å være storebror i egen kommune, til å bli lillebror i Indre Fosen. Dette styrker fellesskapet, i kamp mot det nye sentrum. Overgangen fra å være sentrum til å bli periferi blir samlende, i frykt for tap av tjenester og i forsvar for det eksisterende. Bygda og innbyggerne får en friere rolle enn de hadde som ansvarlig storebror, og kan i større grad kjempe for seg sjøl. Kommunesenteret blir lenger unna, noe som kan føre til både identifisering *mot* kommunen, og til sterkere kamplyst på egne vegne. Også i Mosvik forteller Ane om en lyst til å jobbe ekstra på for bygda si etter at skolen ble vedtatt lagt ned, for å flyttes over Skarnsundet til gamle Inderøy:

Ane: Men samtidig så må man kanskje prøve å tenke sånn at skole er kanskje ikke alt da, at det er veldig opp til oss foreldre og vi som bor her også, å gjøre det beste ut av ting,

så vi må vel bare gå litt i oss sjøl alle sammen, og tenke at det er ikke over og ut liksom. (...) Det er ikke verdens ende om skolen legges ned heller, og igjen er det veldig opp til oss som bor uti her å gjøre det så bra som mulig. Vi kan ikke gå og bare være negative heller, det blir det i alle fall ikke noe bedre av.

Ane viser her at den lokale identiteten hennes gir ekstra lyst til å bidra for lokalsamfunnet. Dette er i tråd med regjeringas ekspertutredninger før kommunereformen, hvor det ble pekt på at lokal identitet kan gi vilje til å bidra for lokalsamfunnet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014b). Når denne ekstra viljen ikke jobber på vegne av *kommunen*, men på vegne av *bygda*, kan den lokale identiteten bli kontraproduktiv i et kommunalt perspektiv, ved at den nører opp under konflikt mellom deler av kommunen i stedet for at alle opplever å være på samme lag og jobbe for felles mål i hele kommunen.

Det er lenge mellom hver gang en bestemt kommune endrer grenser i Norge. Likevel har regjeringa sagt at kommunereformen ikke er ferdig, og det er derfor ikke usannsynlig at kommuner også i tiåra som kommer vil bli slått sammen. Kenneth, som ønsker å slå sammen hjemkommunen Inderøy med en eller flere andre kommuner, sier at hans identitet som inderøyning ville blitt sterkere, hvis Inderøy ble en del av en større kommune: «Jeg ville kanskje blitt *mer* inderøyning da egentlig». Dette sier også Lars fra Leksvik, som tror identiteten til leksværingene vil bli sterkere jo større kommunen blir.

Fra Finland fant Zimmerbauer og Paasi (2013) en egen motstandsidentitet som vokste fram da kommunesammenslåinga ble debattert. En slik identitet finnes ikke i datamaterialet for denne studien.

8 Innbyggernes stedsidentifisering

Kapitlet vil vise at innbyggers tilhørighet i hovedsak knyttes til andre steder enn kommunen, og først og fremst til *det lokale*. Tilknytninga til det lokale nivået tar form av en sterk identifisering med sosiale og kulturelle praksiser.

Først kommer en presentasjon av informantenes fortellinger om valg av bosted og flytting. Her kommer det fram at valg av bosted skjer i en forhandling mellom stedsidentitet og andre identiteter. Videre blir innbyggernes identifisering med det lokale vist, hvor informantenes tilknytning til bygda si blir delt i henhold til Vestby (2015) sin tredeling av identifisering med henholdsvis natur og landskap, fysiske omgivelser og bygd miljø, og sosiale og kulturelle forhold. Her har også skolens rolle som identitetsfyrtårn fått ekstra oppmerksomhet. Til slutt følger en del om informantenes identifisering med andre nivåer i stedshierarkiet.

Flyttehistorier

Flere av informantene har bodd i samme kommune hele livet. At man *ikke har flytta* betyr ikke bare at man ikke har valgt å flytte. I et samfunn med høy mobilitet og lite hindringer for å flytte betyr det også at man har tatt et valg om faktisk å bli værende. Flytting kan forstås som et forsøk på å skape mening i livet, og en flyttebeslutning er farget både av hvilke kvaliteter man flytter *fra*, og hvilke kvaliteter man flytter *til* (Berg 2009).

Blant de yngste informantene, hvorav flere går på videregående skole, er det tydelig at de har tenkt på hvor de vil bo senere. Både Jenny, Lars, Lisa og Heidi tror de skal flytte vekk fra hjemkommunen for å studere, men flere av dem er klare på at de vil komme tilbake som voksne. Særlig ønsker de at egne barn skal få den samme gode oppveksten som de sjøl oppgir å ha hatt. Lisa bor i Inderøy, og er snart ferdig på videregående:

Lisa: Men det er også en veldig fin plass å vokse opp og jeg har hatt en veldig bra barndom her. Så jeg kunne tenke meg å ha unger her sjøl, som vokser opp her.

Jenny planlegger å flytte til Oslo for å studere etter at hun er ferdig med videregående i Indre Fosen, og sier at «hvis jeg får barn så vil jeg at de skal ha den samme trygge oppveksten som jeg har hatt».

Flere informanter ser yrkesvalg og bostedsvalg i sammenheng, og som to valg som må veies opp mot hverandre. Det er ikke sikkert at man kan få full pott i både valg av bosted og yrke, og da må det inngås kompromisser. Dette vises også i Hildegunn Nordtug (2021) sin

undersøkelse av ungdoms motivasjon for å bosette seg i distriktene, hvor hun finner at sikker jobb er viktig for de unge, men at troen på å finne drømmejobben i en distriktskommune er liten.

Sigrid er lærling i et stort firma, og pendler til jobben. Hun har valgt utdanning og yrke til dels på bakgrunn av at hun ønsker å ha muligheten til å bo på hjemstedet Inderøya, og hun har alltid tenkt å flytte tilbake. For henne er *stedet* viktigst, og så er yrkesvalget et resultat av bostedsvalget:

Sigrid: Jeg kan tenke meg å flytte noen andre steder også, nå har jeg kjæreste som studerer i Trondheim, jeg har vurdert å være i Trondheim noen år, men alltid tenkt at jeg skal tilbake ja. Men det handler også om jobb da, nå tar jeg fagbrev som industrimekaniker, og da har jeg jo mulighet til å finne jobb, altså jeg har valgt yrke ut ifra at jeg skal kunne bo der jeg vil. For jeg har muligheten både til å ha reisejobb og ha fast jobb på en bedrift i nærheten både på Inderøya eller uansett hvor jeg skal velge å bo. Så det har vært veldig bevisst yrkesvalg, for det er mye jeg kunne tenkt meg å jobbe med og studert, men jeg vil ha muligheten til å bo på Inderøya, eller bo der jeg vil. (...) Jeg har vurdert yrker og lagt dem fra meg fordi jeg ser at det kan være geografiske hindringer.

Flere av informantene i studien har odelsrett til gårdsbruk, eller har tatt over gårdsbruk på odal. Å ha odelsrett på et gårdsbruk er en kompleks miks av yrkesvalg, bostedsvalg, tradisjoner og sosiale normer. Hvis Kari ikke hadde hatt odelsrett på hjemgården ville yrkesidentiteten vært styrende for bostedsvalget hennes, og yrkesidentiteten ville vunnet over det hun kaller «bondeidentitet». I tillegg til at kompromiss må inngås når det gjelder yrkesvalg, så må også valg av livsledsager skje under visse forutsetninger. Når valg av bosted er gjort, og kanskje særlig i landbruket hvor det er sterke tradisjoner og (uformell) plikt involvert, må også partner være innforstått med at det er på gården man skal bo:

Kari: Her er det en gård, det var odal, og det er en fin plass. Og da var det noen premiss som var lagt, så da jeg kom hit, tilbake etter 25 år, så kunne jeg føle ei *ro*, som ikke [andre landsdeler] kunne gi meg. Der var det mer uro i bunnen fordi jeg visste at det var en odelsgård som lå og ventet. (...) Hadde det ikke vært for gården hadde jeg bodd [i en annen landsdel]. For der hadde jeg en jobb som jeg kunne være meg sjøl i, fullt ut. Så da hadde yrkesidentiteten og ikke denne bondeidentiteten fått vinne. Men det er et valg jeg aktivt har tatt, og på en måte et valg som du må ta når du velger deg livsledsager også, du må velge noen som kan tenke seg å være med til den gården.

Bodil forteller om at hun og familien flyttet tilbake til hennes oppvekstkommune Inderøy og bosatte seg på det som til da hadde vært en feriebolig, etter å ha bodd flere andre steder i

Trøndelag. Hun og familien valgte kvalitetene Inderøy har å by på over bedre betalte jobber der de bodde fra før, og trekker fram å komme tilbake til *røttene* sine som sterk motivasjon:

Bodil: Vi gjorde et verdivalg med å flytte tilbake til Inderøya. Vi gikk jo ned totalt to-tre hundre tusen i årslønn blant annet, så det ikke noe gullgruve å flytte tilbake igjen. Men vi hadde lyst til det, vi hadde lyst til å flytte tilbake til de røttene, og da hadde vi hatt dette småbruket et par år før, så vi kjente at det var veldig hjemme.

På spørsmål om hun alltid har tenkt å flytte tilbake, svarer Bodil slik: «Det kan hende jeg har gjort det ubevisst, for vi var litt der at «skal vi flytte tilbake nå eller skal vi vente til vi blir pensjonister». Bodil demonstrerer her både en rotfestet tilhørighet, og et aktivt valg om å la denne identiteten «vinne» over økonomiske fordeler ved å bo andre steder.

Når man velger å flytte til et sted, velger man samtidig vekk det stedet man flyttet fra, og identiteter knyttet til det stedet og livet sitt der. Bjørnar kjenner på en tosidig tilknytning, til både storbyen og til bygda, og at han etter å ha bodd i Oslo i flere år «måtte» flytte derfra:

Bjørnar: Til slutt kom jeg dit at nå må jeg flytte herfra, gjør jeg det ikke nå klarer jeg aldri å flytte vekk. Du har alt, det er så tilgjengelig og hele tida. Du har alle muligheter. Og verden er så tett på. Du tilpasser deg en ny livsstil som det er vanskelig å bryte med etter hvert. (...) Der er jeg litt, jeg skal ikke kalle mer schizofren, men jeg er veldig glad i storbyen, og jeg er veldig glad i bygda. Når jeg bor her jeg gjør i Leksvika på en bondegård så savner jeg byen så sterkt til tider. Men jeg husker når jeg bodde i Oslo, jeg savna landsbygda så sterkt til tider. Så jeg tenker vi, det er fint å bo i by og det er fint å bo i distriktet.

Kenneth forteller at han hadde bestemt seg for at nettverket i regionen var viktig for ham allerede før han flytta fra Innherred. Etter noen år i Trondheim flytta han tilbake til Inderøy for å komme nærmere venner og familie. Også Kari forteller at nettverket hennes på hjemstedet i stor grad var etablert og avklart før hun flyttet hjemmefra etter videregående. Dette kan ha fungert som en slags trygghet eller visshet om at hvis hun en dag skulle flytte tilbake, så var disse personene der, i samme livssituasjon som henne:

Kari: Så da hadde jeg allerede på en måte en grunnstruktur i nettverket mitt, som jeg visste jeg flytta hjem til, veldig tidlig. Jeg hadde aldri noe behov for å bo her alltid, men på en måte, det var solide folk, og jeg visste at de tok den børa å ta over den gården som de fikk på odel eller skulle ha på odel.

Sitatene over eksemplifiserer at vi har *flere identiteter*, og at disse alltid er i en forhandlingsprosess om hvilken identitet som i en gitt situasjon skal få veie tyngst. Ved valg av bosted ser man at både slektsforhold, odelsrett, yrkesvalg, kjærlighet og oppvekstvilkår spiller en rolle, i ulik styrke og på ulik måte. Disse forholdene har det til felles at de i stor grad

er sosialt betinget. Når informantene har valgt bosted, er det mellommenneskelige forhold og egne erfaringer som har avgjort valget.

Bygda som hjemsted – identifisering med det lokale

Alle informanter i utvalg 1 er bedt om å fortelle om hva som er hjemstedet deres. Det mest slående er hvor samstemte alle sammen er, om at hjemstedet deres er *mindre* enn hjemkommunen. Ingen kaller Inderøy eller Indre Fosen hjemstedet sitt. Som hjemsted beskrives mindre grender og tettsteder, men også eiendommer og bygninger. Denne anerkjennelsen av at det lokale nivået er viktigere enn kommunen og andre nivåer i innbyggernes stedsidentifisering, deles av ekspertutvalget som forut for kommunereformen fastsatte kriterier for kommunenes oppgaveløsning (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014b).

Når det gjelder grensedraging for hva som oppfattes som hjemsted, og hva som ikke er det, har informantene ulike beskrivelser. Noen er veldig konkrete, og kan tydelig beskrive hvor grensene går i landskapet, som at den ene sida av tunnelen er hjemme, den andre er ikke det, eller at hjemme er egen eiendom. Andre har mer flytende og situasjonsavhengige grenser.

Kapitlet bruker oppdelinga til Vestby (2015), og presenterer identifisering med natur og landskap, med fysiske omgivelser og bygd miljø, og med kulturelle og sosiale forhold. D viser en tyngde av identifisering med sosiale forhold, og derfor er dette underkapitlet viet ekstra oppmerksomhet. I tillegg framstår den lokale skolens rolle som identitetsfyrtårn svært sentralt, hvor både den fysiske bygningen og de sosiale praksisene trekkes fram. Skolens rolle i innbyggernes identifisering med hjemsted er derfor behandlet i et eget delkapittel.

Identifisering med naturen og landskapet

Naturlandskap og pene omgivelser er blant faktorene som oftest trekkes fram av kommuner i sitt arbeid med å rekruttere nye innbyggere (Grimsrud og Aure 2013). Naturen framstår til tross for dette ikke som det viktigste i noen av informantenes identifisering med hjemstedet sitt, men veldig mange trekker likevel fram naturen og landskapet som et positivt trekk med stedet. Det som går igjen i informantenes forhold til naturen, er at det er «fint» der de bor. Kari forteller om naturen i Inderøy, og at den tiltrekker seg innflyttere:

Kari: Jeg merker det kommer en del innflyttere hit som kommer fordi det er fint. Som flytter fra Stadsbygda [i Indre Fosen] og Ronglan [i Levanger] og sånn, foreldre i klassene til ungene mine, som har flytta hit fordi de ønsker å bo en fin plass. Så blir det rart for

meg, for jeg har bodd [i andre landsdeler] som er mange ganger finere, egentlig. Så sier jeg at det finnes jo mange andre fine plasser også (latter), så blir de litt fornærma. (...)

Intervjuer: Men det er ikke så ekstremt, det er ikke bratt

Kari: Nei, men det er mye sånne småfine plasser, og hvis du er god til å se det, og det tror jeg ikke trøndere egentlig er gode til, det småe, å komme til ei fin vik, en fin lund inni skogen, sette pris på det store i det lille. Det var det jeg mista, det blikket, når jeg har bodd så lenge i andre typer natur. Har vært vant til å se opp og se det store.

Naturen omtales i liten grad som en arena for aktiviteter og samhandling, og blir av mange informanter bare referert til som et bakteppe eller scenario. Unntaket er naturen som turterreng og arena for friluftsliv. Kari nevner dette som noe av det beste med å bo i Inderøy:

Kari: Du kan ha strandlinje for deg sjøl, som ikke er overbefolka. Det er mye sånne ting som er bra. Du kan dra ut og fiske. Det er veldig mye med naturtilgangen sjøl om naturen ikke er sånn stor og ikke store panorama, glansbilder, postkort-landskap som du har på Vestlandet og i Nord-Norge, så har du veldig mye fin natur i det små. Som er enkelt tilgjengelig.

Naturen som turterreng har både i Inderøy og Indre Fosen ført til at flere har fått øyne opp for nye områder i de sammenslåtte kommunene. Tilrettelegging for friluftsliv har ført til interaksjon mellom folk og natur, og gjort at flere har blitt kjent med nye områder i kommunene. Kari forteller om foreldrene sine, som begynte å gå på tur i Mosvik etter at kommunene ble slått sammen:

Kari: Men det jeg vet som foreldrene mine sa etter kommunesammenslåinga og som skapte mest bevissthet om Mosvika for de som bor sentralt her, det er ti på topp-turene. Inderøyturturene som også ble lagt til Mosvika. Da begynte de å gå på tur i Mosvika, og så at det var fint. Og kom seg ut og rundt, og de hadde ikke skjønt hvor de skulle gå på tur i Mosvika før. Da begynte veldig mye inderøyninger, den jevne beboer, å skjønne hvor det var fint, hvor kan de gå, hva var greit.

I Indre Fosen har kommunen laga en app hvor man kan registrere at man har vært på ulike turmål i kommunen (Indre Fosen kommune 2021c). En sånn app oppmuntrer til fysisk aktivitet, og det gjør at innbyggerne blir kjent med nye deler av den sammenslåtte kommunen, og gjennom økt interaksjon kan den felles kommunale identiteten styrkes.

Å flytte tilbake etter å ha bodd andre steder og i andre typer natur har gitt flere av informantene et nytt forhold til naturen og landskapet på hjemstedet. For Kenneth har forholdet til naturen endret seg over tid. Etter å ha bodd i andre kommuner i Trøndelag ei tid, flytta han tilbake til Røra i Inderøy i voksen alder:

Kenneth: Jeg husker veldig godt da jeg flytta fra Inderøya, så tenkte jeg ikke noe spesielt over naturen og liksom den plassen da. Jeg tenkte ikke så mye over det, det tok jeg forgitt, det var veldig behagelig da jeg flytta tilbake, da satte jeg veldig pris på det.

Den som tydeligst knytter seg til naturen på hjemstedet, er Kari. Kari opplevde sorg over tap av naturkvaliteter både da hun flyttet fra Inderøya, og da hun som voksen flyttet tilbake. Først var hun redd for å gå glipp av årstidene, som var veldig viktig for henne som ungdom. Senere kom sorgen over å ha flytta tilbake til en natur som ikke er like fin som andre steder hun har bodd, og hvor klimaendringene merkes ved at vintrene ikke er like snøsikre som før. Kari knytter mye av identiteten sin til bruken av naturen, og har flytta tilbake på tross av, ikke på grunn av, identifisering med naturen. Dette har likevel «gått seg til» etter at hun har bodd ei tid på Inderøya igjen:

Kari: Jeg husker da jeg skulle flytte hjemmefra, da jeg var 19, var jeg mest lei meg for at jeg ikke skulle få se årstidene her, følge med. Det var en kjempe sorgprosess da, men med at jeg voks og ble voksen andre steder så jeg jo finere natur, og mer natur. Det er ikke så viktig for meg lenger da, men det er fint å lande igjen etterpå, og nå begynner jeg å oppdage igjen. (...) Jeg ser naturen sånn som jeg så den. (...) Jeg har hatt en sorgprosess på å ha flytta fra perfekte vintre, men så har jeg tenkt at ok, inderøyingene elsker snø like mye som meg, og jeg må bare lære meg til at når vi bor her, så er det sånn, og det er ikke vår feil.

Også Bodil har fått et nytt blikk på naturen i Inderøy etter å ha flyttet tilbake i voksen alder. Hun trekker paralleller mellom landskapet på Inderøya og en spesifikk måte å være på som person:

Bodil: Og så er det jo sjølsagt det med naturen og landskapet, det her åpne landskapet. Det skal man ikke helt kimse av, (...) men da vi bodde i [annen kommune i Trøndelag], (...) da var det noen som sa det til meg en gang at på Inderøya så er liksom himmelen så stor. Og jeg skjønnte det ikke, for jeg hadde liksom aldri reflektert noe rundt det, men nå ser jeg jo det. Du føler på en måte aldri at du er nede i ei dolp, du er alltid litt oppå og skuer litt utover, og det gjør at himmelen blir stor. Og da er det lett å se nye perspektiver hele tida. Og det tror jeg kanskje er litt unikt med Inderøya, at vi ser nye muligheter, for samarbeid, for måter å få til ting på. Så det at landskapet gjør noe med hvordan du er som person, det tror jeg. (...) Det er noe i det, det gjør at du blir, jeg skal ikke si gladere til sinns, men du blir litt åpnere, da.

Bodil viser her til at det åpne landskapet på Inderøya reflekteres i lynnet til de som bor der, ved at menneskene også blir åpne. Hun sammenligner landskapet på Inderøya med landskapet på et annet sted hun har bodd, hvor det ikke var like åpent, og setter Inderøy-landskapet høyest. Bodil sitt forhold til landskapet på Inderøya er skapt refleksivt, ved at det tillegges ekstra verdi i sammenligning med andre typer landskap. Dette er samme mekanisme

som for Kari, men med motsatt fortegn, siden hun flytta hjem til noe som ikke var så fint som der hun tidligere hadde bodd. Inderøy som sted gis mening, jamfør Cresswell (2015), både for Kari og Bodil ved at stedet sammenlignes med andre steder de har bodd, og de gir naturen og landskapet i Inderøy ulik verdi på bakgrunn av synet på naturen på steder de tidligere har bodd.

Til tross for at både Indre Fosen og Inderøy har lange kystlinjer og en historie hvor fjorden har spilt en viktig rolle både som ferdselsåre og ressursgrunnlag, er det ingen som trekker fram forholdet til fjorden som en viktig identitetsskaper. I den grad fjorden blir nevnt, er det som utsikt og bakteppe for landskapet på landjorda, at man fra huset sitt kan «kikke utover Skarnsundet», eller at huset ligger like ved sjøen, for eksempel. Det later til å være viktigere for informantene å bo *ved* fjorden, enn å ferdes *på* fjorden. Denne mangelen på identifisering med fjorden harmonerer ikke med de to kommunenes valg av kommunevåpen, hvor nettopp fjorden og dens ressurser er brukt som symbol.

Tilhørighet til det bygde miljøet og fysiske omgivelser

Flere av informantene er oppvokst på gård eller driver gård. De forteller om en tilhørighet til kulturlandskapet og til eiendommen, kombinert med en sterk familietilhørighet. Denne tilhørigheten er særegen for dem som har kobling til landbruket. Stedsidentifiseringa blir sterk, og inneholder både en familiær og historisk forbindelse til både bruken av kulturlandskapet og bygningene på gården. Denne typen tilhørighet er et «født og oppvokst-narrativ», som beskrevet av Taylor (2010).

Kari har bodd i flere tiår andre steder enn i Inderøy, og trivdes svært godt, men har alltid visst at hun skulle komme tilbake til hjemgården hun hadde odelsrett til. Hun har en hjem-følelse som i stor grad er knyttet til gårdsbruket og til sjølve eiendommen. Bondeidentiteten må forstås som en identitet knyttet til både eiendom og landskap, og til sosiale forhold som familie og historie.

Ane er i ferd med å ta over hjemgården i Mosvik sammen med mannen sin, og de har sammen startet husdyrproduksjon etter flere tiår uten dyr på gården. Hennes fysiske omgivelser representerer mer enn bare fin utsikt og ei lekegrind på fritida, men er en viktig del av næringsgrunnlaget på gården. Kulturlandskapet rundt gården pleies ved hjelp av beitedyr, og dette er for Ane verdifullt både av økonomiske årsaker og trivselsårsaker.

Ane: Og så har vi starta opp med husdyr igjen i voksen alder, man ser liksom helheten med det med gård, man hadde masse beiter og da synes jeg det er trivelig å ha dyr igjen som gjør at de kan gå ut og beite og du former kulturlandskapet og er med på det igjen. Så jeg har nok en sånn interesse for landbruket, og å sjå helheten, sammenhengene med dyr og andre produksjoner også, ikke bare kjøtt eller melk, men det er en verdi med å ha beitende dyr ute også, det synes jeg er trivelig å sjå beitene som beites på og blir brukt og utnytta.

Bodil kjenner derimot ikke på samme tilknytning til gården hun vokste opp på, som broren hennes nå eier. Hennes tilhørighet er likevel også knyttet til det bygde miljøet, til småbruket familien bor på:

Bodil: Nei, nå har vi fått en veldig identitet til der vi bor da, vi kjøpte oss et småbruk for sju år siden, som vi hadde som hytte. Og så flytta vi til hytta for tre år siden. Så det er der jeg føler jeg har hjertet mitt nå. Men jeg er fra en gård, men det er broren min som har tatt over. Det er deres nå, ikke sant. Identiteten min ligger veldig på det småbruket som vi bor på nå.

En annen bygning i landskapet, som er arena for både store og små livshendelser som folk føler tilhørighet til, er kirka. I Indre Fosen forteller Maria om at det egentlig er for mange kirker, men at innbyggerne har sterk tilknytning til *sin* kirke:

Maria: Det er noen kirker hvor det aldri kommer noen i gudstjeneste med mindre det er noe spesielt som skjer, dåp eller julaften eller noe sånt. Det ville vært naturlig å begynne med de kirkene, men de har jo, jeg mener at det ble foreslått en gang å ta bort ei kirke og da er det, du ser de som aldri går i kirka, (...) de setter beina ned, for det er *deres* kirke, ikke sant, og det er det som er så spesielt. Og det så vi jo i fjor når Leksvik kirke hadde 350-årsjubileum. Man tenker kanskje at det er ingen som bryr seg om det, men du ser hvor mange som møter opp og synes dette er spennende, fordi «kirka mi har bursdag» liksom. (...) For man har et forhold til den selv om man bare kjører eller går forbi den, du har en tilknytning til det bygget. Du har en mening om det.

Maria forteller her om en tilhørighet til *tradisjonene* og til *kirkebygget*, ikke nødvendigvis til religionen som sådan. Hun mener mange ville svart negativt på spørsmål om de var religiøse, til tross for at de bryr seg så mye om kirka. Det er mange kirker i kommunen, hele åtte stykker (Indre Fosen kirkelige fellesråd u.å.). Kirkebygget representerer kontinuitet, og er et symbol på noe varig, og dessuten en arena for store merkedager i innbyggernes liv, som konfirmasjon og bryllup. Kirka blir et bilde på stedets «treghet», med sine vaner og minner, som noe som ikke endres raskt eller er i forandring (Cruickshank 2015). Kirka betyr mye mer for folk enn å «bare» være en bygning, og den deler kommunen inn i mindre enheter både funksjonelt og emosjonelt. Den rommer hele det tredelte stedsbegrepet til Agnew (2015 [1987]), ved å både ha plassering i rommet, være arena for samhandling, og et meningsfylt rom.

Samfunnshuset er også trukket fram som en bygning som bidrar til tilhørighet og fellesskap i lokalsamfunnet. Samfunnshuset er i likhet med kirka en bygning hvor de store livshendelsene kan markeres, og det knyttes derfor til minner og vaner, på samme måte som kirka. I Inderøy forteller Kari om Vuddubygda som på 1960-tallet opplevde at skolen ble lagt ned, men de beholdt samfunnshuset, og det er en viktig arena for fellesskap. Samfunnshuset blir, som kirka, både lokasjon, den sosiale konteksten hvor aktivitet skapes, og et sted med mening (Agnew 2015 [1987]). Innbyggerne i bygda skaper mening i og med huset.

Et byggverk som var en forutsetning for sammenslåing mellom Inderøy og Mosvik, er Skarnsundbrua. Den forbinder Mosvik i vest med Inderøya i øst, og åpna i 1991 (Statens Vegvesen 1994). Brua har både funksjonelle og symbolske egenskaper. Den forenkla samferdsel i kommunen betraktelig, da den erstatta fergesambandet som tidligere gikk på samme sted. Det var likevel først da bomstasjonene forsvant at mosbyggen virkelig følte at de hadde frihet til å reise innover:

Signar: Det var heftig med bompenger en vending, så vi følte ikke at vi hadde den friheten, den kom ikke før i 2005, for da var den nedbetalt. Så innen da følte vi fortsatt at brua var som et lite stengsel, for det kosta vel tur-retur en hundrelapp. Du kjørte deg ikke bare en liten tur over for å kjøpe en kopp kaffe.

Ane understreker at brua har vært veldig positiv for Mosvik. Likevel var det et håp om og prognoser for at den skulle føre til flere innbyggere. Dette skjedde ikke. Signar Berger var med i lokalpolitikken da, og forteller at han skulle ønska at de hadde et mer strategisk blikk på hvilke fordeler brua kunne gi kommunen:

Signar: Men det som var paradoksalt var at det var ikke noen i politikken da, verken da den ble vedtatt eller da den sto ferdig, som sa at nå, ja, hva kan denne brua gi oss, det var ingen som snakka om det. Det var den motsatte virkningen, da tok vi hjem ungdomsskolen og ble egentlig mer isolert på det viset.

Symbolsk sett er den ei bru over den gamle kommunegrensa, og den ble brukt som åsted for markeringer ved nyttår i 2011-2012, da kommunesammenslåinga trådte i kraft. I dag brukes fortsatt en illustrasjon av brua som et element i Inderøy kommunes grafiske profil.

En bygning som går igjen i manges fortelling om fellesskap og tilhørighet på hjemstedet er den lokale skolen. Skolen som identitetsfyrtårn blir på grunn av dens særstilling i datamaterialet behandla i et eget delkapittel.

Tilhørighet til sosiale og kulturelle forhold

Familie og historie

Informantene forteller om at familie er viktig for deres tilhørighet. Heidi sier at familie betyr mye for at hjemplassen føles som hennes:

Heidi: Når man har familien sin der så blir det veldig nært. Det er ikke bare venner der, du har også familie der, så det blir enda mer *min* plass.

Maria flytta fra et annet sted i landet til Leksvik på grunn av kjærligheten, men har også mye familie på stedet:

Intervjuer: Klarer du å peke på noen faktorer, eller hva er det som du føler at du er hjemme i Leksvik? Hvor kommer den følelsa fra?

Maria: Jeg tror egentlig i bunnen så handler det nok om en tilknytning, at jeg føler at jeg hører til her. Altså jeg tror jeg fikk den følelsen, da jeg vokste opp [på oppvekststed], så hadde jeg ikke noe slekt annet enn foreldrene mine og søstrene mine i nærheten. Så det å komme til Leksvik og være nærmere slekt og på en måte komme nærmere historien til familien da. Det er rett og slett tilknytning sånn tror jeg. Kanskje at jeg har kommet hjem (latter). Det høres sikkert rart ut, men ja. Det er sånn det føles.

Med familie på hjemstedet oppleves tilknytninga som tettere og sterkere enn for dem som «bare» har venner og bekjenskaper på stedet. Ane er odelsjente på en gård i Mosvik, og har kjent på både privilegium og plikt når det gjelder å skulle ta over familiegården:

Ane: Jeg har tre søsken til som jeg tror nok fint kunne ha hoppa inn i det her hvis de hadde fått muligheten og jeg hadde kjent på at jeg ikke hadde hatt lyst. Men samtidig, når du er født som førstemann og er odelsjente så kjenner man litt på det, og i hvert fall når man blir eldre, så kjenner man på at man er litt heldig også da, som får den her muligheten, og at det ikke er noe du bør si nei til. Du er født inn i det, sjøl om du faktisk har et valg, du må ikke hvis du ikke vil, men samtidig så, hvordan skal jeg forklare det.

Intervjuer: Har du kjent litt på pliktfølelse?

Ane: Ja, litt, jeg har sikkert det, men jeg kjenner også kanskje på et privilegium, av å få ha den muligheten. (...) Det synes jeg er artig, at jeg er den første kvinnelige som har lov til å ta over, etter odelsloven som ble endra på 70-tallet. Og da er jeg den første da, som har lov, som dame og førstefødt. Så det er litt historie, jeg synes det er litt artig det også.

Kari har flytta hjem til hjemgården i voksen alder, og er glad for at hun kan bo i nærheten av familien:

Kari: Jeg er utrolig takknemlig for å ha fått levd som jeg har gjort, men det er det båndet og tilhørigheten, og det er en sånn stedstilhørighet i forhold til at det kjennes rett å bo ved siden av mine gamle onkler og tanter så jeg kan følge dem opp på heimen, ikke fordi det er så spennende, ikke fordi det er det kuleste jeg kan tenke meg, men for at det

kjennes bedre å kunne bidra enn å ikke bidra når den tid kommer. Og det er veldig godt å flytte hjem til gamle foreldre før de er for gamle på en måte.

Både Ane og Kari viser her er tilhørighet som ligner født og oppvokst-narrativet (Taylor 2010).

Tilhørigheten er rotfestet og historisk, og knyttes både til familie, historie og eiendom.

Tilhørigheten til familien og oppvekststedet er sterk, og flere av informantene har enten flytta tilbake i voksen alder, eller planlegger å flytte tilbake etter å ha tatt utdanning. Lars forteller om at han vil at sine barn skal vokse opp samme sted som ham:

Lars: Og så skal jeg ut og luften meg litt, og studere. (...) Og så etter det, så får vi sjå, om jeg jobber litt her og jobber litt der, reiser litt, og kanskje finner meg noen å slå meg ned sammen med, sant, men jeg skal ha unger, og da skal jeg tilbake til Leksvika. For ungene mine skal vokse opp her.

Også Jenny, Lisa og Heidi ønsker at sine barn skal få samme gode oppvekst som de sjøl har hatt. Her får gode minner om egen barndom leve videre på stedet, og forventninger om framtida knyttes til historier om fortid.

«Alle kjenner alle»

Bygda beskrives som et trygt sted hvor alle kjenner alle. Jenny identifiserer seg med denne samfunnsordninga, hvor alle kjenner alle og du blir «passa på»:

Jenny: Det her er den plassen jeg kjenner best av alle plasser i hele verden. Så det er her det føles trygt. (...) Det har kanskje noe med det at det er ikke bare ungdommene jeg kjenner i bygda, og dem jeg har gått på skole med, men jeg kjenner også alle voksne som bor her, jeg kjenner besteforeldrene til dem i klassen min, jeg kan ha en vanlig samtale med personer i alle aldre på butikken liksom.

Trygghet er av Jenny forstått som både fravær av fare, og som nære sosiale relasjoner. Også Sigrid beskriver hjem-følelsen sin som trygg: «Det er jo der jeg føler meg trygg da. Jeg har jo vært ute og reist og gått på skole i utlandet og, det er jo når ting er vanskelig da, så kommer jeg hjem». Eli kobler trygghet til anerkjennelse. Hun har flytta sammen med kjæresten i Stadsbygd, og har blitt tatt godt imot der: «Stadsbygda er veldig viktig for min trygghet, og jeg føler at bygda på en måte vil ha meg».

Når alle kjenner alle, blir det i tillegg til trygghet også lite rom for å forsvinne i mengden. Maria vokste opp på et sted hvor hun ikke hadde mye familie, og flytta til Leksvik hvor besteforeldrene hennes bodde. Tryggheten som ligger i at man blir «passa på», kan også innebære at det blir for mye av det gode, og at det ikke er rom for annerledeshet:

Maria: Når det blir en veldig liten plass, så blir det ofte sånn at det blir veldig åpent hvem du er. Du kan på en måte ikke skjule noe. Altså at, jeg tenker sånn hvis du for eksempel er et barn på skolen her, og foreldrene dine er litt spesielle eller har utfordringer, så føler jeg at barna kanskje blir dømt litt ut ifra det for eksempel. Jeg tror du blir litt dømt ut ifra familien din. Det er ikke så mange innflyttere her, så det er på en måte noen navn eller familier som har vært her i mange generasjoner. Og den familien mener *det* om den familien, og at det blir litt sånn dømmende da. Og det er litt synd. Særlig for de som ikke da har mulighet til å starte med blanke ark, for det er det jeg kanskje føler at jeg hadde som fordel når jeg vokste opp en plass hvor ingen visste hvem jeg eller min familie var.

Lars svarer her på hva som er det *verste* med å bo i Leksvik:

Lars: Bygdesladder. Og så er det, det blir litt sånn, jeg liker jo å vokse opp på et lite sted, jeg gjør det, men det blir litt lite. I hvert fall hvis man er annerledes. Og det har jeg kjent litt på noen ganger, at «shit, nå kikker folk nesten på meg». Så det er sånne ting. Men det kan være at jeg er paranoid, eller, ja, men jeg tror det kan være litt vanskelig hvis man først faller litt utenom.

Lars vektlegger at han liker å bo der, og ønsker at framtidige barn skal få samme gode oppvekst. Likevel har han hatt opplevelser hvor han har følt seg annerledes og utenfor, og han overfører situasjonen til at også andre kan oppleve dette som vanskelig. Maria nyanserer seg sjøl ved å sette stedet hun vokste opp på i kontrast til Leksvik:

Maria: Jeg føler jo at mennesker her er jo annerledes enn de jeg var rundt i oppveksten. Selv om det også er et litt sånn, bygdesamfunn, så er jeg oppvokst veldig nært byen. Hvor det er på en måte sånn du skal ha litt høy status og du må ikke skille deg ut, du skal gå i sånne klær for å passe inn. Det føler jeg ikke er det samme her. Her er det veldig åpent for å være den du vil, og det merker jeg jo. Jeg tror kanskje at hvis jeg hadde flytta tilbake så hadde jeg blitt litt mer redd for hva andre tenker om meg kanskje. (...) Her er jeg ikke redd for å være meg sjøl.

Dette synet deles av Jenny, som mener at oppveksten i den lille bygda har gjort henne mer tolerant enn hun ville blitt i en by, fordi hun ikke har noe valg om hvem hun vil være sammen med:

Jenny: Men jeg har bare de folka som er her, og da må jeg være med dem som er her akkurat nå. Så da må jeg jo akseptere at vi alle er forskjellige, og jeg har gått i en liten klasse hele livet, så mine bestevenner er vidt forskjellige, og jeg er ikke venner med bare de som er like meg. Jeg *må* jo også respektere de som er forskjellig fra meg, og da tror jeg denne bygda har gjort meg mer tolerant da, og gjort at jeg klarer å respektere folk når jeg kommer inn i et annet miljø. Og kanskje ikke har så forutinntatte holdninger da. Men sånn at for eksempel hvis man er vokst opp i Trondheim eller en stor by så har man kanskje ikke det samme behovet for å respektere alle sammen, for man finner den lille gjengen som er lik, og de liker vi. Så, ja, nei, jeg er i hvert fall veldig vant med at vi alle er

forskjellige og at alle skal akseptere alle sammen, og det tror jeg hjemlassen min har vært med og forma

Jenny og Maria trekker her et skille mellom hjembygda og mer bynære strøk. Verdien av å vokse opp og bo på et lite sted konstrueres i kontrast til storbyen, hvor det er mer press om å være på en bestemt måte, og folk ikke trenger å være lite respektfulle overfor ulike mennesker. Her tillegges hjemstedet mening i en refleksiv prosess, og gjennom et (skapt) skille mellom «oss» og «dem» skapes en stedsmyte om hjembygda som et åpent og tolerant sted hvor det er rom for å være seg sjøl.

Mentalitet og lynne

På flere måter forteller informantene at de identifiserer seg med en stemning, eller en spesiell mentalitet på sine hjemsteder. Denne mentaliteten ligger ofte mellom linjene, men noen ganger er den eksplisitt, som hos Bodil:

Bodil: Jeg tenker det er mye den her måten å være på, skulle jeg nesten til å si. Det som jeg tenker er litt typisk på Inderøya er at vi unner hverandre litt, og at vi ikke har en sånn misunnelseskultur. Ja, det er helt sikkert et bygdedyr på Inderøya også, men jeg har på en måte aldri vært vant til å forholde meg til det.

Også Kari knytter fellesskapet og identifiseringa med hjemstedet til stemninga blant folk. Hun forteller at hun har kommet «hjem» til en taus forståelse blant folk og en humor hun forstår og er en del av. Dette hadde hun ikke på andre steder hun har bodd, og det stiller Inderøy i et positivt lys sammenligna med de tidligere bostedene hennes:

Kari: Og så synes jeg at det er veldig god stemning blant folk. Det er viktig å ha en sånn god, trivelig prat. At folk er litt lune og joviale. Og det synes jeg er fint. Det har litt med kultur også, for det mista jeg litt [i annen landsdel], der skjønte jeg ikke humoren. Og det er litt med lynne, og det er litt med å komme hjem, at vi skjønner hverandre på et underfundig vis mellom linjene mange ganger, uten at vi trenger å si så mye.

Lars fra Leksvik beskriver folka som bor der som jordnære, engasjerte og snille. Dette gjør han uten å dra kontrast til andre steder, og sier at «[d]e er stort sett like nordmenn ellers».

Stedsmyter trenger ikke ha positivt fortegn, som hos Kari og Bodil. Det kan også være negative trekk som kommer fram. Både i Inderøy og Indre Fosen eksisterer det fordommer og myter om ulike deler av kommunen, og gjerne ved at det største stedet ser ned på det minste. Lars beskriver mekanismene i Indre Fosen slik:

Lars: [R]essværingene er sånn, og leksværingene er sånn. Jeg har sagt det at jeg har oppdaga at ressværingene er folk de også, det er veldig generelt da, sjøl om

enkeltpersoner finner hverandre på tvers av gamle kommunegrenser, så er det veldig sånn miljøene er sånn «nei leksværing, innavl». Vi får høre vi er innavlsbygda. Det er på generell basis fiendtlig. Men så finner man i lag og finner ut at det er ikke så ille læll.

Når vi mennesker konstruerer grupper, «oss» og «dem», gjør vi en homogenisering, ved at interne forskjeller viskes ut, mens kontrasten til en annen homogen gruppe forsterkes. Stedsmyten om at Leksvik er «innavlsbygda» er konstruert utenfra, og er en grov forenkling av virkeligheten som bunner i uvitenhet og fordommer. I Inderøy forteller Heidi og Lisa om stedsmyter om de ulike grendene i kommunen, særlig om Mosvik, samtidig som de tar avstand fra den grove forenklinga av virkeligheten:

Heidi: Jeg tror vi har noen fordommer. Sånn halvveis.

Lisa: Jeg tror det er litt, det er ikke sånn på ordentlig at folk er sånn «jeg liker deg ikke», men det er litt tulle, men jeg tror ingen fra Mosvika ville sagt at de er inderøyning, nei.

Intervjuer: De fordommene, hva går det på?

Heidi: Det er litt det at det er et veldig bygdesamfunn. (Latter) Veldig mye sånn karsk og sånn at de går med tresko og kan ikke å oppføre seg, det er hærverk, og dårlige fordommer da. Og det er ikke det at Inderøya er noe bedre (latter).

Frivillighet som hjørnestein

«I små lokalsamfunn så er jo dugnad og det å gjøre noe for hverandre, det er en hjørnestein», forteller Kari. I både Inderøy og Indre Fosen forteller informantene om sterke frivillige tradisjoner, og hvor viktig det er for samhold i grendene at alle er med og bidrar. I mangel på faktiske hjørnesteinsbedrifter fungerer frivillige organisasjoner og dugnadsarbeid som felles omdreiningspunkt for bygda, og som noe som knytter folk sammen. Engasjementet er knyttet til politikk, organisasjonsliv og idrett, og er i hovedsak utført på det lokale nivået. Lars forteller at frivillige organisasjoner i hjembygda tar ansvar der kommunen ikke kan bidra: «Så jeg tror det har veldig mye å si for det er frivilligheten som holder hjula i gang. For kommunen er ikke akkurat sånn, de øser ikke ut penger til bolyst og kultur og sånne ting».

Ane er flerbarnsmor bosatt i Mosvik, og beskriver sitt lokale engasjement:

Ane: Hvis vi har aktiviteter for unger, barneidretten, skileik og den biten, så er det *her* i bygda jeg legger ned min innsats. Jeg reiser ikke inn på Inderøya og verver meg der.

Ane sitt engasjement er rettet mot ungenes fritidsaktiviteter. Hun er aktiv med flere verv og ansvarsoppgaver i lokalsamfunnet. Hun er opptatt av at ungene skal få like gode tilbud som på større steder. Det sterke lokale engasjementet, og ønsket om at tilbudene skal foregå i egen bygd, har konsekvenser for organisasjonsstrukturen i kommunene. Kultursjefen i Indre

Fosen, Kine Larsen Kimo, forteller at idrettslaga i kommunen ikke har slått seg sammen etter at kommunen ble større:

Kine: Der igjen, er det følelser og identitet. Vil ikke gi slipp på navnet. Og så har du idrettslag som er veldig små, hvor den ene grenda føler at vi burde jo slått oss sammen, men andre grenda, nei, «vi skal hete Hasselvika IL vi».

Kari forteller om de samme mekanismene også i Inderøy, hvor det er vanskelig å få til samarbeid mellom idrettslaga:

Kari: Det er veldig viktig for dem å ha eget idrettslag, for det gir en egen identitet. Og at det kan stå Røra IL og Sandvolla IL bakpå ungene, og at de har egne farger, er veldig viktig. Så den sitter langt inne.

Almås og Frisvoll bruker idrettslag som eksempel på organisasjoner som kan bidra til en felles interkommunal identitet forut for kommunesammenslåing, og som et eksempel på etablering av institusjoner som bidrar til institusjonalisering av en ny kommune. I de to casekommunene i denne studien har ingen av dem hatt felles idrettslag, verken før eller etter sammenslåinga. Det virker tvert om som om det er et sjølstendig poeng for innbyggere å opprettholde de grendebaserte idrettslagene.

Idrett er konkurranse, og for Lars, som har vokst opp i Leksvik, har idretten også bidratt til barnlig fiendskap mellom bygdene og kommunene:

Lars: Men vi var erkefiender med ressværingene vi ungdommene ja. Når det var fotballkamp var det Rissa, de skal vi slå, for noen idioter, går der med de røde draktene sine og tror at de er noe. (...) Men jeg kjenner nå som jeg har blitt litt eldre og kan finne på å treffe dem på ulike fritidsaktiviteter, på fest for eksempel, så er det bare artig. Men samtidig så er det litt oss og dem, sjøl om de er greie å være med.

Å bruke eget navn og ha egen draktfarge blir et tydelig symbol på at bygda har livets rett, og blir en måte å vise seg fram på i møte med sentralisering av andre tilbud. Lars forteller om rivalisering i idrett blant barn og unge, hvor det er svært gjevt å slå «naboen» i lagidrett, og om barnlig fiendskap mellom idrettslag og grender i Indre Fosen. Det synes å være et poeng å opprettholde det lokale og nære i idrettslagene, til tross for at det er krevende når det er små barnekull, når andre fellesskap som skolekretser og kommuner blir større. Fiendskapet, om enn spøkefullt, blir en barriere for sammenslåing av lagene, og kan med det hindre at en felles kommunal identitet vokser fram eller styrker seg.

Dette er eksempler på fortellinger om *reparasjon* av lokalsamfunnet. Når skolen legges ned, må andre arenaer for fellesskap skapes. Grenda skal leve videre som et attraktivt og levedyktig

sted, og da kan idrettslag, samfunnshus, frivillige organisasjoner og lignende «ta over» skolens rolle som nav og møteplass i grenda. Slike aktiviteter og steder blir en «alternativ kilde til fellesskap og samarbeid» som Arve Hjelseth skriver om idrettslaget i si hjembygd ved Romsdalsfjorden (Hjelseth 2016, 227).

Kjendisfaktoren

Et viktig identitetsfyrtårn i Inderøy, eller kanskje nærmere bestemt i Mosvik, er Petter Northug. Skifantomet vokste opp i Framverran, lengst nord i Mosvik. Der bor fortsatt foreldrene hans, og han har i løpet av sin karriere aktivt frontet hjembygda si. I hjembygda hans finnes i dag «Northug Opplevelser», som drives av faren John Northug og lillebror Thomas Northug. Der kan bedrifter og tilreisende besøke smørebua, se verdensmesterens gamle ski og gå «Northugrunden», som er en tursti til heder for Petter Northug (Northug Opplevelser u.å.). Signar Berger, tidligere varaordfører i Mosvik, beskriver Northugs betydning for bygda:

Signar: Det er klart at vi har jo hatt Petter Northug som har fått fram Mosvik-navnet. Det er mange som kommer hit da, så får de ta [Northugs første individuelle VM-medalje] på seg og ta bilde. Vi har Petter i papp her. Vi bruker ham for alt han er verdt, på godt og vondt. Vi snakker ikke så mye om det som er vondt, men det vet jo folk om. Her i bygda så tilgir vi ham for det meste.

Store idrettsprestasjoner og kjente utøvere bidrar til å skape stolthet og synlighet for lokalsamfunnet utøveren representerer (Hjelseth 2016). Dette er tydelig for de store norske skiheltene, som ofte framhever eget hjemsted og idrettslag, og også for Petter Northug. Informanter fra gamle Inderøy mener i likhet med mosbyggen Signar at det er tydelig hvor Petter Northug hører hjemme, og at dette er et viktig poeng for innbyggerne i Mosvik. Lisa sier at hun tror det er «veldig viktig for dem [mosbyggen], at han er fra Mosvika og ikke Inderøya». Ordfører i Inderøy sier at Northug var en sterk og tung identitetsmarkør for Mosvik før kommunesammenslåinga, og noe de hadde med seg inn i den nye kommunen som en styrke. Etter at kommunene ble slått sammen har «hele» Inderøy gjort krav på Northug, til tross for at han flytta vekk før kommunene ble slått sammen, og aldri har bodd i Inderøy kommune. Dette opplever Kari som kleint, og hun beskriver oppkallinga av ham på det nye skistadionet på Straumen som et slags kupp:

Kari: Det som var kleinst synes jeg, med sammenslåinga var at en del sentralt boende inderøyninger begynte å slå seg på brystet med at de var fra samme kommune som Petter Northug, eller at Petter Northug var fra Inderøya. For det er jo feil. Han er fra

Mosvika. Han er mosviking. Men samtidig så er det litt sånn artig og litt rart og ei lita fjør i hatten som folk har tatt på seg i ettertid. Litt sånn historieforfalskning på en måte. (...) Jeg oppdaga i fjor skiløypene i Mosvika, for jeg ble tipsa av venninna mi fra Framverran, og det er sånne som inderøyningene aldri har vært i, de er kjempebra. Beste skiløypene i Inderøy kommune ligger der. Så det er der Petter Northug skistadion burde ligget, der han er fra og det er snø, liksom.

Intervjuer: Ja, for Petter Northug skistadion ligger på Inderøya?

Kari: Ja, den er kuppet! Den ligger sentralt på Straumen.

Det Kari her beskriver er en utvikling hvor tilhørighet og grenser blir flatet ut, og hvor nyanser i hjemstedsfølelse og identitet viskes ut. Det er ikke direkte feil å si at Petter Northug er fra Inderøy, men det er lite presist, og det vil over tid kunne bidra til at Mosviks innbyggere opplever at de mister Northug som *sin* kjendis. Både ordfører og tidligere varaordfører underbygger dette, ved å vise til at Northug er veldig viktig for mosbyggens stolthet. Som identitetsfyrtårn har Petter Northug effekt, men når hele den nye kommunen skal ta ham i bruk som *sin*, bør det skje med varsomhet og respekt. Utsagn som at det er historieforfalskning, og at det er viktig at han *ikke* er fra Inderøya, henter i retning av at denne varsomheten kunne vært mer framtrædende.

Skole og lokalsamfunn

Skolen, både dens fysiske framtoning og symbolske betydning, er identifikasjonsfyrtårn i de respektive lokalsamfunn. I begge casekommunene har det etter kommunesammenslåinga ble gjennomført vært til dels svært konfliktfylte debatter om skolestruktur, og dette har dukket opp som tema i samtlige intervju, uten at det var planlagt på forhånd. Blant informantene i denne studien er det særlig frykt for stagnasjon og mindre attraktivitet for lokalsamfunnet som preger uttalelsene om skolenedleggelse, men også (mot)argument om økonomi og sosialt miljø dukker opp. Informanter viser en frykt for at hjembygda si blir mindre attraktiv for mulige innbyggere hvis skolen forsvinner. Stedets identitet som livskraftig lokalsamfunn er truet av nedleggingsspøkelset, og flere er redde for en dominoeffekt hvis skolen blir lagt ned. Det pekes likevel på at innbyggerne sjøl har mulighet til og bør ta ansvar for bolyst. Kultursjef i Indre Fosen, Kine Larsen Kimo, mener sjølve skolebygningen er viktigere for mange enn at den faktiske undervisninga er av god kvalitet, noe hun og de ansatte i kommuneadministrasjonen synes er vanskelig å forholde seg til:

Kine: «[d]et er veldig subjektivt sagt av meg da, men det føles som det er veldig mye viktigere med *bygningen*, at den er nær, i stedet for at kvaliteten i den bygningen [er

god]. Det er der vi i administrasjonen synes det er litt merkelig nå da. (...) Men det er så mye følelser vettu, i skole. Det er følelser i kultur også, men på et helt annet nivå på skole.

Det eneste kommunale svømmebassenget i Inderøy kommune ligger på Mosvik skole. Skolen er vedtatt nedlagt, men bassenget skal brukes videre. Ane er bekymra for om dette bare er en seigpining fra kommunen sin side:

Ane: Så er det en samlingsplass, men det sier jo kommunen at det skal vi selvfølgelig få lov til å fortsatt ha. Det skal ikke de stå i veien for oss, men det er ikke til å stikke under en stol at en kommune har et ansvar for bygningene, hvis de da begynner å trekke seg litt bort, hvem er det som skal ta kostnaden da, med byggene etter hvert? Når det må til noe renovering. I alle fall med et bassenganlegg har du hele tida utgifter, og gjerne litt uforutsigbare også, som dukker opp. Og jeg er redd da, for at de kan bruke det mot oss i neste omgang, at innen la oss si fem år nå, så vil argumentet komme med at vi må heller bygge et nytt stort flott basseng på Straumen, for det er her skolene er. Nå driver vi og busser tilbake til Mosvika da, hvor bakvendt er ikke det, liksom. (...) Det kommer som et argument, garantert. Og hvis da kommunen begynner, da er det lett for dem med et enkelt pennestrøk, så kan de fint bare legge ned bassenget her, og bare trekke seg ut.

Når Ane er redd for at kommunen «trekker seg ut», antyder hun at hun ikke mener kommunen tar ansvar for Mosvik-samfunnet, og at de ikke bryr seg. Det er for Ane sin del enkelt å se en motstand mot kommuneadministrasjonen og deres vedtak. Kombinert med en sterk lokal identifisering gir dette en kampvilje hos henne, og hun har jobba sterkt for først å berge skolen, og så for å opprette privatskole.

Skolenedleggelse er et kjent stridstema i norske kommuner, særlig etter at inntektssystemet for kommunene ble endra midt på 1980-tallet. Siden da har ikke midler vært øremerka, og kommunene har sjøl kunnet fordele pengene mellom de ulike tjenestene. Denne desentraliseringa av makt har, paradoksalt nok, ført til en sentralisering innad i kommunene. Skolestruktur, altså lokalisering, størrelse og antall skoler, er omtrent det eneste virkemiddelet kommunen har som kan endre pengebruk på skolesektoren (Aasland og Søholt 2020).

Det ligger utenfor denne oppgavens ramme å gå detaljert inn i kommunenes skolepolitikk. Det er likevel et så tydelig tema i datamaterialet, at det er på sin plass å bruke tid på skolens rolle i lokalsamfunnet. I Inderøy har stridsspørsmålet vært små grendeskoler i utkanten av kommunen. Inderøy har vedtatt å legge ned tre barneskoler, og samle elevene i et nytt oppvekstsenter, som skal åpne i 2022 (Inderøy kommune u.å.). I Indre Fosen er det

ungdomsskolene det er mest strid om, og kommunestyret vedtok nedleggelse av to ungdomstrinn på tampen av 2020, for så å vedta å la dem bestå likevel, på kommunestyremøtet i februar 2021 (Fosna-folket 2021a). Indre Fosen har svært stramt budsjett på skoleområdet, og den desentraliserte skolestrukturen er dyr å drifte. For 2021 skal det gjennomføres kutt i lærerstillinger på seks skoler, lærernormen brytes flere steder, fådeling innføres på enda en skole, og tilbud om svømmeundervisning og leirskole kuttes for flere klasser (Fosna-folket 2021b).

I en gjennomgang av forskning på forholdet mellom skolenedleggelse og lokalsamfunn fra 2015, laga på oppdrag fra Sør-Trøndelag fylkeskommune, skriver Mariann Villa at det er lite forskning i norsk kontekst på dette, særlig i rurale lokalsamfunn (Villa 2015). Den forskningen som faktisk finnes om nedlegging av skoler, handler i svært mange tilfeller enten om skoleinterne forhold som trivsel og faglige resultater, eller økonomiske konsekvenser av nedlegging (Ibid.). Når lokalsamfunnet en sjelden gang er inkludert, er det lokalsamfunnets trygge rammer for foreldre og elever, eller som kilde til kunnskap, som er vektlagt. Det er altså lokalsamfunnets rolle i skolen, ikke skolens rolle i lokalsamfunnet, som blir belyst av forskningen (Båtevik mfl. 2013). Finn Ove Båtevik mfl. (2013, 11) påpeker treffende nok at «sjølv ikkje i Noreg kor vi er notorisk opptekne av alt som kan påverke folketalet i distrikta, er det gjort særleg mange analysar av kva verknader nedlegging eller etablering/styrking av skulen kan bety i denne samanheng».

For informantene er det særlig to forhold som framheves som viktige i skolens rolle i lokalsamfunnet. For det første trekkes skolen fram som viktig for å få folk til å bo i bygda og for å trekke til seg nye innbyggere:

Heidi: [M]ange føler det at hvis du fjerner skolen så fjerner du på en måte, da er det mange som er redd for at folk flytter fra grenda. Jeg tror det har veldig mye å si for hvor folk bosetter seg, skolene i grendene. Det er nesten bare det mange av dem har

Jenny: Og jeg tror bare det å ha, at man ser i bygda at her har vi en skole, for det er et lokkemiddel for nye innflyttere eller de som faktisk er her. Hvis de vurderer å flytte, så er det et lokkemiddel at vi har en skole, en trygg plass for ungene dine å være. Så en skole er veldig attraktivt for dem som skal flytte hit. Og det tror jeg har mye å si for ei bygd, hvert fall hvis det er ei lita bygd, så blir man veldig fort redd for at det grunnlaget skal forsvinne.

For det andre beskrives skolen av flere også som noe *mer* enn bare et sted for opplæring og undervisning. Skolen er en møteplass og arena for frivillig aktivitet:

Eli: Det er der naturlig at arrangement finner sted. Sånn som 17. mai og julemarked og den typen ting. Hvis det skal arrangeres juletreffester så er det noen klasser som gjør det. Det er et samlingspunkt i bygda.

Jenny: Den skaper liv i bygda og en skole er jo mye mer enn bare en skole. Det er en lekeplass på fritida. Det er et bygg man kan bruke for å holde møter og sånne ting. Og det betyr jo noe for hele bygda, fordi folk i alle aldre kan benytte seg av skolen, hvis den er åpen.

Ane knytter disse to forholdene sammen, og vektlegger både skolens rolle som møteplass, og som en skanse som demmer opp mot negativ samfunnsutvikling:

Ane: Jeg føler det litt sånn, jeg synes liksom det er kjernen i bygda. Det er både en møteplass på dagtid og en møteplass på kvelden, i form av, ja, at vi tar del i, det får vi lov til selvfølgelig når skolen legges ned også, at vi får inn i byggene, men det er så rart med det. Vanskelig. Jeg føler bare liksom at det kan være dråpen, det er litt som en dominobrikke. Hvis skolebrikken faller, så har ting lett for å, ja, at mer rammes. (...) Det er det som kan velte et lass. Jeg er kjemperedd for konsekvensene da. Når man tar skolen, så hva blir det neste?

Tidligere kommunedirektør i Indre Fosen, Vigdis Bolås, mener at bygda ikke nødvendigvis dør om skolen blir lagt ned, og er en motstemme i datamaterialet. Hun har sjøl hatt unger i skolene i kommunen, og mener bygdefolket vil opprettholde aktivitet også hvis skolen legges ned:

Vigdis: Og da er det ofte at argumentet er at da mister vi korpset, da mister vi idrettslaget, men sånn er det ikke. Absolutt ikke. Vi har bodd i Stadsbygda sjøl, og det er så mye krefter som vil fortsette med skolekorpset. Og fortsette med idrettslaget. Det er den flotte banen her, og hall også. Og folk kommer jo hjem etter skolen, så de holder ikke de argumentene altså. Og det spiller på følelser. Å, det er så mye følelser.

Både Ane og Bodil er inne på samme tematikk, og mener at foreldre og andre må ta mer ansvar sjøl for at ting skal skje i bygda hvis skolen forsvinner. Kanskje får man litt «gratis» med å ha en skole, da den i seg sjøl genererer mye aktivitet.

Kari forteller om en skole i Inderøy som ble lagt ned på 1960-tallet. Da skolen skulle legges ned, var grenda opptatt av å flyttes *som én enhet* i retning neste skole, ikke deles opp mellom flere andre skoler:

Kari: [S]entralt i Vuddubygda da, så hadde de egen skole til på 60-tallet, men de har også en veldig sterk identitet, for der var det også snakk om å dele opp skolekretsen mellom forskjellige skoler, og det var de veldig tydelige på at det skulle de ikke, de skulle flyttes som én krets i retning Sakshugskolen, og de skulle beholde samfunnshuset. Det samfunnshuset, Malihaugen som det heter, er veldig viktig for dem i dag, for å definere den grenda.

Dette viser at skolen er mer enn bare undervisningslokale, og mer enn bare et sted å møtes, men at den også skaper et fellesskap for dem som sokner til skolen, og som varer lenger enn en skoles liv. Samfunnshuset lever videre som en viktig fysisk manifestasjon av fellesskap i bygda, og som en arvtaker for skolens rolle.

Det ble fra 2009 til 2019 lagt ned 238 grunnskoler i Norge, noe som tilsvarte 8 % nedgang. Det er de minste skolene som oftest blir lagt ned, og andelen skoler med under 100 elever sank i samme tidsrom fra 34 % til 27 %. I 12 % av tilfellene blir en offentlig skole som legges ned erstattet av en privat skole samme år. Nesten halvparten av disse privatskolene er Montessori-skoler (Statistikk fra Utdanningsdirektoratet 2019). Det er i noen studier antydning at reaksjonen på en (foreslått) skolenedleggelse er ulik i forskjellige lokalsamfunn. I «livskraftige» bygder er protestene gjerne høylytte, mens det andre steder kan gå roligere for seg. I lokalsamfunn med høy sosial kapital kan den nedlagte offentlige skolen erstattes av privatskole eller andre institusjoner, og i denne prosessen kan det oppstå nye muligheter og økt samhold (Egelund og Laustsen (2006) og Svendsen og Sørensen (2016) referert i Villa 2016).

I Skaugdalen i Indre Fosen ble det oppretta en Montessori-skole i 2014. Skolen har i dag omtrent 30 elever (Skaugdalen Montessoriskole u.å.). Denne ble oppretta på samme sted som en offentlig barneskole som ble lagt ned. I Mosvik foregår det et lokalt initiativ med sikte på å etablere en Montessori-skole, som erstatning når den offentlige skolen legges ned. Per mai 2021 har de ikke fått godkjenning fra Utdanningsdirektoratet til å starte, men de gir seg ikke. Ane er engasjert i dette arbeidet, og forklarer engasjementet sitt både med skolens rolle i bygda på lang sikt, og bygdas rolle i skolehverdagen til ungene:

Ane: Hvis jeg ser på alt det vi har hatt, og det jeg voks opp med, og de to eldste mine har gått i skolen i flere år, og den nærheten vi har til skolen vår her, og hvor trygt og godt det er å gå her, det at du på en måte tar del i nærområdet ditt gjennom, det kan være gjennom utedager på skolen, det at du har nærheten ned til fjæra og fjorden og skogen og du blir kjent liksom i nærområdet ditt. Det preger deg som barn også, uten at du som barn tenker over det. Men som du vil reflektere over en gang i voksen alder. Så jeg kjenner på det at jeg har lyst til, (...) når kommunen liksom har vendt oss litt ryggen så tenker jeg da skal vi brette opp ermene da, og så må vi gi litt jernet sjøl da. Jeg føler at bygda trenger det. Trenger det at vi mobiliserer og i hvert fall gjør et helhjerta forsøk på å sjå om vi kan faktisk klare å få til noe. (...) Hva om vi ikke lykkes med Montessori? Hva vil det gjøre med meg? I form av det å trives her. For det er så viktig det rundt, ikke bare det du holder på med på gården. Men at du har det sosiale rundt. Det er jo viktig. Men samtidig så må man kanskje prøve å tenke sånn at skole er kanskje ikke alt da, at det er veldig opp til oss foreldre og vi som bor her også, å gjøre det beste ut av ting, så vi må

vel bare gå litt i oss sjøl alle sammen, og tenke at det er ikke over og ut liksom. Men vi må vel gjøre en ekstra innsats hver og én, på å skape bolyst så det ikke blir bare negativt her.

Implisitt i det Ane forteller, ligger det en forventning om at man ved å gå på skole i egen hjembygd utvikler et sterkt bånd til stedet, som bygda senere kan nyte godt av. Hun stiller også spørsmål ved hva det vil ha å si for henne personlig, og hennes trivsel i hverdagen, om de ikke lykkes med å etablere Montessori-skole. Her er det tydelig at skolen ikke bare er viktig for barna, men også for de voksne. Hun anerkjenner også at det er behov for at de voksne tar ansvar og sørger for at bygda ikke blir preget av det negative. Dette er et tegn på at Ane er opptatt av hjembygdas identitet (og image) slik den blir oppfattet utenfra, og at hun er redd for at den skal bli forbundet med de negative sakene om skolenedleggelsen.

Når skolestruktur kommer på dagsorden, blir lokale konfliktlinjer aktualiserte og revitaliserte. Hver skolekrets vil ta kampen for at sin skole skal overleve, og det kan fort bli en situasjon hvor bygder går i åpen konflikt med hverandre og med kommuneadministrasjonen. Dette kan gi identifisering *mot* kommunen. Ikke mot kommunen som territorium eller sosialt fellesskap, men mot kommunen forstått som kommunesenteret eller «de andre».

Vedtak om å legge ned en skole er også indirekte et vedtak om å *ikke* legge ned andre skoler, og dette gir grobunn for konflikt og uvennskap mellom ulike deler av kommunen. Gamle og ellers usynlige grenser aktiveres når skole diskuteres, og grenser mellom de ulike skolekretsene synes minst like viktige som (gamle) kommunegrenser. Sentrum-periferi som grunnleggende konfliktlinje er aktuelt her. Til tross for at begge casekommunene må kategoriseres som rurale kommuner, og sjøl om det «sentrum» man er i konflikt med i mange andre sammenhenger også er i periferien, er det en kamp mellom liten og stor, mellom utkant og sentrum. Kommunesenteret, eller den bittelitt større nabobygda blir sentret som er «de andre», mens egen bygd eller grend blir periferien hvis eksistensgrunnlag er trua. Ordfører i Indre Fosen viser til denne sentrum-periferi-konflikten, og forteller at det er de minste grendene som må kjempe hardest, og at det også er her skolene betyr mest for lokalsamfunnet:

Bjørnar: Jeg tror det er litt sånn at det er veldig enkelt for de største grendene, for der er ikke skolene trua. De skolene som er trua er jo i de mindre grendene og tettstedene. Men der har de en desto viktigere funksjon, det tilfører viktige arbeidsplasser, det er et samlingspunkt, og det er en viktig del av historia og identiteten. Og i et landskap hvor

stadig mer sentraliseres, så er skolen noe som fortsatt står igjen i mange grender rundt omkring. Så de blir symboltunge bygg, ser vi.

Maria, som bor i Leksvik, forteller at debatt om skoler fører til splittelse mellom ulike bygder: «Det blir jo sånn at man føler at man enten blir nedprioritert eller prioritert, at det liksom ikke er noe imellom». I disse sakene er det både vinnere og tapere, og man kan ikke vinne uten at noen andre taper. Når kampen ofte står mellom de minste bygdene, er det lett å trekke parallell til den ekstra innsatsen de vil legge ned, og til den forsterka lokale identiteten som kommunesammenslåinga gir.

I Indre Fosen er det igangsatt bygging av ny videregående skole. Der kan én ny videregående skole, som skal erstatte de to som ligger i hver sin gamle kommune, bidra til økt fellesskap og sosial kontakt på tvers av den gamle kommunegrensa. Dette er beskrevet som positivt for fellesskapet i kommunen av både Lars og Jenny, de yngste informantene i Indre Fosen. For kommunen (og fylkeskommunen) er dette et dilemma, omtrent som høna og egget: Det er tilnærmet utenkelig å bygge en felles skole uten felles kommune, men det er også en stor fordel med felles skole for å bygge fellesskap forut for sammenslåing. Siden Indre Fosen ikke har endra skolestrukturen sin etter sammenslåing (og oppheva vedtaket om å faktisk gjøre det), kan en ny videregående skole bidra til å bygge felles identitet i kommunen, slik som ungdomsskolen i Inderøy har gjort det over lang tid.

Utsagnene over viser at skolen har en særegen og viktig rolle som identitetsfyrtårn i lokalsamfunnene. Skolen er mye mer enn bare arena for opplæring. Den skaper et fellesskap på tvers av generasjoner, og blir et nav i bygda. Når skolen trues med nedleggelse er det mye mer enn bare lenger skolevei for ungene som risikeres, det er også bygdas identitet som attraktiv, og en svært viktig arena for fellesskap som utfordres. Trussel om nedleggelse vekker til live kampvilje hos innbyggerne, og konflikt er med på å mobilisere til felles innsats.

Identifisering med regionnivået

Som vist over har begge kommunene vært opptatt av å definere seg sjøl som del av en større region. En tilhørighet til og identifisering med regionnivået er det derimot få informanter som kjenner på. Tilhørighet til regionen er dog nevnt av flere som en situasjonsavhengig tilhørighet, ved at den aktualiseres når man oppholder seg andre steder. Et eksempel på dette er Vigdis som sier at «når vi er i Oslo så er vi fra Trøndelag», og at den gamle fylkesgrensa i den situasjonen forsvinner.

Kenneth er den eneste informanten som tydelig viser en regional identifisering. Han setter pris på at hjemstedet hans, Røra, ligger så nært andre steder: «Røra er det nærmeste du kommer resten av verden, altså det går tog til Værnes og det går E6 rett gjennom, så jeg kommer meg både til Steinkjer og Verdal». Hans tilknytning til regionen Innherred er sterk. Til tross for at han i utgangspunktet ser på Røra som hjemstedet sitt, er grensa mellom hjemme og borte flytende:

Kenneth: Det tenkte jeg faktisk på i sommer, da var vi på lang biltur, så da vi passerte Dovre så tenkte jeg at nå er vi snart hjemme, men det er fremdeles fem timer å kjøre, ikke sant. Men det er egentlig Innherred ja [som er hjemstedet], når jeg passerer Mule [i Levanger, sør for Inderøy] begynner jeg å nærme meg hjemme.

Han trekker fram nabokommunenes arbeidsplasser og tjenestetilbud som attraktive, og vil at Inderøy skal slå seg sammen med en eller flere nabokommuner. Kenneth mener sitt bosted på Røra vil gå fra å være en utkant i kommunen til å bli mer sentral hvis det blir en ny kommunesammenslåing. Han flytta tilbake til Inderøy etter å ha bodd i en større by, og sier at det var omgangskretsen han ville «hjem» til. Nettverket hans er spredt mellom Inderøy og flere nabokommuner.

Flerstedstilhørighet

Flere informanter forteller om en (sekundær) tilhørighet til andre steder enn stedet de bor på i dag. Eksempler på dette er mors oppvekststed i en annen region, fritidsbolig som har vært i partners familie i flere generasjoner og til tidligere bosteder. En informant med friluftsliv som en viktig del av egen identitetskonstruksjon, forteller at *tellet*, uansett hvor det står, også er hjemme. To informanter forteller om en kjærlighet til og identifisering med *byen*, uten at det nødvendigvis er en navngitt by det er snakk om. Dette er et eksempel på at man kan identifisere seg med typer av steder, ikke bare spesifikke steder. Å gå nærmere inn på disse stedsidentitetene er utenfor denne oppgavens ramme, men det er åpenbart at det ikke *bare* er nåværende bosted folk føler seg tilknyttet.

En rotfestet tilhørighet til det lokale

Kapitlet har vist sterk identifisering med det lokale, både med naturen, det fysiske miljøet og de sosiale og kulturelle forholdene. Informantene viser en *valgt* og *rotfestet* tilhørighet til hjemstedet. Kapitlet viser deres aktive valg om å komme hjem, på tross av forhold som jobb og kjærlighet, og på grunn av røtter, familie, nettverk og sosiale forhold. Stedsidentiteten som vises fram i kapitlet er i stor grad refleksiv. Den er skapt i kontrast til andre steder.

Det er identifisering med de sosiale og kulturelle forholda som tydeligst gjør seg gjeldende i materialet. Dette viser seg i form av sterke familiære bånd, tett sosial kontakt mellom folk og en identifisering med en mentalitet og et lynne som konstrueres ved hjelp av en avstandtaken til andre steder. I tillegg er frivillig innsats og felles arbeid for lokalsamfunnet en viktig bestanddel i stedsidentiteten i bygdene. Enestående som identitetsfyrtårn i de to kommunene er også skolen, med sin rolle som møtested i bygda og som en sikkerhet for attraktivitet og bosetting. Skolen, og kamp for å beholde den, samler innbyggere mot felles fiende, enten det er kommuneadministrasjonen som vil legge den ned, eller nabobygda som man konkurrerer mot i kampen om å få beholde *sin* skole.

Den lokale identifiseringa står sterkt i begge casekommunene. Det er noen tegn som tyder på høyere konfliktnivå i Indre Fosen enn i Inderøy. Fortellinger om fiendskap og fordommer, og tilstedeværelsen av ei bygdeliste som jobber spesifikt for ett tettsted er eksempler på dette. Denne forskjellen mellom kommunene kan tilskrives mange faktorer, og det er ikke entydige svar i datamaterialet på hva som forårsaker det. Tidsfaktoren kan tenkes å spille inn, ved at det er en veldig ung kommune. Det samme kan den manglende interaksjonen mellom kommunene forut for sammenslåinga, med separate «marked» for skole og med tilhørighet til ulike fylker.

Den sterke identifiseringa med det lokale kan virke som ei idyllisk fortelling om små lokalsamfunn. Det er viktig å nevne at det også finnes negative fortellinger om hjemsted i materialet, sjøl om informantene i all hovedsak føler ei positiv tilknytning. Bygdesladder og lite toleranse for annerledeshet er nevnt over. De yngste informantene, som går i videregående skole, nevner også avstand og reise som negative trekk ved hjemstedene deres. Lisa fra Inderøy sier at «vi kommer oss liksom ingen steder», og viser til at unge uten førerkort ikke har så stor mulighet til å bevege seg, siden det er svært dårlig kollektivtilbud. Dette trekkes også fram av Jenny fra Indre Fosen som en dårlig side ved å bo på hennes hjemsted i ytterkanten av kommunen: «Det er så langt unna alt annet». Hun sier at dette er negativt med tanke på å treffe venner som bor andre steder i kommunen. Dette er også et eksempel på at hjemstedet konstrueres i relasjon til andre steder, og at forbindelser mellom dem er krevende siden avstandene er store og kommunikasjonsmulighetene få. Sosiale normer har også mye makt i små samfunn, og både Lars, Maria, Lisa og Heidi trekker fram fortellinger om at det kan være vanskelig å bli en del av fellesskapet om man skiller seg ut.

9 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt stedsidentitet i de to sammenslåtte kommunene Indre Fosen og Inderøy. Innbyggerperspektiver på hjemsted og hjemkommune har vært primærfokus for studien, og dette er undersøkt ved hjelp av intervjudata fra 11 informanter mellom 16 og 45 år. I tillegg er «ovenfra»-perspektivet på stedsidentitet, og kommunenes strategiske arbeid med og vektlegging av identitet i kommunesammenslåingsprosesser undersøkt ved fem dybdeintervjuer med nøkkelpersoner i politikken og kommuneadministrasjonen, samt med supplerende dokumentstudier. Formålet har vært å skape ny kunnskap om identitetens rolle i nylig sammenslåtte kommuner.

Hovedproblemstilling for oppgaven har vært:

Hva slags stedsidentitet har et utvalg innbyggere mellom 16 og 45 i Indre Fosen og Inderøy kommuner?

Under svarer jeg først på de tre underproblemstillingene, før hovedproblemstillinga besvares. Til sist følger noen avsluttende bemerkninger om oppgavens overførbarhet.

Oppgavens funn

Hvordan vektlegges identitet ved kommunesammenslåinger, og hvordan jobber kommuneorganisasjonen med stedsidentitet i sammenslåingsprosessen?

De to casekommunene har slått seg sammen under to ulike «regimer». Inderøy ble til under frivillighetslinja, og som et resultat av svært krevende kommuneøkonomi i Mosvik, den minste av kommunene. Her har funksjonell integrering og regiontilhørighet spilt en viktigere rolle enn interkommunal identitet i valg av «partner» for sammenslåing. Identiteten til innbyggerne ble ikke grundig undersøkt på forhånd, men den sterke lokale tilknytninga til innbyggerne ble delvis ivaretatt gjennom intensjoner om å beholde visse tjenestetilbud i begge de gamle kommunene. Et flere tiår langt samarbeid om ungdomsskole har bidratt til en interkommunal identitet, men denne oppleves som svak i møte med de sterkere lokale identitetene. Indre Fosen er et resultat av regjeringa Solbergs kommunereform. De to gamle kommunene «fant hverandre» som en følge av samarbeid over tid, og etter uoversiktlige og krevende diskusjoner med de andre kommunene på Fosen-halvøya. Her ble innbyggernes stedstilhørighet grundigere undersøkt på forhånd, og den interkommunale identiteten var svak. Lite interaksjon mellom kommunene, delvis på grunn av forskjellig fylkestilhørighet, bidro til dette.

Gjennom flere formelle vedtak har kommunene etablert sin symbolske og territorielle form, som er en del av institusjonaliseringa av den nye kommunen (Paasi 2002). Med nye grenser, navn, kommunevåpen og med midler til kulturbygging i frivillige organisasjoner har kommunenes identitet blitt skapt ovenfra. De har i prosessen også definert seg sjøl som medlemmer av en større region. Disse vedtakene har både blitt omfavnet av og møtt motstand blant innbyggerne. Navnevalg har blitt løst på ulik måte i de to casekommunene, men de har til felles at innbyggerne i begrenset grad tar navnet i bruk i sin egen identitetskonstruksjon. Kommunene har indirekte jobba med å skape sin egen identitet etter kommunesammenslåinga ved å gjennomføre ulike utviklings- og omdømmeprosjekter og ved å gi ut bøker.

Administrative ledere og politikere i begge casekommunene anerkjenner at innbyggeridentifiseringa med det lokale nivået er sterk og viktig, og har ikke ønsket å utfordre eller fjerne disse identitetene.

Hvilken betydning har kommunesammenslåing for voksne mellom 16 og 45 år sin stedsidentifisering?

I begge casekommunene har den lokale identitetsfølelsen blitt forsterka etter kommunesammenslåinga. Det er mer vilje til kamp for utvikling av eget lokalsamfunn etter at den nye kommunen er etablert, og dette forespeiles også som et sannsynlig utfall om kommunen på ny skulle slås sammen med en annen.

De nye kommunene oppleves som identitetsløse i møte med de sterkere lokale identitetene, og kommunen blir ikke et sted fylt med mening på lik linje med den mindre bygda. Identifikasjon skapes ved hjelp av interaksjon og tid (Almås og Frisvoll 2004), og en ny kommune trenger å leve en stund før den oppfattes som en naturlig enhet i folks bevissthet. Grenser sementeres over tid, og oppleves som naturlige fordi de har vært der så lenge. Når kommunegrensene man er vant til plutselig endres, så vil det ta tid før man oppfatter den nye kommunen som en naturlig enhet. Identiteten til de sammenslåtte kommunene oppfattes som uklare og ikke-eksisterende, mens de gamle lokale identitetene får fornyet styrke etter kommunesammenslåing.

Hvilken skala knytter voksne mellom 16 og 45 år sin primære stedsidentitet til?

Det er den lokale skalaen som er mest sentral for informantenes identifisering med sted. Det lokale er her forstått som lavere i stedshierarkiet enn kommunen. Grenseoppdraginga for hva som føles som hjemme varierer, fra å inkludere en skolekrets, til å være tettstedet, eller til å være nede på eiendomsnivå. Identifisering med sted gjøres til et sted som er mindre enn kommunen, men som ligger i én kommune, slik at kommunegrensa omslutter det som beskrives som hjemsted. Identifiseringa med det lokale er i all hovedsak av emosjonell karakter, og er knyttet til sosiale forhold heller enn til naturgitte forhold og det fysiske landskapet.

Hva slags stedsidentitet har et utvalg innbyggere mellom 16 og 45 i Indre Fosen og Inderøy kommuner?

Informantenes stedsidentifisering i de to kommunene viser seg å være veldig lik, og det er ikke systematiske forskjeller i hvordan informantene beskriver sitt forhold til hjemstedet. Dette bekrefter forventningen i metodekapitlet, om at disse kommunene, til tross for ulikt tidspunkt for sammenslåing, har mye til felles.

Felles for de to kommunene er at det lokale nivået er viktigst for stedsidentifisering, og at dette blir forsterka når kommunen blir større. Særlig i de minste gamle kommunene Mosvik og Leksvik sees dette tydelig. Når man går fra å bo i kommunesenteret til å bli en utkant i ny kommune skapes et rom for ekstra innsats på vegne av eget lokalsamfunn. Trussel om flytting av tjenestetilbud gjør at lokal identitet mobiliseres ved konflikt. Identifisering med det lokale kan kombineres med identifisering mot kommunen (forstått som sentrum, politikere og administrasjon, som en slags personifisering av kommunen).

De mellommenneskelige relasjonene, familieband, væremåten til befolkninga og møteplassene skapt av frivillig arbeid er sentrale i informantenes identitetskonstruksjon. De sosiale og kulturelle forholdene er viktigere enn naturgitte forhold og det fysiske landskapet. Stedsmyter skapes relativt til andre steder, og bidrar til å skille «oss» fra «dem» innad i og mellom kommuner. Skolens rolle som lokalt identitetsfyrtårn står fram som svært sentral i begge kommunene. Skolen løftes fram som viktig for bygdas attraktivitet som bosted, og som en viktig møteplass som skaper internt fellesskap.

Informantene viser en rotfestet, sosial tilhørighet til hjemstedene sine, som det er vanskelig for de nye kommunenes felles identitet å konkurrere med. Tilhørigheten ligner på det Taylor

(2010) kaller «born and bred», og den er av emosjonell heller enn funksjonell art. Likevel er den ikke en ren fortelling om rotfestet tilhørighet, da flyttehistoriene til informantene vitner om vanskelige avveininger og kompromisser, og hvor de i utstrakt grad har *valgt* sin tilhørighet til hjemstedet. Eller, nærere sagt, de har *valgt* å *bekreft*e sin historiske tilhørighet ved å bosette seg nært familiens historiske røtter.

Tidsdimensjonen jobber både for og mot kommunen. Studien bidrar med ny kunnskap om hva som skjer når fyrverkeriet har stilna og hverdagen treffer de nye kommunene. Den har vist at feiring og god stemning i samband med sammenslåing ikke er nok til å unngå harde konflikter i etterkant, når de tøffe prioriteringene må tas. Nedlegging av grendeskoler gir sterk konflikt både mellom ulike grender i kommunene, og mellom grendene og kommuneorganisasjonen. Nye grenser vil riktignok sementeres over tid, og dette merkes særlig blant informanter i det som var Inderøy kommune før 2012. Fortsatt er grensene fra før kommunereformen på 1960-tallet synlige i folks mentale landskap. Oppgaven har vist at interkommunal identitet, og senere en felles kommunal identitet, er krevende å opprette og styrke.

Bevissthet om den nye kommunen som en enhet med egen identitet trenger tid på å skapes. Også når den har oppstått i folks sinn, så må den konkurrere med de sterke lokale identitetene til innbyggerne. Når konflikt oppstår, og når kommunen oppleves fjernere fra hverdagslivet, styrkes den lokale identiteten og viljen til å bidra litt ekstra for lokalsamfunnet. Engasjement for lokalsamfunnet er positivt, men i en konfliktsituasjon kan det føre til at engasjement *for* hjembygda blir et engasjement *mot* kommunen.

Overførbarhet

Oppgavens funn kan ikke direkte generaliseres til andre kommuner som nylig har blitt slått sammen, og det har heller ikke vært studiens mål. Temaet for studien er ikke mye undersøkt i norsk kontekst tidligere, og studien bringer etter min vurdering ny kunnskap til feltet. Oppgaven har tatt i bruk Almås og Frisvolls begrep interkommunal identitet (Almås og Frisvoll 2004). Begrepet ble utviklet for å studere kommunesammenslåinger, men jeg har vist at det er nyttig også for å undersøke stedsidentitet. Begrepet er også overført fra studier av kommuner *før* kommunesammenslåinger hos Almås og Frisvoll, til også å undersøke tida *etter* sammenslåing. Funnene fra Indre Fosen viser at forutsetningen om en felles identitet forut for kommunesammenslåinger som suksesskriterium må nyanseres når sammenslåingsprosessen ikke er lokalt initiert, men et pålegg fra nasjonale myndigheter. Det er behov for å bringe Almås

og Frisvolls forskning videre, slik at de også passer inn i en kontekst hvor nasjonale myndigheter initierer sammenslåingene, og i ytterste konsekvens bruker tvang. Denne studien er et ledd i dette arbeidet, og har vist at sammenslåing uten en (sterk) interkommunal identitet i bunnen likevel blir gjennomført etter lokalpolitiske vedtak, uten tvang. Å undersøke om interkommunal identitet finnes også i tvangssammenslåtte kommuner, og hvordan en felles kommunal identitet utvikler seg etter sammenslåing med tvang vil være en spennende videre undersøkelse, og vil ytterligere bidra til å videreutvikle Almås og Frisvolls ideer.

Oppgavens funn og tematikk kan brukes i videre forskning om innbyggernes identifisering med hjemstedet sitt, og er viktig kunnskap for planleggere og politikere når de skal ta beslutninger om utvikling i kommuner og lokalsamfunn. Oppgaven har belyst forhold i to relativt små og landlige kommuner som slo seg sammen frivillig. Det er fortsatt behov for kunnskap om hva som skjer med stedsidentitet i kommuner hvor en bykommune har blitt slått sammen med mer rurale kommuner, og i kommuner som har blitt slått sammen med tvang.

Referanser

Adresseavisen. 2019. «Disse to kan skape politisk jordskjelv i Indre Fosen».

<https://www.adressa.no/pluss/nyheter/2019/08/28/Disse-to-kan-skape-politisk-jordskjelv-i-Indre-Fosen-19753964.ece>. Lest 24. 3. 2021.

Aglen, Tone Sofie. 2014. «Fornuft og følelser på Fosen». Midtnorsk debatt.

<https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/kommentarer/article9207735.ece>. Lest 15. 4. 2021.

Agnew, John A. 2015 [1987]. *Place and Politics: The Geographical Mediation of State and Society*. Vol. 1. Routledge Library Editions, Political Geography. London: Routledge.

Almås, Reidar, og Svein Frisvoll. 2004. «Kommunestruktur mellom fornuft og følelser. Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning».

<https://ruralis.no/publikasjoner/r-0504-kommunestruktur-mellom-fornuft-og-folelser-betydningen-av-tilhorighet-og-identitet-i-sporsmal-om-kommunesammenslutning/>. Lest 12. 2. 2020.

Antonsen, Karin Marie. 2011. «Å velge bosted i Lofoten: en diskursanalyse av folkelige fortellinger om bostedsvalg og hverdagsliv». Doktoravhandling. Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Archibald, Mandy M., Rachel C. Ambagtsheer, Mavourneen G. Casey, og Michael Lawless. 2019. «Using Zoom Videoconferencing for Qualitative Data Collection: Perceptions and Experiences of Researchers and Participants». *International Journal of Qualitative Methods* 18: 1-8.

Arkivverket. u.å. «Inderøy kommune - våpen».

<https://foto.digitalarkivet.no/fotoweb/archives/5003-Kommunev%C3%A5pen/?q=mosvik>. Lest 19. 3. 2021.

———. u.å. «Leksvik kommune - våpen».

<https://foto.digitalarkivet.no/fotoweb/archives/5003-Kommunev%C3%A5pen/Kart%20og%20tegninger%20og%20segl/he10081205030957.tif.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5003-Kommunev%25C3%25A5pen%2F%3Fq%3Dleksvik>. Lest 19. 3. 2021.

- Aure, Marit, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. 2015. «Sted - nye teorier i en norsk kontekst». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aure, Marit, Vigdis Nygaard, og Agnete Wiborg. 2015. «Stedstilknytning: Materialitet, relasjoner og følelser». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.
- Baxter, Jamie. 2016. «Case Studies in Qualitative Research». I *Qualitative Research Methods in Human Geography*, redigert av Iain M. Hay, fjerde utgave. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Berg, Nina Gunnerud. 2009. «Bostedsvalg - et spørsmål om sted, mobilitet, bygd og by og hjem(me)». I *Mennesker og steder i samspill: festskrift til Britt Dale*, redigert av Nina Gunnerud Berg, Stig H. Jørgensen, Asbjørn Karlsen, og Asbjørn Aase. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Berg, Nina Gunnerud, og Britt Dale. 2004. «Sted - begreper og teorier». I *Mennesker, steder og regionale endringer*, redigert av Nina Gunnerud Berg, Britt Dale, Hans K. Lysgård, og Anders Løfgren, 227. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Bhatti, Yosef, og Kasper M. Hansen. 2011. «Who 'Marries' Whom? The Influence of Societal Connectedness, Economic and Political Homogeneity, and Population Size on Jurisdictional Consolidations». *European Journal of Political Research* 50 (2): 212–38.
- Brandtzæg, Bent Aslak, Anja Hjelseth, Kristian Dyrkorn, og Evy Tynes Johnsen. 2016. «Gode grep på veien til ny kommune». TF-notat nr. 6/2016. Telemarksforskning.
- Brandtzæg, Bent Aslak, Rachel Myhr Williksen, Evy Tynes Johnsen, og Sondre Groven. 2017. «Erfaringer og lærdom fra sammenslåingsprosessen mellom Sandefjord, Andebu og Stokke». TF-rapport nr. 396. Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Brandtzæg, Bent Aslak, Ailin Aastvedt, Audun Thorstensen, og Knut Vareide. 2010. «Mosvik og Inderøy. Utredning av kommunesammenslåing». TF-rapport 264. Telemarksforskning.
- Braun, Virginia, og Victoria Clarke. 2006. «Using thematic analysis in psychology». *Qualitative Research in Psychology* 3 (2): 77–101.
- Brun, Cathrine, og Gunhild Setten. 2013. «Om hus, hjem og sted». I *Hus, hjem og sted: geografiske perspektiver på vår samtid*, redigert av Cathrine Brun og Gunhild Setten. Trondheim: Akademika.

- Båtevik, Finn Ove, Gro Marit Grimsrud, Geirmund Dvergsdal, og Margrethe E. Aarset. 2013. «Når ein vidaregåande skule blir borte. Konsekvensar for lokalsamfunnet». Rapport 36/2013. Volda: Møreforskning Volda.
- Cope, Meghan. 2016. «Organizing and Analyzing Qualitative Data». I *Qualitative Research Methods in Human Geography*, redigert av Iain M. Hay, fjerde utgave. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Cresswell, Tim. 2008. «Space and Place (1977): Yi-Fu Tuan». I *Key Texts in Human Geography*, redigert av Phil Hubbard, Rob Kitchin og Gill Valentine. London: SAGE Publications Ltd.
- . 2015. *Place: An Introduction*. Andre utgave. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Cruickshank, Jørn. 2015. «Hvordan forstå steders tregheit? Betydningen av konflikt». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dale, Britt, og Nina Gunnerud Berg. 2013. «Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp?» I *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyser*, redigert av Anniken Førde og Marit Aure. Trondheim: Akademika forlag.
- Dale, Britt, og Line Tholstrup. 2013. «By eller land? Forhandlinger om hjemstedets identitet i en region i endring». I *Hus, hjem og sted: geografiske perspektiver på vår samtid*, redigert av Cathrine Brun og Gunhild Setten. Trondheim: Akademika.
- Dommermuth, Lars. 2009. «Når flytter de unge hjemmefra?» *Samfunnsspeilet* 23 (1).
- Dowling, Robyn. 2016. «Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research». I *Qualitative Research Methods in Human Geography*, redigert av Iain M. Hay, fjerde utgave. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Dunn, Kevin. 2016. «Interviewing». I *Qualitative Research Methods in Human Geography*, redigert av Iain M. Hay, fjerde utgave. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Flo, Yngve. 2015. «Identitet og historie i kommunereformas tid». *Heimen* 52 (04): 327–37.
- Fosen Historielag. u.å. «Hva er egentlig 'Fosen'?» <https://fosen-historielag.no/hva-er-egentlig-fosen/>. Lest 4. 5. 2021.
- Fosenregionen. u.å. «Om oss». Fosenregionen. <https://fosenregionen.no/om-oss/>. Lest 10. 11. 2020.

- Fosna-folket. 2021a. «Snur om skolestruktur. Legger ikke ned ungdomstrinnene likevel». <https://www.fosna-folket.no/nyheter/2021/02/04/Snur-om-skolestruktur.-Legger-ikke-ned-ungdomstrinnene-likevel-23441798.ece>. Lest 10. 5. 2021.
- — —. 2021b. «Her er kuttlisten for skolene: Slår sammen klasser, sier opp lærere og dropper leirskole og svømming». <https://www.fosna-folket.no/nyheter/2021/04/29/Her-er-kuttlisten-for-skolene-Sl%C3%A5r-sammen-klasser-sier-opp-l%C3%A6rere-og-dropper-leirskole-og-sv%C3%B8mning-23884985.ece>. Lest 29. 4. 2021.
- Fosso, Eli Jeanette. 2004. «Unges flytting - et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder». I *Mennesker, steder og regionale endringer*, redigert av Nina Gunnerud Berg, Britt Dale, Hans K. Lysgård, og Anders Løfgren. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Frisvoll, Svein, og Reidar Almås. 2014. «Kommunesammenslåing og identitet – betyr identitet noe i teknokratens lekegrind?» Distriktssenteret. https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/06/140610_Notat_Frisvoll_Alm%C3%A5s.pdf. Lest 26. 4. 2020.
- Frisvoll, Svein, og Johan Fredrik Rye. 2009. «Elite discourses of regional identity in a new regionalism development scheme: The case of the 'Mountain Region' in Norway». *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 63 (3): 175–90.
- Frivillig Inderøy. 2017. «Sluttrapport 2013-2016. 'Inderøy - best i lag'». https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2013/10/Sluttrapport_Bolystprosjekt_frivillig-inder%C3%B8y-L425969.pdf. Lest 25. 2. 2021.
- George, Alexander L., og Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. BCSIA Studies in International Security. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Gerring, John. 2007. *Case Study Research: Principles and Practices*. Cambridge: University Press.
- Grimsrud, Gro Marit, og Marit Aure. 2013. «Tilflytting for enhver pris?» Ideas2evidence rapport 4/2013. Bergen: ideas2evidence.

- Gundersen, Frants, Rasmus Bøgh Holmen, og Wiljar Hansen. 2019. «Inndeling i BA-regioner 2020». TØI rapport 1713/2019. Oslo: Transportøkonomisk Institutt.
- Gundersen, Frants, og Dag Juvkam. 2013. «Inndelinger i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner». NIBR-rapport 2013:1. Oslo: NIBR.
- Hansen, Kasper Møller. 2007. «Kommunal identitet i en brydningstid». I *Nye kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i 2005*, redigert av Roger Buch og Jørgen Elklit. Odense: Forskningsprogrammet om Strukturreformen og Syddansk Universitetsforlag.
- Haugen, Morten Olsen. 2020. «Fosen». I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/Fosen>. Lest 4. 5. 2021.
- Henningsen, Erik, og Guri Mette Vestby. 2012. «Identitet og tilhørighet: mennesker og steder». I *Det Regionale Norge 1950-2050*, redigert av Gro Sandkjær Hanssen, Ove Langeland, og Jan Erling Klausen. Oslo: Abstrakt forlag.
- Hjelseth, Arve. 2016. «Idrettslaget som markør for lokalsamfunnsidentitet». I *Lokalsamfunn*, redigert av Mariann Villa og Marit S. Haugen. Oslo: Cappelen Damm.
- Holloway, Lewis, og Phil Hubbard. 2001. *People and Place: The Extraordinary Geographies of Everyday Life*. Harlow: Prentice Hall.
- Houlberg, Kurt. 2015. «Politisk lederskap og demokrati i sammenslåtte kommuner i Danmark – Baggrundsnotat». København: KORA Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Inderøy kommune. 2010a. «Intensjonsplan - kommunesammenslåing mellom Inderøy og Mosvik kommuner».
<https://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/1382514.1220.xfrcrqsqps/Intensjonsplan.pdf>. Lest 23. 2. 2021.
- . 2010b. «Møteprotokoll 14. 06. 2010».
http://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/1263670.1220.vdwrtwdqab/M%C3%B8teprotokoll_Kommunestyret_140610%5B1%5D.pdf. Lest 4. 5. 2021.
- . 2010c. «Plan for ekstern kulturbygging - bygging av samhold og identitet».
<https://www.inderoy.kommune.no/plan-for-ekstern-kulturbygging-bygging-av-samhold-og-identitet-vedtatt-av-fellesnemnda.4848718-170653.html>. Lest 13. 4. 2021.

- — —. 2010d. «Saksdokumenter kommunestyret 03. 05. 2010».
https://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/1220034.1220.tqaxruuwfv/Saksdokumenter_Kommunestyret_030510.pdf. Lest 3. 5. 2021.
- — —. 2011a. «Møteprotokoll 17. 10. 2011».
<http://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/1754216.1220.svptsuwbwc/Protkoll+kommunestyret+17.10.11.pdf>. Lest 10. 11. 2020.
- — —. 2011b. «Møteprotokoll 9. 3. 2011».
<https://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/1522741.1220.wfvpfqpsfs/Protokoll+09-03-11.pdf>. Lest 19. 3. 2021.
- — —. 2014. «Astrid Wale ansatt som bygdebokforfatter».
<https://www.inderoy.kommune.no/astrid-wale-ansatt-som-bygdebokforfatter.5620033-108091.html>. Lest 29. 4. 2021.
- — —. 2015. «Inderøy 2020. Status og veien videre».
<https://www.inderoy.kommune.no/getfile.php/3084642.1220.qsdtbsddss/Inder%C3%B8y+2020+Status+og+veien+videre.pdf>. Lest 5. 5. 2021.
- — —. 2017. «Kommuneplanens samfunnsdel 2017-2030».
<http://www.inderoy.kommune.no/kommuneplanens-samfunnsdel-2017-2030-kunngjoering-av-vedtak.6013418-99253.html>. Lest 23. 2. 2021.
- — —. 2019a. «Møteprotokoll 3. 10. 2019». <http://217.168.95.230/eInnsyn-ind/Dmb/ShowDmbDocument?mId=557&documentTypeId=MP>. Lest 10. 11. 2020.
- — —. 2019b. «Velkommen til Inderøy». <https://www.inderoy.kommune.no/velkommen-til-inderoy.112952.no.html>. Lest 23. 2. 2021.
- — —. u.å. «Oppvekstsenter Vest». <https://www.inderoy.kommune.no/oppvekstsenter-vest.514172.no.html>. Lest 10. 5. 2021.
- Inderøyningen. 2020. «Bygd i Bevegelse bind 2 – Et stort prosjekt er i slutfasen».
<https://www.inderoyningen.no/5-119-13648>. Lest 10. 5. 2021.
- Indre Fosen kirkelige fellesråd. u.å. «Kirkene i Indre Fosen». <https://kirken.no/nb-NO/fellesrad/indre-fosen-kf/om-oss/om-menigheten/>. Lest 15. 3. 2021.
- Indre Fosen kommune. 2015. «Intensjonsavtale. Kommunesammenslåing mellom Leksvik kommune og Rissa kommune». <https://www.indrefosen.kommune.no/om-indrefosen/kommunesammenslaing/intensjonsavtalen/>. Lest 9. 11. 2020.

- — —. 2016a. «Innkalling 26. april 2016».
<https://www.indrefosen.kommune.no/f/p1/i49d94d86-0312-4ecd-921a-9432135a1cbc/innkalling-26april-2016.pdf>. Lest 13. 4. 2021.
- — —. 2016b. «Innkalling 31. mars 2016».
<https://www.indrefosen.kommune.no/f/p1/i7952a2aa-16a4-46b4-a278-03713c9e0aac/innkalling-31mars-2016.pdf>. Lest 5. 5. 2021.
- — —. 2017a. «Folkemøter 2017». <https://www.indrefosen.kommune.no/om-indrefosen/kommunesammenslaing/folkemoter-hosten-2017/>. Lest 13. 5. 2021.
- — —. 2017b. «Navnet Indre Fosen». 2017. <https://www.indrefosen.kommune.no/om-indre-fosen/kommunesammenslaing/kommunenavnet/>. Lest 24. 2. 2021.
- — —. 2017c. «Om Indre Fosen - Hovedportal». <https://www.indrefosen.kommune.no/om-indre-fosen/>. Lest 23. 2. 2021.
- — —. 2017d. «Alle skoler i Indre Fosen».
<https://www.indrefosen.kommune.no/tjenester/barn-og-skole/skole/alle-grunnskoler-i-indre-fosen/>. Lest 29. 4. 2021.
- — —. 2019. «Møteprotokoll 3. 10. 2019». <https://innsyn.fosendrift.no/Innsyn-IDF/Dmb/ShowDmbDocument?mId=204&documentTypeId=MP&sourceDatabase=INDREFOSEN>. Lest 10. 11. 2021.
- — —. 2020a. «Fakta grunnlag for samfunnsutvikling, 2020».
<https://www.indrefosen.kommune.no/f/i93252b9c-71a7-42c0-8e7b-6d89a8ae68a3/0000-fakta-grunnlag-a-samfunn-indre-fosen-kommune-2020.pdf>. Lest 29. 4. 2021.
- — —. 2020b. «Planstrategi 2020-2023».
<https://www.indrefosen.kommune.no/f/i315cfa8d-579c-434f-990f-45aa5ce7a1aa/000-if-planstrategi-a-2020-2023-etter-horing-november-2020.pdf>. Lest 24. 2. 2021.
- — —. 2021a. «Handlingsprogram næringskraft og bolyst 2021-2023».
<https://www.indrefosen.kommune.no/f/p1/if116b10e-cf17-4843-8af1-86c513c770bd/1-handlingsprogram-naringskraft-og-bolyst-2021-2023.pdf>. Lest 29. 4. 2021.

- — —. 2021b. «Møteprotokoll 2. 3. 2021». <https://innsyn.fosendrift.no/innsyn-IDF/Dmb/ShowDmbDocument?mId=432&documentTypeId=MP&sourceDatabase=INDREFOSEN>. Lest 24. 3. 2021.
- — —. 2021c. «Trimpoeng (app)». <https://www.indrefosen.kommune.no/tjenester/kultur-natur-og-fritid/friluftsliv/trimpoeng-app/>. Lest 19. 5. 2021.
- Janghorban, Roksana, Robab Latifnejad Roudsari, og Ali Taghipour. 2014. «Skype interviewing: The new generation of online synchronous interview in qualitative research». *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 9 (1): 24152.
- Jordhus-Lier, David, og Kristian Stokke. 2017. «Samfunnsgeografiske kjernebegreper». I *Samfunnsgeografi: En innføring*, redigert av David Jordhus-Lier og Kristian Stokke. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Juvkam, Dag. 1999. «Historisk oversikt over endringer i kommune- og fylkesinndelingen». Rapport 1999/13. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Kihl, Jens. 2018. «Det ballar lett på seg. Plutseleg sit du der med nytt slagord og ein tre-fire nye kjerneverdier». *BT.no*. <https://www.bt.no/btmener/kommentar/i/Kvxp4X/ullent-i-ullensvang>. Lest 24. 2. 2021.
- Kommunal- og arbeidsdepartementet. 1962. «St. Prp. Nr. 31 (1962-63)». https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1962-63&paid=2&wid=a&psid=DIVL683&pgid=a_0500. Lest 5. 5. 2021.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2014a. «Prop. 95 S (2013–2014)». <https://www.regjeringen.no/contentassets/3734f7f4f242428990d58993156f51e3/no/pdfs/prp201320140095000dddpdfs.pdf>. Lest 12. 11. 2021.
- — —. 2014b. «Kriterier for god kommunestruktur. Delrapport fra ekspertutvalg». Kommunal- og moderniseringsdepartementet. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/rapporter/kriterier_for_god_kommunestruktur_rettet.pdf. Lest 11. 11. 2021.
- — —. 2016. «Kongelig resolusjon om sammenslåing av Rissa og Leksvik kommuner». https://www.regjeringen.no/contentassets/69c7a5fca7e24ec9b6048e76a6267585/kgres_rissa_leksvik.pdf. Lest 5. 5. 2021.

- . 2017a. «Prop 157 L (2016-2017)».
<https://www.regjeringen.no/contentassets/41c04b4361074865950f3efba36bfb4/n o/pdfs/prp201620170157000dddpdfs.pdf>. Lest 19. 3. 2021.
- . 2017b. «Kommunene får selv velge kommunevåpen og kommuneflagg».
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kommunene-far-selv-velge-kommunevapen-og-kommuneflagg/id2582154/>. Lest 19. 3. 2021.
- . 2020a. «Navn på nye kommuner».
<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/nye-kommuner/id2470015/>. Lest 12. 4. 2021.
- . 2020b. «Tettstaden Straumen er Noregs mest attraktive».
<https://www.regjeringen.no/nn/aktuelt/tettstaden-straumen-er-noregs-mest-attraktive/id2765417/>. Lest 23. 2. 2021.
- Kommunal- og regionaldepartementet. 2010. «Kongelig resolusjon om sammenslåing av Mosvik og Inderøy kommuner».
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5439905390f84ec2a8fdcf0836796741/kongelig-resolusjon-mosvik-inderoy.pdf>. Lest 5. 5. 2021.
- Kvale, Steinar, og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvistad, Yngve. 2015. «Kommunereformens utstillingsvindu». *VG*, 7. august 2015.
<https://www.vg.no/i/kkLkQ>. Lest 14. 1. 2021.
- Leksvik kommune. 2015a. «Møteinnkalling kommunestyret Leksvik 20.10.2015».
- . 2015b. «Møteprotokoll 21.12.2015».
- Lewicka, Maria. 2010. «What Makes Neighborhood Different from Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment». *Journal of Environmental Psychology* 30 (1): 35–51.
- . 2011. «Place Attachment: How Far Have We Come in the Last 40 Years?» *Journal of Environmental Psychology* 31 (3): 207–30.
- Massey, Doreen. 1991. «A Global Sense of Place». *Marxism Today* June: 24–29.
- . 1992. «A Place Called Home?» *New Formations* 17: 3–15.
- Moss, Sigrun Marie. 2014. «Sosialpsykologiske perspektiver på kommunesammenslåingsprosesser: Rekategorisering og truede sosiale identiteter».

- Distriktssenteret. https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/06/140620_Notat_Moss.pdf. Lest 16. 5. 2021.
- Mosvik kommune og Inderøy kommune. 2010. «Søknad om sammenslåing av Mosvik og Inderøy kommuner» <https://www.inderoy.kommune.no/soeknad-om-sammenslaaing.4838489-168228.html>. Lest 22. 5. 2021.
- Namey, Emily, Greg Guest, Amy O'Regan, Christine L. Godwin, Jamilah Taylor, og Andres Martinez. 2020. «How Does Mode of Qualitative Data Collection Affect Data and Cost? Findings from a Quasi-Experimental Study». *Field Methods* 32 (1): 58–74.
- Nilsen, Gørill. 2003. «Fortidens spor i landskapet - veier til stedets identitet». I *Sted og tilhørighet*, redigert av Trond Thuen. Bergen, Kristiansand: Program for kulturstudier, Norges forskningsråd, Høyskoleforlaget.
- Nordtug, Hildegunn. 2021. «Unge motivasjon for å bo i en distriktskommune». Steinkjer: Distriktssenteret.
- Northug Opplevelser. u.å. «Om oss». Northug Opplevelser. <https://www.northugopplevelser.no/om-oss/>. Lest 20. 4. 2021.
- NOU 1992:15. 1992. Kommune- og fylkesinndelingen i et Norge i forandring: utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 18. april 1989 ; avgitt til Kommunaldepartementet 20. mai 1992. Norges offentlige utredninger NOU. Kommunaldepartementet. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007102500009. Lest 2. 12. 2021.
- NRK. 2015. «Synes kommunenes slagord er 'bullshit'». <https://www.nrk.no/kultur/synes-kommunenes-slagord-er-bullshit-1.12400684>. Lest 24. 2. 2021.
- . 2016. «Lofotenkommuner kan bli tvangssammenslått atter en gang». NRK.no. 1. oktober 2016. <https://www.nrk.no/nordland/lofotenkommuner-kan-bli-tvangssammenslatt-atter-en-gang-1.13156282>. Lest 6. 5. 2021.
- Nyseth, Torill. 2009. «Place Reinvention at the Northern Rim». I *Place Reinvention: Northern Perspectives*, redigert av Torill Nyseth og Arvid Viken. Farnham: Ashgate.
- Nyseth, Torill, og John Pløger. 2015. «Perspektiver på steders tilblivelse». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.

- Nyseth, Torill, og Nils Aarsæther. 2013. «Fra implisitt til eksplisitt komparasjon: komparativ metode i stedsforskning». I *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyser*, redigert av Anniken Førde og Marit Aure. Trondheim: Akademika forlag.
- Plaza, Beatriz, og Silke N. Haarich. 2015. «The Guggenheim Museum Bilbao: Between Regional Embeddedness and Global Networking». *European Planning Studies* 23 (8): 1456–75.
- Paasi, Anssi. 2002. «Bounded Spaces in the Mobile World: Deconstructing 'Regional Identity'». *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie* 93 (2): 137–48.
- Regjeringen. 2013. «Sundvolden-plattformen». <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/>. Lest 12. 11. 2021.
- . 2019. «Kommunereformen fortsetter». <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/nye-sammenslainger/id2628005/>. Lest 22. 2. 2021.
- Reins Kloster. u.å. «Historie». <https://reinskloster.no/historie/>. Lest 24. 2. 2021.
- Relph, Edward. 1976. *Place and Placelessness*. Research in Planning and Design. London: Pion Limited.
- Rissa kommune. 2015. «Møteprotokoll 21.12.2015».
- Rose, Gillian. 1995. «Place and Identity: A Sense of Place». I *A Place in the World: Places, Cultures and Globalization*, redigert av Pat Jess og Doreen Massey. The Shape of the World; Explorations in Human Geography, volum 4. Milton Keynes: The Open University.
- Rosvold, Knut A. 2020. «Innherred». I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/Innherred>. Lest 4. 5. 2021.
- Ruud, Marit Ekne. 2015. «Stedskonstruksjoner og stedstilknytning i boligområder under endring». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.
- Seamon, David, og Jacob Sowers. 2008. «Place and Placelessness (1976): Edward Relph». I *Key Texts in Human Geography*, redigert av Phil Hubbard, Rob Kitchin, og Gill Valentine, 43–52. London: SAGE Publications Ltd.
- Skaugdalen Montessoriskole. u.å. «Om Skolen». <https://www.skms.no/om-skolen/>. Lest 16. 5. 2021.

- Solbakk, Jan Helge, Heidi Beate Bentzen, Søren Holm, Anne Kari Tolo Heggstad, Bjørn Hofmann, Annette Robertsen, Anne Hambro Alnæs, Shereen Cox, Reidar Pedersen, og Rose Bernabe. 2021. «Back to WHAT? The Role of Research Ethics in Pandemic Times». *Medicine, Health Care and Philosophy* 24 (1): 3–20.
- SSB. 2020. «Tettsteders befolkning og areal».
<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/beftett/aar/2020-10-06>. Lest 23. 2. 2021.
- . u.å. «Kommunefakta Inderøy». SSB.no.
<https://www.ssb.no/kommunefakta/kommune>. Lest 23. 2. 2021.
- . u.å. «Kommunefakta Indre Fosen». SSB.no.
<https://www.ssb.no/kommunefakta/kommune>. Lest 23. 2. 2021.
- Statens Vegvesen. 1994. «Vegdirektørens pris Vakre Veger 1994».
https://www.vegvesen.no/attachment/61638/binary/14448?fast_title=Vakre+veger+s+pris+1994+Skarnsundbrua+%28pdf%29. Lest 10. 11. 2020.
- Stavanger Aftenblad. 2014. «Jærsk identitet i fare?» *Stavanger Aftenblad*, 12. desember 2014, 11.
- Stokke, Kristian. 2017. «Samfunnsgeografiens faghistorie». I *Samfunnsgeografi: En innføring*, redigert av David Jordhus-Lier og Kristian Stokke. Cappelen Damm Akademisk.
- Stratford, Elaine, og Matt Bradshaw. 2016. «Qualitative Research Design and Rigour». I *Qualitative Research Methods in Human Geography*, redigert av Iain M. Hay, fjerde utgave. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Taylor, Stephanie. 2010. *Narratives of Identity and Place*. London: Routledge.
- Thuen, Trond. 2003. «Stedets identitet». I *Sted og tilhørighet*, redigert av Trond Thuen. Bergen, Kristiansand: Program for kulturstudier, Norges forskningsråd, Høyskoleforlaget.
- Tjora, Aksel. 2012. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Trondheimsregionen. u.å. «Dette er Trondheimsregionen». Trondheimsregionen.
<https://trondheimsregionen.no/om-ossmoter/>. Lest 10. 11. 2021.
- Trøndelag fylkeskommune. u.å. «Våre skoler». <https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/utdanning/vare-skoler/>. Lest 29. 4. 2021.
- Trønder-Avisa. 2021. «Skal løfte hele Innherred med nytt regionråd». <https://www.t-a.no/5-116-1306319>. Lest 23. 2. 2021.
- Tuan, Yi-fu. 1977. *Space and Place: The Perspective of Experience*. London: Edward Arnold.

- Tveit, Lise Fløtberg. 2017. «Kommunesammenslåing - identiteter i spill? En studie av hvordan spørsmål rundt identitet og tilhørighet er blitt kartlagt i kunnskapsgrunnet som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av kommunene Asker, Røyken og Hurum». Masteroppgave. Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø
- Utdanningsdirektoratet. 2019. «Skolenedleggelse: Færre og større skoler i dag enn for ti år siden». <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/skolenedleggelsefarre-skoler-og-storre-skoler-i-dag-enn-for-ti-ar-siden/>. Lest 18. 2. 2021.
- Verran kommune. 2015. «Innbyggerundersøkelse – Verrabotn oktober 2015».
- Vestby, Guri Mette. 2015. «Stedsutviklingens råstoff og resultat: Funksjonelle og emosjonelle relasjoner mellom menneske og sted». I *Med sans for sted: nyere teorier*, redigert av Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank, og Britt Dale. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vestby, Guri Mette, og Ragnhild Skogheim. 2014. «Hode og hjerte? Lyst eller smerte? Om lokal identitet og tilhørighet i kommunereformen». Distriktssenteret https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/06/140702_Notat_NIBR_Vestby.pdf. Lest 2. 12. 2021.
- Villa, Mariann. 2015. «Forskning og evaluering om skolesentralisering/- strukturrendring. Kunnskapsnotat om skolenedleggelse og konsekvenser for lokalsamfunn og attraktivitet». Sør-Trøndelag fylkeskommune. <https://folk.ntnu.no/marvil/skoleogsm%C3%A5samfunn/wp-content/uploads/2015/12/SFTK-leveranse-22.09.15.pdf>. Lest 27. 1. 2021.
- . 2016. «Lokalsamfunn til kamp for skulen». I *Lokalsamfunn*, redigert av Mariann Villa og Marit S. Haugen. Oslo: Cappelen Damm.
- Vinsand, Geir, og Magne Langset. 2014. «Innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for kommunene på Fosen». NIVI-rapport 2014:8. Oslo: Nivi Analyse.
- Voldseth, Berit Sunnset. 2015. «Uten identitet, - ingen kommunesammenslåing : en studie av kommuneledelsens ivaretagelse av innbyggernes identitet i sammenslåingsprosessen». Masteroppgave. HiNT/Handelshøjskolen i København
- Wale, Astrid. 2015. «Oppsplitting og sammenslåing - noen lange historiske linjer i et skiftende kommunelandskap». *Heimen* 52 (04): 301–9.

- . 2020. Bygd i bevegelse, Inderøys historie. Bind 2: 1935-2012. Bergen, Inderøy: Fagbokforlaget.
- Wiederhold, Brenda K. 2020. «Connecting Through Technology During the Coronavirus Disease 2019 Pandemic: Avoiding “Zoom Fatigue”». *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 23 (7): 437–38.
- Zimmerbauer, Kaj, og Anssi Paasi. 2013. «When Old and New Regionalism Collide: Deinstitutionalization of Regions and Resistance Identity in Municipality Amalgamations». *Journal of Rural Studies* 30 (april): 31–40.
- Aasland, Aadne, og Susanne Sørholt. 2020. «Agents of Centralization? Local School Administrations and Contested School Closures in Norwegian Rural Districts». *Journal of Rural Studies* 80 (desember): 595–605.

Vedlegg

Eksempel på intervjuguider

Utvalg 1

Demografi

Alder, utdanning, jobb, familiestatus

Om identitet og hjemsted

Hva betyr identitet for deg?

Hva tenker du på som hjemstedet ditt?

Hvor går grensa for hva som er hjemme og hva som ikke er det?

Kan du beskrive hjemstedet ditt for meg? Hvis jeg reiser dit, hva ser jeg?

Hva betyr den plassen for deg?

Hva betyr hjemstedet ditt for *hvem du er*?

Er det andre steder du også føler deg hjemme?

Bostedsvalg

Hvorfor bor du der du bor?

Hvor lenge har du bodd der (og i kommunen)?

Har du alltid bodd i kommunen?

Hvorfor flyttet du hit/tilbake?

Hvorfor tror du folk flytter (tilbake) hit?

Hvor lenge kommer du til å bo her?

Hvilke kvaliteter flytter du eventuelt til, og vekk fra?

Tror du at du noen gang kommer til å si at du er fra Indre Fosen/Inderøy? (Hvorfor ikke?)

Sosial praksis

Har du/dere mange venner og bekjente i kommunen? I hvilke deler av kommunen bor de?

Hva betyr disse relasjonene for deg?

Har du familie som bor i kommunen?

Er du aktiv i frivillige lag eller foreninger der du bor? (Er de for hele kommunen eller for et mindre sted, eller større?)

Hva betyr disse organisasjonene for trivsel og tilhørighet i lokalsamfunnet?

Hva er det beste og verste med å bo her?

Kommunen

Hvordan vil du beskrive Indre Fosen/Inderøy kommune?

Hvordan vil du beskrive identiteten til Indre Fosen/Inderøy?

Har ulike deler av kommunen ulike særpreg?

Er det noe stedet *ikke* er?

Hva er det som er typisk for folk som bor her? Har det alltid vært sånn?

Ville du sagt det samme om kommunen du bodde i før sammenslåinga?

Er folk som kommer fra gamle Rissa og gamle Leksvik/gamle Mosvik og gamle Inderøy like?
Hvordan er stemninga mellom de ulike grendene/tettstedene i kommunen?
Hvilket inntrykk tror du andre har om kommunen?
Er kommunen et attraktivt sted?

Kommunesammenslåing

Hva synes du om at Indre Fosen/Inderøy er en kommune?
Kan du fortelle litt om hva du husker fra prosessen før sammenslåinga?
Har det blitt bedre eller verre enn du trodde på forhånd?
Synes du innbyggerne ble godt ivaretatt da prosessen pågikk?
Hvordan var forholdet mellom innbyggere i de to gamle kommunene før de ble slått sammen?
Er den gamle grensa helt viska ut, eller er det fortsatt noe som er forskjellig mellom de to gamle kommunene?
Hva er det som fortsatt er forskjellig?
Hvilken betydning har navnet på kommunen for innbyggerne?
Tror du kommunen kommer til å slå seg sammen med en eller flere kommuner senere?
Hva tenker du om det?
Hva vil det gjøre med tilhørighet og fellesskap hos innbyggerne?
Er det noe du vil si, som jeg ikke har spurt om?

Utvalg 2

Identitet

Hva betyr identitet for deg?
Hva slags kvaliteter mener du særpreger Indre Fosen/Inderøy kommune?
Hvis du skal beskrive Indre Fosen for en person som aldri har vært der, hva vil du si?

Kommunesammenslåing

Hvilken rolle hadde du i arbeidet med kommunesammenslåinga mellom de to kommunene?
Synes du de to gamle kommunene hadde en felles identitet fra før?
Hva var det som var felles på forhånd?
Kan du fortelle om folkeavstemminga som ble gjennomført?
Kan du fortelle om hvordan det ble jobba med å skape en felles kommuneidentitet for Indre Fosen/Inderøy?
Hvilke resultat fikk jobbinga med identitetsbygging?
Tror du det har varig effekt?
Hvilken betydning tror du valget av kommunenavn og andre symboler har i denne sammenhengen? Hva betyr det å velge den ene kommunens navn?

Etter sammenslåinga

Hvordan synes du sammenslåinga mellom kommunene har gått?

Hva er grunnene til suksess/ikke suksess?

Er den gamle grensa viska ut?

Hva er eventuelt fortsatt forskjellig?

Hvordan er stemninga mellom de ulike grendene/tettstedene i kommunen?

Hvilken rolle tror du innbyggeres identitet og tilknytning til kommunen har for suksess/ikke suksess?

Hvordan har kommunen jobbet etter sammenslåinga med tema rundt identitet og tilknytning?

Tror du kommunen kommer til å bli slått sammen igjen?

Hva kommer da til å skje med innbyggeres tilhørighet?

Bakgrunn

Flyttehistorie, ansiennitet, utdanning og yrkesbakgrunn